

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

**BANKACILIKTA KREDİ RİSKLERİ ANALİZİ
VE
KREDİ RİSKLERİ HAKKINDA BİR ARAŞTIRMA**

Yüksek Lisans Tezi

Ozan KÖSEOĞLU
Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ahmet TAN

Gaziantep, 2013

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

1.BANKA KAVRAMI VE BANKACILIKTA KREDİLER

1.1. Bankanın Tanımı	04
1.2. Türk Bankacılık Sistemine Genel Bir Bakış	04
1.3. 1990 Sonrasında Türk Bankacılık Sistemindeki Gelişmeler.....	06
1.4. 2000’li Yıllarda Türk Bankacılık Sistemi	07
1.5. 1994, Kasım 2000 ve Şubat 2001 Krizleri ve Türk Bankacılık Sistemi	08
1.6. Türkiye’de yaşanan Ekonomik Krizler Sonrası Yeniden Yapılandırma Çalışmaları.....	09
1.7. Bankaların Gruplandırılması	10
1.7.1. Bankaların Hukuksal Kuruluşlarına Göre Gruplandırılması Kişisel Teşebbüs Bankaları	11
1.7.2. Sermayelerinin Kaynağına Göre	11
1.7.3. Büyüklüklerine Göre Gruplandırılması	11
1.7.4. Fonksiyonlarına Göre Gruplandırılması	12
1.7.5. Verdikleri Kredilerin Vadelerine Göre Gruplandırma	13
1.8. Bankaların Organizasyon Yapısı	13
1.9. Banka Kredileri ve Çeşitleri	15
1.9.1. Banka Kredisinin Tanımı	15
1.9.2. Kredisinin Unsurları	17
1.9.3. Bankalarda Kredi Çeşitleri	18
1.9.3.1. Nakdi Krediler	18
1.9.3.1.1. Ticari Krediler	19
1.9.3.1.2. Bireysel Krediler	19
1.9.3.1.3. Kredi Kartları	20
1.9.3.2. Gayri Nakdi Krediler	20
1.9.3.2.1 Akreditif Kredisi	21
1.9.3.2.2. Prefinansman Kredisi	21
1.9.3.2.3. Kabul Kredisi	21
1.9.3.2.4. Teminat Mektupları	22

2. KREDİ RİSKİ VE YÖNETİMİ

2.1. Risk Yönetiminin Amacı	22

2.2. Bankalarda Risk Yönetimi	24
2.3. Bankacılıkta Riskler	25
2.3.1. Bankaların Karşı Karşıya Oldukları Risk Türleri	28
2.3.1.1. Piyasa Riski	28
2.3.1.1.1. Piyasa Riskinin Türevleri	28
2.3.1.1.1.1. Faiz Oranı Riski	30
2.3.1.1.1.2. Kambiyo Riski	31
2.3.1.1.1.3. Likidite Riski	31
2.3.1.2. Operasyonel Risk	32
2.3.1.2.1 Operasyonel Riskin Türleri	33
2.3.1.2.1.1. Personel Riski	34
2.3.1.2.1.2. Organizasyon Riski	35
2.3.1.2.1.3. Teknolojik Riskleri	35
2.3.1.2.1.4. Dışsal Riskler	36
2.3.1.2.1.5. Yasal Riskler	37
2.3.1.2.2. Operasyonel Riskin Özellikleri ve Etkileri	37
2.3.1.2.2.1. Operasyonel Risklerin Özellikleri	37
2.3.1.3. Kredi Riski Kavramı	38
2.3.1.3.1. Kredi Riskinin Türleri	39
2.3.1.3.2. Kredi Riskinin Etkileri	40
2.3.1.3.3. Bankacılıkta Kredi Riski	41
2.3.1.3.3.1. Temel Kredi Riski	41
2.3.1.3.3.2. Piyasa Riskinden Kaynaklanan Kredi Riski.....	43
2.3.1.3.3.3. Kalıntı Risk	44
3. BANKACILIKTA KREDİ RİSK YÖNETİMİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA	
3.1. Araştırmanın Amacı	44
3.2. Araştırma Verilerinin Toplanması	44
3.3. Verilerin Analizi	44
3.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	45
3.5. Bulgular	45
3.5.1. Örneklem Grubundaki Bankacıların Kişisel Bilgilerine İlişkin Bulgular	45
3.5.2. Bankacılıkta Kredi Risk Yönetimine İlişkin Bulgular	46
3.5.3. Ki-Kare Bağımsızlık Testine İlişkin Bulgular	54
4. SONUÇ	59
KAYNAKÇA	62

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1 : Risk Yönetimi Fonksiyonunun Unsurları	24
Tablo 2 : Banka Bilanço Kalemleri ve Maruz Kalınan Riskler	28

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Tam Yetkili Şubelerde Organizasyon Şeması.....	15
Şekil 2: Aracı Şubelerde Organizasyon Yapısı	16
Şekil 3: Geleneksel Kredilendirme Yapısı	16
Şekil 4: Risk Yönetim Süreci	27
Şekil 5: Operasyonel Risk Faktörleri	35
Şekil 6: Kredi Riskini Doğuran Faktörler	44

BÖLÜM I

1.1. Bankacılığın Tanımı

Bankacılığın genel bir tanımını yapmak faaliyetlerinin özellikleri bakımından oldukça zordur. Günümüzde iktisadi ve ticari hayat içinde çok önemli yeri olan bankayı, sermaye, para ve kredi üzerine her çeşit işlemleri yapan ve düzenleyen, özel ve tüzel kişilerin devletin ve işletmelerin bu alandaki her türlü ihtiyaçlarını karşılamak üzere çalışan bir iktisadi kuruluş olarak tanımlamak mümkündür.(Kocaimamoğlu, 1983:69).

Banka, mevduat kabul eden, bu mevduatı en verimli şekilde çeşitli kredi işlemlerinde kullanmak amacını güden veya faaliyetlerinin esas konusu düzenli bir şekilde kredi almak ya da kredi vermek olan ekonomik bir kuruluştur. Diğer bir tanım olarak banka, para, kredi ve sermaye konularına giren her çeşit işlemleri yapan ve düzenleyen, özel veya kamusal kişilerle işletmelerin bu alandaki her türlü ihtiyaçlarını karşılama faaliyetlerinde bulunan bir ekonomik birimdir. En basit tanımını ise şöyle yapabiliriz: Bankalar faizle para alıp veren, kredi, iskonto, kambiyo işlemleri yapan, kasalarında para, değerli belge, eşya saklayan ve bunun dışındaki diğer ekonomik etkinliklerde bulunan kuruluşlardır.(<http://muhasebedersleri.com/banka-islemleri/banka.html>)

1.2. Türk Bankacılık Sistemine Genel Bir Bakış

Türk bankacılığının tarihsel gelişim süreci incelenecek olursa, gerek Osmanlı devleti ile Cumhuriyet'in ilk kuruluş yılları, gerekse günümüze kadarki sürede, Türk Bankacılık Sektörünün yapısı ve gelişiminin, ekonomik gelişme, ekonominin genel yapısı ve performansından oldukça fazla etkilendiği görülmektedir. 19.yy'ın ortalarına kadar Osmanlı Devletinde Bankaya rastlanmamakla birlikte, bu döneme kadar bazı şehirlerde para değiştirmeyi meslek haline getirmiş sarrafların faaliyet gösterdiği görülmektedir(Uyar, 2003: 95). Türkiye'de ilk banka Osmanlı İmparatorluğu döneminde 1847 yılında Galata'nın tanınmış iki bankerinin öncülüğünde İstanbul Bankası ismiyle kuruldu. Osmanlı İmparatorluğu'nda gözle görülür bankacılık, Kırım Savaşı bitiminde imzalanan Paris Antlaşması sonrasında İmparatorluğa borç vermenin önünün açılması ile kurulan Osmanlı Bankası ile başladı. Osmanlı Bankası 1856 yılında kurulmuştur. Daha sonra, 1860'lı yıllarda, tarıma finansman sağlanması için, Avrupa'daki gibi düşük faizle borç veren bankaların bulunmadığı dikkate alınarak, 1863 yılında çiftçilere kredi kaynağı yaratma girişimlerine başlanmış ve bugünkü Ziraat Bankası'nın temelini oluşturan Memleket Sandıkları kurulmuştur. Böylece Ziraat Bankası, milli bankacılığın ilk örneği olarak tarihe geçmiştir(Babuşçu, 2003: 3).

Cumhuriyet döneminde Türk Bankacılığı çeşitli evrelerden geçmiştir. Bu dönemde Türk Bankacılığının gelişmesi beş döneme ayrılabilir(Akgüç, 1987: 16-17):

1923 – 1932: Milli bankacılığın geliştiği dönem

1933 – 1944: Devletçilik ve devlet bankalarının kuruluş dönemi

1945 – 1960: Özel bankaların gelişme dönemi

1961 – 1979: Planlı dönem

1980 – 1990: Bankacılıkta serbestleşme ve dışa açılma dönemi

1990 sonrası: Holding bankacılığı ve Hazine finansörlüğü dönemi

Milli bankacılığın gelişimi Türkiye’de Cumhuriyet’le birlikte başlamıştır. Bu döneme kadar kurulan bankalar arasında yabancı bankalar daha fazlaydılar. Bu yıllarda özel sektörün yeterli sermaye birikimine sahip olmaması devlet teşviğini zorunlu kılmıştır. Bir taraftan devlet eliyle bankalar kurulurken, diğer taraftan özel şahısların da banka kurmaları teşvik edilmiştir. İş Bankası, Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası(sonradan Sümerbank’a dönüştürüldü) ile Emlak ve Eytam Bankası(sonradan Emlak bankasına dönüştürüldü) bu dönemde kurulan bankalardandır. TC Merkez Bankasının kuruluşu da bu döneme rastlamaktadır. Ayrıca bu dönemde tüccarların kredi ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik çok sayıda tek şubeli yerel banka da faaliyet göstermektedir(Uyar,2003: 96).

1933–1944 döneminde, çok sayıda devlet bankası kurulmuştur. Özel yasalarla kurulan bu bankalar şunlardır: Sümerbank (1933), Belediyeler Bankası daha sonra adı İller Bankası oldu - (1933), Etibank (1935), Denizbank (1935), Halk Bankası ve Halk Sandıkları (1938). Ancak, kurulan özel bankaların birçoğu aynı dönemde kapanmak mecburiyetinde kalmıştır(Günel, 2001: 11). II. Dünya Savaşı’nın ardından 1945-1959 yılları arasında ekonomide devletçiliğin yerini özel sektöre destek verilmesi ve ekonomik kalkınmanın hızlandırılması almıştır. Bu durum bankacılık sektörüne de yansımış, özel bankacılık bu dönemde oldukça ilerlemiştir. Nüfusun ve şehirleşmenin artması, üretim ve sanayinin hız kazanarak milli gelirin artması, ekonomide fon ve kredi ihtiyacının artmasına neden olmuştur. Özel bankacılığın önem kazanması ile Yapı Kredi Bankası, T. Garanti Bankası, Akbank ve Pamukbank’ın da aralarında bulunduğu özel sermayeye ait 31 yeni banka kurulmuştur(Babuşçu, 2003: 5).

Özel bankacılık döneminin kurumsal özellikleri arasında 7129 sayılı Bankalar Kanunu’nun çıkarılması; bankacılık mesleğinin gelişmesi ve bankalar arasında dayanışmanın sağlanması, haksız rekabeti önleyici kararların alınması ve uygulanması amacıyla Türkiye Bankalar Birliği’nin kurulması (1958); tasarruf sahibini güvence altına almak amacıyla Merkez Bankası nezdinde Bankalar Tasfiye Fonu’nun kurulması (1960) sayılabilir. Söz konusu fon, 1983 yılında Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu kurulunca buraya devredilmiştir(Eren, 1996: 98).

1960’larda planlı döneme geçiş sonrasında Beş Yıllık Planlar çerçevesinde çeşitli sektörleri desteklemek amacıyla yatırım ve kalkınma bankaları kurulmuştur. Bunlara örnek olarak 1960 yılında kurulan Turizm Bankası, 1963 yılında kurulan Sınai Yatırım ve Kredi Bankası, 1964 yılında kurulan Devlet Yatırım Bankası, 1976 yılında kurulan Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası gösterilebilir. Bu dönemde kurulan bankaların kendi özel yasaları bulunmakla beraber, kanunlarında açıkça belirtilmeyen hallerde Bankacılık Kanununa tabi bulunmaktaydılar. Denetimler yine kendi özel kanunlarının el verdiği ölçüde Bankalar Yeminli Murakıpları tarafından yapılmaktaydı.(Bakdur, 2003:11).

1980 yılına kadar devlet kontrolünde yürüten ve kısıtlı mali araçlar ile hizmet veren bankacılık sektörü, 1980 yılından itibaren liberalleşme yönünde hızlı adımlar atılmasıyla araç zenginliğine kavuşmuş ve bu durum bankaların denetimini ciddi olarak gündeme getirmiştir 24 Ocak 1980 yılında ekonomide serbest piyasa mekanizmasına işlerlik kazandırmak amacıyla bir takım tedbirler alınmıştır. 24 Ocak 1980 kararlarından sonra ortaya çıkan yüksek faiz politikası ve dışa açılma, yabancı banka şube açılışlarını hızlandırmıştır(Yüksel, 2002: 16).

1980 ve 1987 yılları arasında Türkiye’de kurulan 25 bankanın 17’si yabancı banka niteliği taşımaktadır. 1980 yılı sonu itibariyle Türkiye’de TCMB’de dahil olmak üzere 44 banka faaliyette bulunmuştur. Bu bankalardan 14’ü özel kanunlarla kurulmuş olup, 2’si kalkınma ve yatırım bankası, 24’ü ticaret bankasıdır. Dört yabancı sermayeli banka da faaliyette bulunmuştur(Kocabaşoğlu, 2001: 590).

1980’li yıllarda uygulamaya konulan reform niteliğindeki yapısal değişiklikler bankacılık sektörünün ve mali sektörün gelişmesini ve büyümesini olumlu yönde etkilemiştir. Bu düzenlemeler temel olarak bankacılığın daha verimli çalışması ve bankacılıkta rekabetin teşvik edilmesi yönünde olmuştur. Bu çerçevede, faiz oranları ve döviz kurları serbest bırakılmış, bankacılık sistemine yeni girişlere olanak tanınmış ve yabancı bankaların Türkiye’ye gelmesi ya da şube açması için çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. 1984 yılından itibaren İslam Bankacılığı da özel finans kurumları aracılığıyla Türkiye’de kendilerine yer bulmuştur. 1986 yılında bankacılık sisteminin likiditesini düzenleme amacıyla Bankalar arası Para Piyasası kurulmuş ve aynı yıl içinde Tekdüzen Hesap Prensipleri ve standart raporlama sistemi oluşturulmuştur.

1987 yılında bankaların bağımsız dış denetçiler tarafından denetlenmesine başlanılmış ve bu yıl içinde sermaye piyasalarının gelişimi için yasal ve kurumsal düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Bu şekilde, bankalar hisse senedi arzı ve bunların ikincil piyasada alım satımı, yatırım fonu yönetimi ve mali danışmanlık hizmetleri gibi hizmetler vermeye başlamışlardır(Bakdur, 2003: 12).

1.3. 1990 Sonrasında Türk Bankacılık Sistemindeki Gelişmeler

Piyasa ekonomisine geçilen 1980’li yıllardan 1990’lı yıllara gelindiğinde artık Türk Bankacılık Sektörünün daha fazla sayıda risk faktörüyle karşı karşıya kaldığı görülür. 1990’lı yıllardaki gelişmeler ve yaşanan krizler, bankacılık sisteminin mali bünyesinin büyük ölçüde bozulmasına neden olmuştur. Ayrıca artan kamu açıklarına bağlı olarak enflasyon oranı yükselmiş, tasarruf sahipleri Türk Lirası’ndan başka yatırım alanlarına yönelmişlerdir. Yurtdışından borçlanmanın cazip hale gelmesiyle birlikte hem kamu kesimi, hem de özel kesim yurtdışından finansman sağlama yoluna gitmiştir. 1990’lı yıllarda Türk Bankacılık Sektörünün muhtemelen en basit fakat bir o kadar da dikkat çekici özelliği, banka sayısı, şube sayısı, istihdam ve sektördeki toplam varlıklarda görülen önemli artışlardır(Erzan, 2001: 8).

Bankacılık sektörü 1994 yılında yaşanan ekonomik krizle birlikte gelen hızlı bir küçülmenin ardından, 1996 yılında yüksek bir performans göstermiştir. 1995 ve 1996 yıllarında ekonomideki büyüme ve karlılık bankacılık sektörüne de yansımış, 1996 yılında sektör dolar cinsinden %21,7

büyümüş ve toplam aktifleri 83,3 milyar dolara ulaşmıştır. Bu gelişmelerin en önemli nedeni ekonomik faaliyetlerin ve kredi taleplerinin canlanması, TL'nin reel olarak değer kazanması ve mali piyasalara istikrarın gelmesidir(Babuşçu, 2003: 12).

Türk bankacılık sistemi, 1980 sonrası dönemde ilk ciddi şoku 1994 kriziyle yaşamıştır. Krizde, döviz tevdiat ve TL hesaplarından yoğun şekilde çekilmeler yaşanmış, bunun sonucunda bankacılık sisteminin toplam varlıkları ciddi bir biçimde azalmış ve aktifpasif yapısında değişiklikler meydana gelmiştir. Kriz sonrasında bankacılık sisteminde yer alan üç banka (TYT Bank, Marmara Bank, İmpeksbank) iflas etmiştir. Mevduat çekilmesini önlemek amacıyla tasarruf mevduatlarının tümüne garanti uygulaması getirilmiştir. Krize bağlı olarak daralan bankacılık sistemi aktif büyüklüğü, alınan bu önleme bağlı olarak toparlanmaya başlamış ancak mevduata verilen güvence, bankacılık sisteminin karlılık fonksiyonu açısından önemli bir değişikliğe neden olmuştur. Mevduata devlet garantisi, bankaların maliyetlerini çok fazla önemsemeksizin kaynaklarını çok daha riskli müşterilere ödünç vermesine (ahlaki risk=moral hazard) neden olmuştur (Uyar, 2003:109,120). Bankacılık sektörü 1994 yılında yaşanan ekonomik krizle birlikte gelen hızlı bir küçülmenin ardından, 1996 yılında yüksek bir performans göstermiştir. 1995 ve 1996 yıllarında ekonomideki büyüme ve karlılık bankacılık sektörüne de yansımış, 1996 yılında sektör dolar cinsinden %21,7 büyümüş ve toplam aktifleri 83,3 milyar dolara ulaşmıştır. Bu gelişmelerin en önemli nedeni ekonomik faaliyetlerin ve kredi taleplerinin canlanması, TL'nin reel olarak değer kazanması ve mali piyasalara istikrarın gelmesidir(Babuşçu, 2003: 12). 1994 krizi sonrasında gerek istikrarlı bir makroekonomik ortamın yaratılmaması, gerekse bankacılık sisteminin sağlıklı bir yapıya kavuşmasını sağlayacak yapılanmanın oluşturulamamasına bağlı olarak sistem bünyesindeki riskler giderek birikmeye ve çeşitlenmeye başlamıştır. Ancak sistemdeki risklerin artmasına karşılık sistem hızla büyümeye devam etmiştir. Kamu açıklarının finansmanını kolaylaştırmak üzere; DİBS'lerde Hazine garantisi, yaratılan görev zararları karşılığında kamu tahvilleri verilmesi suretiyle kamu bankalarının zararının tazmin edilmesi imkanı, sistemden kaynak çıkısını engelleyen mevduat sigortası sistemi ve bankacılık sisteminin gözetim ve denetimi ile ilgili kurumların idari ve mali özerkliğe sahip olmaması şeklindeki uygulamalar, sistemin risk algılama yeteneğini ve dolayısıyla risk yönetimini olumsuz yönde etkilemiştir. Özetlemek gerekirse; Türk bankacılık sisteminde 1999 yılı sonunda, kamu finansmanını giderek artan risk primiyle gerçekleştirmeye çalışan dolayısıyla, iç ve dış şoklara karşı son derece kırılgan bir finansal yapının hakim olduğu görülmektedir.

1.4. 2000'li Yıllarda Türk Bankacılık Sistemi

Türkiye'de 2000 yılı itibariyle 79 olan banka sayısı 47 ye düşmüştür. Türk ekonomisinde 2001 yılında yaşanan kriz nedeniyle hızlı bir düşüş yasayan bankacılık sektöründeki şube ve çalışan sayısı, ekonomide yaşanan iyileşmenin de etkili olmasıyla tekrar yükseliş eğilimine girmiştir. Türk Bankacılık Sektörü içerisinde, kamu bankaları mevduat hacmindeki büyük paylarını korumaktadır. Yabancı bankaların Türk Bankacılık Sektörüne ilgisi de gün geçtikçe artmaktadır. Son zamanlarda, Türkiye'ye yönelik olarak yükselen ilginin de etkisiyle yabancı

bankaların aktifler, mevduat ve kredilerdeki pazar payları artmaya başlamıştır. Özel bankalar ise Türk Bankacılık Sektörü içindeki ağırlıklı konumunu artırmaya devam etmektedirler.

2001 yılından sonraki dönemde Türk Bankacılık Sektörü, ekonomide yaşanan iyileşmenin ve olumlu beklentilerin de etkisiyle hızlı bir şekilde krizin neden olduğu yaraları sarmaya başlamıştır. Başlıca yabancı paralar karşısında değer kazanan YTL'nin de desteğiyle Türk Bankacılık Sektöründeki yıllık ortalama büyüme hızı, dolar bazında yüzde 20'nin üzerine çıkmıştır. 2001 yılında 117,7 milyar dolara gerileyen aktif büyüklüğü, Kasım 2005'de 276,1 milyar dolara ulaşmıştır. Buna benzer gelişmeler özkaynak büyüklüğü, mevduat, kredi hacmi ve menkul kıymetler cüzdanında da görülmüştür. Türk Bankacılık Sektörü, 2002 yılından itibaren tekrar kar elde etmeye başlamıştır.

1.5. 1994, Kasım 2000 ve Şubat 2001 Krizleri ve Türk Bankacılık Sistemi

Türkiye'de 1990'larda gözlenmeye başlayan finansal krizler, gelişmekte olan ülkelerin bu dönemde yaşadığı krizlerden farklı bir görünüm arz etmemektedir. Bu dönemde finansal liberalizasyon hareketleri çerçevesinde mali sektörlerin dışa açılarak serbestleştiği ve ulusal denetimin yetersiz kaldığı görülmektedir. Bu ortamda mali aracı kurumların, özellikle bankaların, fon aktarma kapasitesi ve yurt içi hacmi hızla büyümüştür. Bankacılık ve şirket sektörleri arasındaki karmaşık mülkiyet bağlantıları, denetimi zorlaştırmıştır. Uluslararası bankacılık sisteminin çalışma esaslarını belirleyen Basel-I standardının Türkiye'de uygulanması gecikmemiş olmakla beraber, hedeflenen işlevlerini tam olarak yerine getirememiştir. Bunun temelinde Türkiye'nin gelişmiş bir finans piyasasının özelliklerine sahip olmaması yatmaktadır. Basel-I'in G-10 ülkelerinin bankacılık sistemlerinin dikkate alarak oluşturulduğu göz önüne alınırsa; gelişmekte olan Türk Bankacılık Sistemi'nde uygulama ile hedefler arasındaki boşluğu kapatacak ve özel koşulları dikkate alacak ulusal bir denetim otoritesinin yokluğu da göze çarpmaktadır. Geri dönmeyen kredilerin artması, menkul kıymet piyasalarındaki dalgalanmalar, reel sektörün küçülmesi nedeniyle bankaların aktif yapılarının bozulması bankacılık krizlerinin temel nedeni olmaktadır. Bankacılık sektörünün krize girmesi sonucunda mevduat sahipleri bankalardan mevduatlarını çekmeye başlayacağı için, bankaların likidite sıkıntısı had safhaya varmaktadır(Süslü, 2001: 663).

Türkiye'de görülen 1994 krizi esnasında bankacılık kesimi etkin bir denetime ve borçlanmada belirli sınırlamalara tabi olmadığı için birçok banka kısa vadeli borçlanma politikası izlemeyi tercih etmiştir. Kısa vadeli borçlanma, bir yandan da bankalara arbitraj olanağı ile kar sağlamıştır. Ancak bu süreç bankacılık kesiminin açık pozisyonunun güçlenmesi ile sonuçlanmıştır(Süslü, 2001: 663).

1994'deki mali bunalımı aşmak için bankaların %100 mevduat güvencesine alınması, özellikle küçük bankaları yüksek faizden mevduat toplama yarışına özendirmiştir.168 1994 krizinin olumsuz etkileri kısa sürede atlatılmış ve bankacılık sektörü 1995 sonrası dönemde dolar bazında yıllık ortalama %18 civarında bir büyüme göstermiştir. Banka sisteminin nispeten hasarsız atlattığı bu krizden çıkış, kamu-dışı kesimlerin dış borçlanma olanaklarının geri dönmesiyle tahmin edilenden daha hızlı bir biçimde gerçekleşmiş ve 1995'te ekonomi % 8 büyümüştür(Celasun, 2001: 8).

Gelişmekte olan ülkelerde son dönemdeki finansal krizler öncesinde göze çarpan önemli bir gelişme de, özel yabancı fon girişindeki hızlı artıştır ve bunun çoğunluğu borçlanma şeklinde olmaktadır. Türkiye’de de 2000 yılındaki hızlı dış kaynak girişinin hemen tümü borçlanma şeklinde olmuştur(Kocabaşoğlu, 2001:590). Dış kaynak girişinin borçlanma şeklinde olmasının bir nedeni, Basel-I standardıyla getirilen ve ülkemizde de uygulanan OECD üyesi ülkelerin hükümetlerine borç verilirken % 0 risk ağırlığı uygulanması olduğu söylenebilir. Bu durum Türkiye’nin dışarıdan borç bulmasını kolaylaştırmıştır.

Türkiye Ekonomisinin 2000 Kasım ve 2001 Şubat aylarında yakaladığı şiddetli finansal krizlerin dört temel nedeninin olduğu söylenebilir:

1. Açıklanan döviz kuru politikasının inandırıcı bir atmosferde uygulamaya konulamaması,
2. Etkin denetimi yapılmayan bankacılık kesiminin iktisadi olmayan davranışları,
3. 2000 yılında uygulamaya konulan enflasyonla mücadele programının sağlam bir zemine oturmıyışı,
4. 1990’lı yıllarda dış ödemeler dengesinde giderek artan öneme sahip olan kısa vadeli sermaye hareketlerinin istikrarsız bir zemin oluşturması.

Türkiye’de 2000 yılının Kasım ayında ve 2001 yılının şubat ayında yaşanan finansal krizler, bankacılık sektörünü önemli ölçüde etkilemiştir. Kasım 2000 krizi sonrasında likidite ve faiz riski nedeniyle sorunlar yaşayan bankacılık sistemi, Şubat 2001 krizi sonrasında bunlara ilave olarak kur riskinden kaynaklanan kayıplarla da karşı karşıya kalmıştır(Erdoğan, 2001: 664).

Konsolide bazda değerlendirildiğinde kamu bankaları Türk Lirası’nın değer kaybından etkilenmezken, özel bankalar kur riski dolayısıyla sorunlar yaşamışlardır. Kasım ve Şubat krizleri sonrasında kamu bankalarında 5,2 – 11,3 milyar \$; özel bankalarda 9,2 – 20,1 milyar \$ ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na devredilen bankalarda 4,4. – 7,3 milyar \$ olmak üzere tüm bankacılık sektöründe toplam 18.8 – 38.7 milyar \$ sermaye kaybı gerçekleştiği tahmin edilmektedir.

1.6. Türkiye’de yaşanan Ekonomik Krizler Sonrası Yeniden Yapılandırma Çalışmaları

Bankacılık sisteminde yeniden yapılandırma süreci aslında 2000 yılı Ağustos ayında bankacılık alanında idari ve mali özerkliğe sahip düzenleyici ve denetleyici bir otorite olan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK)’nın oluşturulmasıyla başlamıştır. Yaşanan krizin ardından ve 2001 yılı Şubat ayından itibaren BDDK koordinasyonunda gerçekleştirilen ve Türk bankacılık sektörüne yönelik finansal ve operasyonel yeniden yapılandırma çalışmaları kapsamında ortaya çıkan gelişmeler kısaca şöyle özetlenebilir :

- Yeniden yapılandırmanın ilk adımı, mali bünyesinde sorunlar olan bankalara çözüm arayışına yönelik olmuştur. 1996-2002 döneminde TMSF’ye alınan 20 bankanın mali yapılarının güçlendirilmesi için, yeniden yapılandırılmaları ve yükümlülüklerinin devri amacıyla Hazine’den özel tertip tahviller ihraç

edilmiş, TCMB'den avans kullanılmış ve TMSF'den kaynak aktarılmıştır. 2003 Temmuz sonu itibariyle TMSF yönetimindeki bankalara, geri ödemeler dahil edildikten sonra, ana para ve faiz borcu toplam olmak üzere aktarılan toplam tutar 28,2 milyar dolara yükselmiştir(<http://www.bddk.org.tr>).

- Yeniden yapılandırma sürecinin ikinci unsurunu kamu bankalarının finansal ve operasyonel açıdan yeniden yapılandırılması oluşturmuştur. Görev zararlarının ödenmemesi, siyasi müdahaleler nedeniyle kaynaklarının etkin olarak kullanılamaması, yönetim yapısındaki zayıflıklar nedeniyle mali yapıları önemli ölçüde bozulan kamu bankalarının sermaye yapılarının güçlendirilmesi ve mali açıdan yeniden yapılandırılmaları için kamudan önemli bir kaynak aktarımı yapılmıştır. Bu çerçevede 2000 yılı sonunda bilanço büyüklüklerinin yüzde 50'sine ulaşan görev zararı alacaklarının kapatılması ve sermaye desteğini içermek üzere kamu bankalarına kaynak aktarılmış, Emlak Bankası A.S devren Ziraat Bankası A.S ile birleştirilmiştir. Birleşmeler yoluyla küçültülmeleri ve nihai olarak özelleştirilmeleri öngörülen kamu bankalarının operasyonel açıdan yeniden yapılandırılmalarına yönelik faaliyetler ise hızlandırılmıştır.(Parasız, 2002)

-Yeniden yapılandırmanın üçüncü aşamasında, aktif kalitesi bozulan ve sermayeleri hızla eriyen özel sermayeli bankaların sermaye yapılarının güçlendirilmesi için üçlü bir denetimden geçirilerek sermaye desteği yapılması esasına dayalı bir program uygulanmıştır. Bu kapsamda Haziran 2001'de gerçekleştirilen iç borç takası ile özel sermayeli bankaların yabancı para pozisyonları önemli ölçüde kapanmış ve bu suretle faiz ve kur riskleri azaltılmıştır. Bankaların 2001 yılı mali tabloları üzerinden yapılan denetimde ise, önceki dönemlerden farklı olarak BDDK tarafından enflasyon muhasebesi kuralları esas alınmıştır. Denetim sonrası hazırlanan sektör yapıları dikkate alındığında, nakit sermaye artışı, sorunlu kredilere ayrılan karşılıkların yeniden düzenlenmesi ve piyasa risklerinin dikkate alınmasında olumlu yaklaşımların etkisiyle sektörde sermaye ihtiyacı sınırlı düzeyde kalmıştır. Program sonunda sermaye yetersizliği nedeniyle bir banka TMSF'ye devredilmiştir. Bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılmasının özel sektöre maliyeti, 5,2 milyar doları TMSF tarafından ve 2,7 milyar doları kriz döneminde eriyen sermayeleri güçlendirmek amacıyla özel sektör bankaları tarafından olmak üzere toplam 7,9 milyar dolar olmuştur (<http://www.bddk.org.tr>).

Yapısal yeniden yapılandırma konusunda alınan önlemler ise; sistemde düzenleme ve denetimin iyileştirilmesi, risk alma ve yönetme sürecinin ve yönteminin değişmesi yasal ve kurumsal altyapının güçlendirilmesi yönünde yasal ve kurumsal düzenlemelerin yapılması temeline oturtulmuştur. BDDK, sermaye yeterliliği konusundaki yönetmelikleri, piyasa risklerinin de dikkate alınmasını sağlayacak şekilde yeniden düzenleyerek, Basel standartlarına büyük ölçüde uyumlu hale getirmiştir.

1.7. Bankaların Gruplandırılması

Bankaları birbirlerinden kesin hatlarla ayrılacak biçimde gruplandırmak, ülke düzeyinde kısmen mümkünse de dünya genelinde oldukça güçtür. Bu güçlük, bankacılık faaliyetlerinin ülke ekonomisi ve

sermaye piyasasına bağımlılığından faaliyet sahalarının genişliğinden ve bankaların büyük ölçüde yasal denetim altında bulunmasından kaynaklanmaktadır(Geylan, 1985: 12-13).

1.7.1. Bankaların Hukuksal Kuruluşlarına Göre Gruplandırılması Kişisel Teşebbüs Bankaları

Hemen hemen bütün ülkelerde yasaklanmış olan bu tür bankalar, bir kişinin özel firma şeklinde kurarak işlettiği bankalardır. Ancak, bankacılık tarihi çok öncelere dayanan bazı ülkelerde, dönemlerinin koşullarına uygun olarak kurulan ve faaliyetlerini devam ettiren bankalar bu yasakların dışındadır. XIX. yüzyıl Avrupa'sında Jacque-Coeur, Rothschild, Morgan gibi ailelerin kurdukları ve bankacılığın gelişiminde önemli rol oynamış olan bankalar, kişisel teşebbüs bankalarına örnek olarak verilebilmektedir.(Geylan, 1985: 12-13).

Ticaret Ortaklığı Şeklindeki Bankalar

Günümüzdeki bankaların tümü ortaklık şeklinde kurulmakla kalmayıp, ortaklığın şekli bile belirlenmektedir. Ticaret şirketi olarak bankalar anonim şirket halinde kurulmakta olup, ülkemizde olduğu gibi, birçok ülkede de Bankalar Kanunu'nda emredici hüküm olarak yer almaktadır.(Geylan, 1985: 12-13).

Yasalarla Kurulmuş Bankalar

Birçok ülkede, özellikle merkez bankaları kanunla kurulmuştur. Bunun dışında toplumun belirli kesimlerinin desteklenmesi veya toplumun belirli bir ekonomik yöne kanalize edilmesi amaçlarıyla bu tür bankalar kurulabilmektedir. Tarım, madencilik, emlak ve ipotek bankalarının örgütlenmeleri genellikle özel yasalarla olmaktadır.(Geylan, 1985: 12-13).

1.7.2.Sermayelerinin Kaynağına Göre

Bu ayırım da bankaların sermayelerinin sağlandığı kaynaklara göre yapılmaktadır. Bunlar da;

- **Özel Sermaye ile Kurulmuş Bankalar:** Bu tür bankaların sermayelerinde devletin veya devlete ait kamu kuruluşlarının katkısı olmayıp, tamamen özel kişi veya kurumlar sermayeye sahiptir.
- **Devlet Sermayesi ile Kurulmuş Bankalar:** Birincinin aksine, bunlarda sermayenin tamamı devlet tarafından veya kamu tüzel kişileri tarafından sağlanmış olup, özel sermayenin katkısı yoktur.
- **Karma Sermayeli Bankalar:** Bu tür bankaların sermayelerinde hem devlet veya kamu tüzel kişilerinin hem de özel kişi veya kuruluşlarının katkısı bulunmaktadır. (Eren, 1980)

1.7.3. Büyüklüklerine Göre Gruplandırılması

Bankalar büyüklüklerine göre ikiye ayrılırlar(Köklü, 1995: 16-19).

Küçük Bankalar

Bunlar, bir bölge veya yerde çalışan bankalardır. Faaliyet sahaları dardır. Bazı ülkelerde çok sayıda küçük bankalar vardır. Ülkeye dağınık bir şekilde yayılmışlardır. Bu sebeple birbiriyle ilişkileri oldukça azdır. Tarım ülkelerinde daha çok bu çeşit mahalli bankalar mevcuttur.

Büyük Bankalar

Bunlar, ülke çapında faaliyet gösteren bankalardır. Genellikle ülkenin her tarafına yayılmış şubeleri vardır. Böylece, geniş bir kredi ve ödeme mekanizması meydana getirmektedirler. Ticaret ve sanayinin gelişmiş olduğu ülkelerde, şubeleriyle ülkenin her köşesine yayılmış bulunan bu tip ulusal ve uluslararası bankalara rastlanmaktadır.

1.7.4. Fonksiyonlarına Göre Gruplandırılması

Merkez Bankaları:

Merkez bankaları bugün para ve kredi işlemlerini ekonominin ihtiyaçlarına göre düzenlemekle görevli ve ülke ekonomileri için vazgeçilmez kurumlardır. Para politikasını, genel iktisat politikasının hedefleri doğrultusunda yürütmek suretiyle, para arzını artırıp azaltarak, kredi hacmini genişletip daraltarak, iktisadî hayatın işleyişi üzerinde etkili olmaktadır(Güçlü, 1989: 193). Emisyon yetkisine sahip olmalarının yanı sıra, devletin hazinedarlığı, devlete mali ve iktisadi konularda danışmanlık, bankaların nakit rezevrlerinin ve uluslararası ödeme araçlarının muhafazası, merkez bankalarının önemli görevlerindendir.

Türkiye'de bankanın amacı ülkenin ekonomik gelişmesine yardım etmek, görevleri ise Türk Parası'nın gelecekteki istikrarını sağlamak için gereken önlemleri almaktır. Bu amaçla yaptığı işlemler şöyle sıralanabilir(Eren, 1980) :

- Bankalara kaynak sağlanması,
- Zorunlu karşılıkların tespit edilmesi,
- Faiz oranlarının belirlenmesi,
- Bankalar arası para piyasalarında aracılık işlevinin yerine getirilmesi,
- Açık piyasa işlemlerinin yapılması,

Ticaret ve Mevduat Bankaları:

Başlıca sanayileşmiş ülkelerin ekonomilerinde temel mali kurumlar, ticaret ve mevduat bankalarıdır. Ticaret kelimesi, bankaların, kaynaklarının önemli bir kısmını ticari işletmelerin kısa vadeli fon ihtiyaçlarını karşılamaya yönlendirdiklerini ifade eder. Yakın zamanlarda ticaret ve mevduat bankaları, mali hizmet sunumlarını tüketiciler ile ticaret ve sanayi işletmelerinin yönetim birimlerine

yaymışlardır. Sonuçta, ekonomide çok geniş bir kredi ve mevduat alanını karşılamaları nedeniyle, "mali mağazalar" olarak adlandırılan bir finansal kurumlaşma ortaya çıkmıştır(Rose, 1994: 90).

Ticaret ve mevduat bankalarının fonksiyonları ikiye ayrılır. Para yaratma fonksiyonu ve hizmet verme fonksiyonu. Ticaret ve mevduat bankaları, mevduat toplayarak satın alma gücü yaratabilirler. Bankaların üzerine çek çekilebilmesi, çeklerin bir ödeme aracı olarak kullanılabilmesi, bankalardaki paraların bir hesaptan diğere kolaylıkla aktarılabilmesi bankaların "kaydi para" (banka parası) yaratmalarına imkân vermektedir. Kaydi para, maddi varlığı olmayan, fakat bankaların hesaplarına alacak veya borç kaydı düşölmek suretiyle, oluşturulan bir ödeme aracıdır. Kaydi paranın doğması için önceden bankaya para yatırılması da zorunlu değildir. Bankaların müşterilerine kredi açması ve bu kredi limitleri içinde çek çekme hakkı tanınması veya kredi kartı uygulamasıyla da kaydi para yaratılabilmektedir. Bir ekonomide satın alma gücü oluşturan kurumlar olarak, merkez bankasından sonra yer almaları nedeniyle, uygulanan para ve kredi politikaları açısından ticaret ve mevduat bankalarının önemleri oldukça büyüktür(Akgüç, 1989: 6).

Tasarruf Bankaları

Toplumda tutumluluğı ve tasarruf alışkanlığını geliştirmeyi amaç edinen bankalardır. Mevduat hesapları açmak suretiyle, faiz karşılığı halkın küçük tasarruflarını toplarlar. Topladıkları bu fonları, bütün mevduat sahiplerinin faydasına olmak üzere, uzun vadeli tahvillere, ipotekli kredilere veya diğere alanlara yatırırılar. Genellikle, bunların normal ticari bankacılık faaliyetlerini yapmalarına izin verilmemekte, ancak batılı ölkelerde müşterilerine çek hesabı açmalarına imkân tanınmaktadır(Seyidoğılu, 1992: 835).

Yatırım Bankaları

Yatırım bankaları, halkın kısa veya uzun bir sürede kullanmayacağı tasarrufları ile işletmelerin ve devletin uzun vadeli finansman ihtiyacının karşılanmasına aracı olurlar. Sınai ve ticari ortaklıklar tarafından çıkarılan hisse senetleri, tahviller ve devlet tahvillerinin halk tarafından alınmasını sağılamak suretiyle, halkın elindeki atıl fonların sanai ve ticari yatırımlara akmasını ve devletin uzun vadeli finansman ihtiyacının karşılanmasını kolaylaştırırılar(Zarakolu, 1993: 83-84).

1.7.5. Verdikleri Kredilerin Vadelerine Göre Gruplandırma

Verilen kredinin vadesine göre yapılan bir ayırımdır.

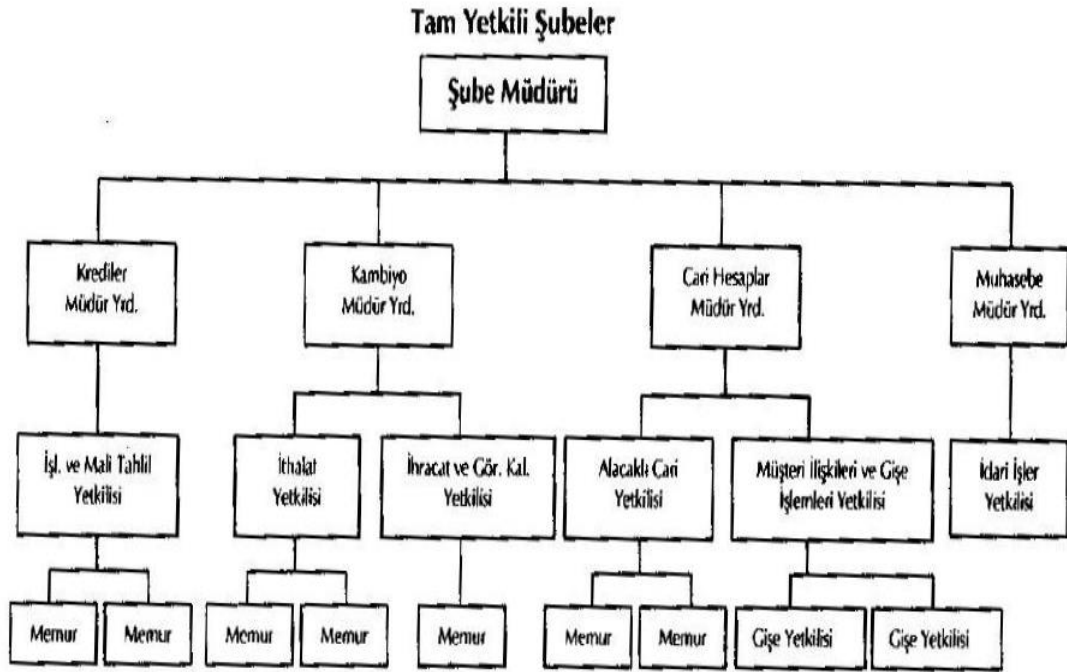
- Kısa süreli kredi açan bankalar,
- Orta süreli kredi açan bankalar,
- Uzun süreli kredi açan bankalar.

1.8. Bankaların Organizasyon Yapısı

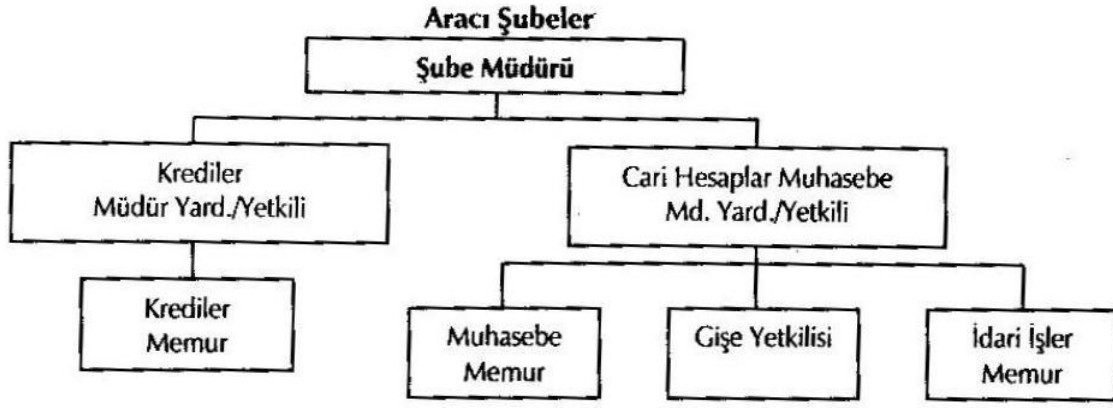
Bankaların örgütsel şekil ve yapıları kendi aralarında çok farklılık gösterdiği gibi bankaların kendi şubeleri de ciddi değişiklikler sergileyebilmektedir. Kimi şubeler bütün işlemlerin (kurumsal, ticari ve bireysel) gerçekleştirildiği büyük şubeler olarak örgütlenirken, kimi şubeler yalnızca kurumsal kredi sağlamak amacıyla, kimileri yalnızca bireysel işlemler amacıyla ve kimileri de yalnızca ticari işlemleri yoğun olan orta ve küçük ölçekli işletmelerle çalışmak için örgütlenmektedirler. Bankaların idari yapıları, üst yönetim unsurları, genel müdürlük ve şubeler biçiminde belirtilebilir (M.E.B. Muhasebe ve Finansman Modülü, 2011: 4-9).

Bankalarda Yönetim Organizasyonunu meydana getiren faktörler; Genel Kurul, Yönetim Kurulu, Denetim Komitesi, Teftiş Kurulu ve Kredi Komitesi'dir.

Banka şubelerinin organizasyon yapısı tetkik edildiğinde; Tam Yetkili Şubeler ve Aracı Şubeler örgütsel şeması aşağıdaki şekilde gösterilmektedir:

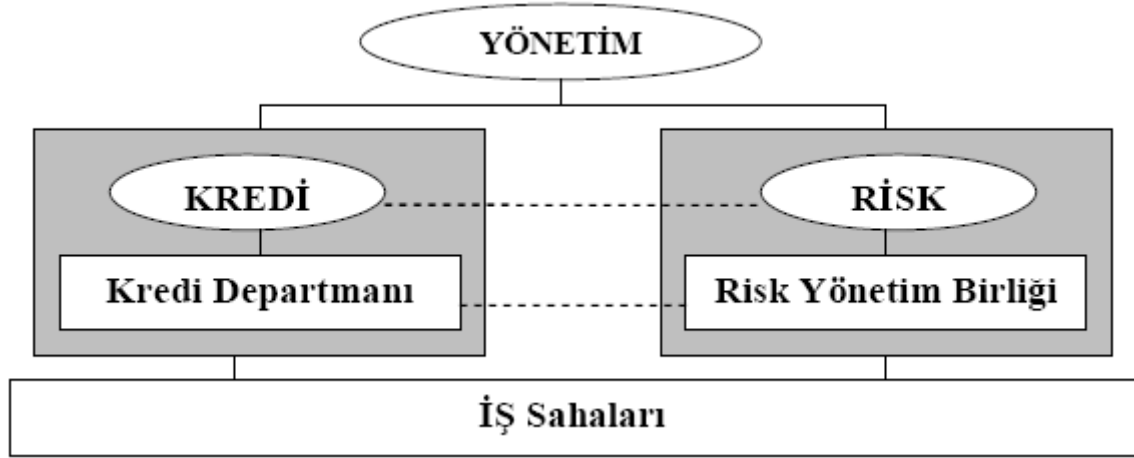

Şekil 1. Tam Yetkili Şubelerde Organizasyon Şeması

Şekil 2. Aracı Şubelerde Organizasyon Yapısı

Bunun yanı sıra bankalardaki Geleneksel Risk Yönetim Organizasyonu tetkik edildiğinde; Geleneksel kredilendirme biçimine dair, bankaların kredi kültürüne bağlı olarak gelişmiş olduğu ve kredilerin genel risk yönetiminden ziyade, her bir kredinin değerlendirilmesinin önemsendiği görülmektedir. Geleneksel Kredilendirme biçimine dair şema Şekil 3.'de aktarılmıştır (Yılmaz, 2011: 70):

Şekil 3. Geleneksel Kredilendirme Yapısı

Kaynak: Kaan Aksel "Kredi Risk Yönetimi" Active Dergisi, Mayıs-Haziran 2001. s.5.

1.9. Banka Kredileri ve Çeşitleri

1.9.1. Banka Kredisinin Tanımı

Kredi, sözlük anlamı itibariyle saygınlık ve güven anlamında kullanılmakta olup, Latince inanma anlamına gelmektedir. Kredi genel bir tanımlamayla, herhangi bir kimseye ödünç para verilmesi veya nakit olarak alınacak bir mala ya da verilecek bir hizmete kefalet edilmesi veya bedelinin daha sonra alınması kaydıyla bir malın satılması ya da hizmetin verilmesidir(Usta, 1995:1).

Sanayileşme hareketi ile birlikte, tüketim maksadıyla alınan kredi yerine üretim maksadıyla alınan kredi önem kazanmıştır. Köylü işletmelerin modern üretim metodlarını uygulayabilmeleri için emek yoğun üretim yönteminden sermaye yoğun üretim yöntemine geçmeleri gerekir. Üretilen malların iç ve dış pazarlarda sürümünü sağlayan ticari faaliyetin etkinliğinin arttırılması ve taşıma hizmetlerinin geliştirilmesi gibi faaliyetler sermayeye gereksinim duyar. Sermaye ihtiyacını özkaynakları ile karşılayamayanlar kredi talep ederler. Halkın kısa ya da uzun bir süre kullanmadığı paraları gelecek bir tarihte geri ödeme vaadinde bulunarak almak isterler. Böylece paralarını ödeme vaadine karşı vermek isteyenler ile ödeme vaadinde bulunarak para almak isteyenler arasında bir piyasa oluşur(Çelik, 2002).

Bankacılık açısından kredinin tanımı, “Kredi değerliliği konusunda bir karara ulaşmak için gerekli ve ilgili görülen çeşitli bilgi ve etkenlerin değerlendirilmesi sonucunda kredi talebinde bulunan bir gerçek veya tüzel kişiye yasalar ve banka kredi politikası göz önünde bulundurularak, ihtiyaca uygun düşecek tutar ve vadede para, garanti veya kefalet vermek şeklinde tanınan olanak ya da limittir(Parasız, 2007: 301-302).

İtibar, saygınlık anlamı taşıyan kredi, “bir süre sonra ödemek vaadiyle mal ve hizmet veya satın alma gücü sağlayabilme yeteneğidir” şeklinde tanımlanabilir. Krediyi başka bir şekilde taraflardan birinin diğer tarafa, fonlarını karşılık isteyerek ya da istemeyerek kiralamayı kabul ettiği bir işlem olarak tanımlanmaktadır(Rosenberg, 1982: 3).

Diğer bir tanımlamaya göre ise kredi, eldeki para ile gelecekte ele geçirilecek paranın mübadelesi olup; para ile ödeme vaaadinin değiştirilmesidir. Kredi veren para verip ödeme vaadi almakta, kredi alan para alıp ödeme vaadinde bulunmaktadır(Zarakolu, 1989: 47).

Aşağıda kredi ile ilgili bazı tanımlamalara yer verilmektedir(Temel, 2006: 5);

- Kredi satın alma gücüdür.
- Kredinin özü, alacaklının borçluya, borcunu ödeyeceği konusunda duyduğu güvendir.
- Kredi, kişinin elde etmiş olduğu itibardır. Kişinin bu itibara dayanarak gelecekte ödemek vaadiyle para mal ve hizmet elde etmesidir.

Kredi, ancak krediyi geri ödeyeceği konusunda kendisine güven duyulan kişilere ve belirli süre sonunda mutlaka geri alınmak kaydıyla verilir. Ancak, kullandırılan tüm krediler için geri ödememe riski vardır. Kredi riskinin en aza indirilmesinde müşterinin kredi değerliliğinin ve kredi ihtiyacının doğru analiz edilmesi ve yeterli teminat alınması büyük önem taşımaktadır(Zarakolu, 1986: 47).

Mübadale temeline dayanan kredi kavramı, herhangi bir kişinin veya işletmenin kendisine ait olmayan bir hakkı veya fırsatı, karşılık göstermek şartı ile belirli bir süre boyunca kendisininmiş gibi kullanabilmesini sağlamaktadır(Aras, 1996: 4).

Bankaların müşterilere verdiği hizmetlerin yanında; bankacılığın temel iki önemli işlevi bulunmaktadır. Bunlar, kaynak temini ve kredi işlemidir. Para sağlamak kadar, o parayı satmak, plase etmekte önemlidir. Aksi takdirde belirli bir faizle sağlanan mevduatın ya da diğer kaynakların, maliyetin üzerinde bir verim ile satılmaması gündeme gelir ki, bu da bankanın zarar etmesi demektir. Bu nedenle;

malın satışı esnasında, taksitlerin zamanında ve tam olarak ödenmesini sağlamak amacıyla; malı alan müşteri hakkında istihbarat yapılması, kabul edilebilir nitelikte teminatın sağlanması gibi önlemler alınmalıdır. Bu arada, kredinin satışı sırasında firmaların asıl amacı olan karlılık prensibi göz ardı edilmemelidir.

Müşterilere kredi verilmesi, kullanım ve geri ödeme koşullarını belirleyerek, fonlara belli ödeme süreleri tanınmasını, alacakların güvence altına alınmasını gerekli görmektedir. Alacakların müşterilerden tahsil edilmesi, alacak sürelerine istinaden vadesi gelenleri tahsil etmek ve gerektiğinde müşterileri uyarma, kredilerin geri dönmemesi nedeniyle uğranılacak kayıpların en az düzeyde tutulması çalışmalarının yapılmasını gerektirmektedir(Berk, 2001: 7).

Ticari bankalar son yıllarda başarılı kredi kullandırma yöntemleri geliştirmiş ve farklı koşullarda, farklı amaçlarla firmalara uygun kredi çeşitlerini başarılı şekilde sunmuşlardır. Hemen her iş kolunda firmalar kredi kullanırlar; hatta büyük kamu kuruluşlarının da banka kredisiyle finansman sağlama yoluna gittikleri sıkça görülmektedir. Kredi kullanımının gerçek nedeninin de bilinmesi banka açısından kredi riskini azaltan bir etkidir. Kurumsal müşterilerde esneklik, bireysellik, hizmet ve kalitenin ön planda yer alması sonucu, günümüzde genel eğilim firma müşterilerinde sayıları sınırlı olan büyük müşterilere sipariş temeline dayanan özel hizmetler sunma, bireysel müşterilerin gereksinimlerini de standart hizmetler ile karşılama yönündedir. Bankaların bu alandaki tipik çabaları standart krediler sunmak biçiminde somutlaştırmaktadır. Böylece yeni bir kredi türü uygulamasına geçen bir bankayı diğerleri de izlemektedirler(Berk, 2001: 24-25).

1.9.2. Kredinin Unsurları

Bir işlemin kredi niteliğini kazanabilmesi için; krediyi alan taraf (borçlu), krediyi veren taraf (alacaklı), devredilen satın alma gücü/garanti (kredi), ödeme vaadi (vade), güven ve saygınlık (itibar), teminat (garanti) ile faiz/komisyon (verim) gibi koşulların oluşması gerekmektedir. Kredi kavramını oluşturan unsurlar; zaman, risk, güven ve gelir olmak üzere dört başlık altında toplanabilir(Kavcıoğlu, 2003: 6).

Zaman unsuru: Ödünç verilen paranın veya sunulan itibarın (gayri nakdi kredi) belirli bir süre sonra iadesi veya tazmini gerekmektedir. Bu gereklilik nedeniyle kredide zaman unsuru oldukça önemlidir. Vade uzadıkça belirsizlik artmakta, belirsizliğin artması ise riski artırmaktadır.

Kredinin istenilen sürede geri dönmesi hem güvenlik hem de bankanın karlılığı açısından önemlidir. Kredinin geri dönüş zamanı uzadıkça, geleceğin belirsizliğinden dolayı risk artacaktır. Riskin artması bu krediyi kullanan açısından maliyetin, kullandıran açısından da getirinin yükselmesi anlamına gelmektedir(Aydın, 2003: 232).

Risk unsuru: Kullandırılan kredilerin zamanında ve eksiksiz olarak tahsil edilememesi olasılığı veya verilen garantiye konu taahhüdün yerine getirilmesine kadar ortaya çıkabilecek olumsuz koşullar,

bankacılıkta her zaman mevcut bir tehlike olarak görülmektedir. Dolayısıyla kullanılan kredilerin zamanında ödenmemesi olasılığı, risk kavramını gündeme getirmektedir.

Borcun ödenmemesi iş ve hizmet yükleniminin yerine getirilememesi risk unsurunu oluşturur. Kredinin yapısında, borcun işin ya da hizmetin çeşitli nedenlerle yerine getirilemem tehlikesi olduğundan bütün krediler açıldığı andan itibaren risk içermektedir. Riskin azalması ya da çoğalması, kredi kullananın yükümlülüklerini zamanında yerine getirmekten kaçınmasına ya da getirememesine ve alınacak teminatın cinsine göre artar ya da azalır.

Güven Unsuru: Kredilerin, belirli bir süre sonunda geri alınması koşuluyla verilmiş olması, kredinin geri alınacağından emin olunduğu anlamına gelmektedir. Nitekim hiç bir kredi geri ödenmeyecek varsayımıyla verilmemektedir. Kredi verilmesi uygun bulunan kişi veya kuruluşun ilgili banka nezdindeki itibarı, kredinin güven unsurunu oluşturmaktadır. Karşılıklı güvene ve itibara dayalı olarak kurulan bu ilişki, banka açısından kullanılacak kredinin nakdi veya gayri nakdi teminatlar alınması yoluyla kullandırılmasında belirleyici olacaktır.

Nakit mal teminat ve kefalet biçiminde veya herhangi bir şekilde verilen kredi belirli bir süre sonunda geri alınmak koşulu olduğu için bu ilişkide karşılıklı güvenin olması gerekmektedir. Kredi alan kişi ya da kurumun banka nezdinde bir itibarı olmalıdır ve güvenilebilir olmalıdır.

Gelir Unsuru: Bankalar, mevcut fonlarını, kredi şeklinde kullandırarak ve varlıklarını faiz veya komisyon olarak artırmak ve geliştirmek durumundadır. Dolayısıyla krediler, faiz ve komisyon gelirleriyle bankanın en önemli gelir kaynağını oluşturur. Bu durum, bankaların varlıklarını sürdürebilmesi ve kaynak sahipleri ile başka ortaklarına kar sağlanabilmesi açısından oldukça önemlidir(Usta,1995 :8).

1.9.3. Bankalarda Kredi Çeşitleri

1.9.3.1. Nakdi Krediler

Faiz ya da faiz ve komisyon karşılığında ödünç para verilmesi biçiminde kullandırılan kredilerdir. Bu tür krediler; iskonto, iştiraa, avans ve borçlu cari hesaplar şeklinde kullandırılır. İskonto ve iştiraa, bono ya da poliçenin vadesinden önce bankaca alacaklısından satın alınması işlemidir. Avans bir defaya özgü olmak üzere, belli bir vade ile çoğunlukla da maddi bir güvenceyle açılan kredilerdir. Borçlu cari hesaplar ise, belli bir vadeye bağlı olmaksızın T.T.K'nın 87. maddesine göre belli bir limit

içerisinde, müşteriye para çekme ve yatırma yetkisi veren güvenli ya da güvencesiz kredilerdir(Sungur, 1999: 67).

1.9.3.1.1. Ticari Krediler

Ticarette uğraşan kişilere, bu işleri dolayısıyla doğacak finansman gereksinimleri için açılan kredilerdir. Ticari krediler iş ve ticaret hayatında kullanılan kısa dönem finansal kaynaklar içinde önemli bir yere sahiptir ve özellikle orta ölçekli firmalarda olmak üzere kurumsal borç ve varlıkların güçlü bileşenlerinden birini oluşturmaktadırlar. Kredi borçluları çoğu zaman %35'e varan oranlarıyla birçok kurumsal bilançoda tüm varlıkların içinde önemli bir paya sahiptir ve dolayısıyla da risk en fazla bu krediler üzerindedir. Bu yüzden de ticari kredilerin yönetim ve analizleri kısa dönemlik finansal yönetimde ve tedarikçi-müşteri ilişkilerinde çok önemli bir adımdır. Örnek olarak, küçük bankalar ticari kredi verdiklerinde veya bunu ilan ettiklerinde bunu, kredi talep edenlerin finansal açıdan güvenilir ve sağlıklı olduklarının bir göstergesi olarak sunarlar. Böylece yeni müşterilerin ilgisini çekip pazar paylarının arttırırlar. Bir bankanın, ticari kredi verirken fonksiyonel olarak izlemesi gereken altı büyük sorumluluğu vardır(Summers, 2000: 37-38):

- “Müşterinin kredi riski analizi ve değerlendirmesi,
- Verilen kredinin, kredi dönemlerinin ve eğer varsa, kredi limitleri göz önüne alındığında uygulanabilir ve onaylanabilir hale getirilmesi,
- Müşteriler kredi ödeme zamanlarını kaçırdığında veya üzerlerine düşen görevleri yerine getirmediklerinde gerekli tahsilatların yapılması,
- Müşteri davranışlarının izlenmesi ve gerekli finansal ve yönetsel bilgilerin toplanması,
- Şüpheli alacakların ve müşterilerin ödeyememe risklerinin karşılanabilme garantisinin sağlanması,
- Yatırımların alacaklarla finanse edilmesi.”

1.9.3.1.2. Bireysel Krediler

Herhangi bir hizmetten yararlanılması ya da varlığın satın alınmasında, ticari amaçlar dışında tüketime yönelik olarak, belirlenmiş koşullarda ödenmek üzere kullanılan krediler geniş anlamda bireysel kredi olarak adlandırılır. Tüketicilere kullanılan krediler son yıllarda toplam banka kredileri portföyünün önemli bir payına ulaşmıştır. Tüketici kredileri ile ticari krediler arasındaki bazı farkların vurgulanması gerekir. Tüketici kredilerinin temel amacı, bir mal ya da hizmetin satışını özendirmek veya bir ihtiyacı karşılamaktır. Oysa ticari kredilerin temel amacı karlılıktır. Ayrıca kredilerin teminatlandırılması açısından da farklılık görülmektedir. Ticari kredilerde teminat olarak, işletme rehni, teminat mektubu, ticari senetler ve şirket varlıklarının ya da şirket ortaklarının özel varlıkları kullanılırken; tüketici kredilerinde borçlunun potansiyel geliri ve satın alınan mal teminat oluşturmaktadır. Özellikle I. Dünya Savaşı sonrasında ABD'de artan konut ihtiyacını karşılamak

amacıyla başlayan tüketici kredileri, 1950'li yıllarda orta gelir grubundaki artışla birlikte otomobil ve dayanıklı tüketim maddelerinin finansmanında kullanılmıştır(Küçük, 1993: 28-54).

1.9.3.1.3. Kredi Kartları

Kredi kartı, kart sahibine harcamalarında nakit para ödemeksizin mal ve hizmet almayı sağlayan bir ödeme aracıdır. Türkiye'de kredi kartlarının ilk örnekleri 1963-1964'lü yıllarda "Le Diners Club" ve "Carte Blance" dir. O dönemde, "İstanbul Turizm" firmasının Beyrut'taki Middle East temsilciliğine bağlı olarak başlattığı bu çalışma, ilk kez ciddi ve geniş bir biçimde 1968'de Koç grubuna bağlı Setur (Servis Turistik) Diners Club Kredi Kartları ve Turizm A.Ş. tarafından ele alınmış ve "Diners Club" kredi kartı çıkarılmıştır. Kısa bir süre sonra American Express kartları da piyasaya girmiş, bu kartın temsilciliğini alan Türk Express Havacılık ve Turizm Ltd. Şti. aynı şehir ve işyerlerinde bu kartların geçerli olabilmesi için gerekli anlaşmalara girişmiştir. Bu iki kredi kartı, 1975' e kadar faaliyetlerini rakipsiz olarak sürdürmüşler, American Express sadece yurtdışında geçerli kartları sunarken, Diners Club yurtiçi kart verme işlemlerine devam etmiştir. 1975'de ise, piyasaya Mastercard, Eurocard ve Access çıkmıştır(Ercan, 2002:67).

Kredi kartı, çok eskiden beri varolan ve para ödeme karşılığında yapılan mal ve hizmet alımına bir alternatif getirmiştir. Bu malı veya hizmeti satan kişi ve alıcı için cazip olmaktadır. Satıcı, üzerinde yeteri kadar para olmayan müşteriye mal satarken veya hizmet sunarken, müşteri ise, yeterince parası olmadığı için bir anda karşısına çıkan ve beğendiği bir malı veya hizmeti alabilme gücüne kavuşmaktadır. Kart sahipleri kredi kartı limiti dahilinde hesaplarında para olsun veya olmasın alışveriş yapabilmektedir. Dolayısıyla kredi kartı, kart sahiplerine kredi sağlamaktadır(Çirpan, 200: 86).

Kredi kartı kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte, ulusal Elektronik Fon Transferi (EFT) sistemine geçiş aşamasında, provizyonun yavaş işlemesi, veri bankası eksikliği ve dolandırıcılık, kredi kartı uygulamasında yaşanan sorunları oluşturmuştur. Kredi kartı ihraç eden bankaların bu gibi ortak sorunlarına çözüm bulabilmek, kredi kartları kural ve standartlarını geliştirmek amacıyla, 20 Ağustos 1990'da 13 bankanın ortaklığıyla Bankalararası Kart Merkezi A.Ş. (BKM) kurulmuştur. Merkez, üyelerine kredi kartları konusunda altyapı, yurtiçi takas ve hesaplaşma (YTHS), Birleşik Uyarı Listesi (BUL) ve eğitim hizmetlerini sunmaktadır. Bu hizmetleri yerine getirirken, gerektiğinde Türkiye Bankalar Birliği, Visa International ve Europay / MasterCard International ile koordinasyon içerisinde çalışmaktadır(Çelikyılmaz, 1993: 56).

1.9.3.2. Gayrinakdi Krediler

Bankaların yurt içinde ya da yurt dışında bulunan gerçek ve tüzel kişiler lehine, bir işin yapılması, bir malın teslimi ya da bir borcun ödenmesi gibi konularda işi yapanın sorumluluğunun önceden kararlaştırılan şartlara uygun olarak yerine getirilmesini sağlamak için verdikleri garanti belgeleridir(Öker, 2007: 12).

1.9.3.2.1. Akreditif Kredisi

"Bir bankanın üçüncü şahıs yararına, belli miktarda krediyi içeren, başka bir ülkedeki bir ajans ya da muhabirine yazdığı mektuba akreditif denir." (Eyüpgiller, 199: 142). Akreditif, bir kimsenin talebi üzerine bir bankanın şube ya da muhabirleri nezdinde herhangi bir kimse veya firma lehine açılan bir kredidir. Örneğin; X ülkesinde bir ithalatçı firma Y ülkesinde bir ihracatçı firmadan satın aldığı malların bedelini ödemek maksadı ile kendi ülkesinde bir bankaya müracaat ederek, bu bankanın Y ülkesindeki muhabirleri nezdinde ihracatçı firma lehine bir kredi açtırır. İhracatçı firma malları sevkedince alacağını lehine açılan kredi şartları içinde muhabir bankadan tahsil eder. Akreditif, Birinci Dünya Savaşı'nın meydana getirdiği güvensizlik ortamı içinde satıcının alıcıya, alıcının da satıcıya güvenmemesi sonucu meydana gelmiş ve zamanımızda büyük önem kazanmıştır." Ticari bankalar yurtdışından mal ithal eden müşterilerinin akreditif avans ödemesini üstlenirler. Böylece akreditifin açılışı ile malın yurda gelmesine kadar geçen süredeki finansman ihtiyacını karşılarlar (Berk, 2001: 15-16).

Akreditif, uluslararası ticarete çok geniş bir alanda bir ödeme ve garanti aracı olarak kullanılmaktadır.

1.9.3.2.2. Prefinansman Kredisi

Dış ticaretin finansmanında kullanılan prefinansman krediler, işletmenin ya da onun adına bankanın bulunduğu döviz kredilerinin vadeleri sonunda döviz olarak geri ödenmesi için bankanın verdiği dış garantiye dayanır. Söz konusu kredi ticari bankalara açılış komisyonu, dış satım komisyonu ve ilk üç aylık komisyon benzeri gelirler sağlamaktadır. Dış satımın iki aya kadar finansmanı, TL kredilerine göre maliyetin düşük olması, vadesinden önce kapatılması halinde faizsiz döviz kullanımı ve sağladığı döviz girdisine oranla maliyetin düşük olması gibi nedenlerle firmalar tarafından tercih edilmektedir. Kredi alanlar bu krediyi alarak tahsis amaçlarına göre ihracat, ihracat sayılan teslimler ile döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetlerle ilgili mal ve hizmet alımında kullanacaklarını kabul ve taahhüt ederler (Türkiye Vakıflar Bankası, m.29/1).

1.9.3.2.3. Kabul Kredisi

Banka, kabul kredisi ile nakit ödeme yerine belirli bir limite kadar kredi müşterisi tarafından üzerine çekilecek poliçelere kabul edildiğine ilişkin bir açıklama yazarak kendi itibarını kredi müşterisinin emrine sunmaktadır (Aras, 1996:27).

"Kabul kredisinde banka imzasını ödünç verir; müşteri ile arasındaki kredi anlaşmasına dayanarak belli bir meblağa kadar üzerine çekilecek poliçeleri kabul eder. Kredi alan kişi, vadeden önce banka tarafından kabul edilen poliçenin karşılığını temin etmezse, banka kabulünü bizzat ödemek zorunda kalır. Fakat normal olarak kabul kredisi alan kişi vadeden önce poliçenin karşılığını bankaya öder. Böylece bankanın kasasından para çıkmadan kredi tedarik edilmiş ve tedarik edilen kredi ödenmiş olur. Tanınmış bir banka tarafından kabul edilmiş bir poliçe, sağlam bir kredi ve ödeme aracıdır. Ödenmeme riski yoktur. Bu sebeple banka kabulü ferdi itibarın yetersiz kaldığı durumlarda kullanılır.

Kabul kredileri genellikle teminatsız açılmaz. Çoğu kez satılan malları temsil eden belgeler açılan kabul kredisine karşılık gösterilir(Zarakolu: 104-105)." Kredi kullanan taraf, herhangi bir nedenle ithalatın gerçekleşmemesi, transferin sağlanamaması veya diğer durumlarda bankaca verilen ve kabul edilen poliçelerden doğabilecek tüm borç ve yükümlülükler ile mevzuat hükümlerine göre doğabilecek sorumlulukların kendisine ait olacağını kabul ve taahhüt eder.

İç ilişkiye göre poliçenin ödeme yükümlülüğü müşteriye, üçüncü kişiler karşısında ise sorumluluk bankaya aittir. Ticari bankalar açısından sadece muhtemel bir borç söz konusudur. Diğer bir ifade ile bilanço dışı bir işlemdir. Kabul kredisinde fiilen bir ödeme yapılmadığından bankalar müşteriden faiz değil, üstlenilen risk nedeniyle kabul komisyonu talep ederler. İşlemin uygulama alanı ise daha çok kısa süreli dış ticaret işlemleridir. Özellikle sürümü ağır mallara hareket kazandırarak, dış satıcı ya da alıcıdan biri finanse edilir. Kısaca kabul kredisi dış ticarete paranın vadesinde transferini garantileyen bir gayrinakdi kredidir(Berk, 2003:14).

1.9.3.2.4. Teminat Mektupları

Teminat mektubu, yurtiçinde ve yurtdışında gerçek veya tüzel kişilerin lehine taahhüdün yerine getirilmesi, malın teslimi ve borcun ödenmesi gibi konularda banka tarafından muhatap kuruluşa verilen, mektup konusu işlemin yerine getirilmemesi durumunda mektup tutarının banka tarafından koşulsuz ödenmesi taahhüdünü içeren garanti belgeleri olarak ifade edilmektedir(Akçelik, 1997:1).

Teminat mektuplarında, belli bir riskin garanti edilmesi söz konusudur. Bankalar, usulüne uygun bir yazılı tazmin talebinin gelmesi halinde, Yargıtay'ın kararlarında ifade edildiği gibi, hiçbir inceleme yapmadan ödemeye ve borçluya dönmekle yetkilidir(Reisoğlu, 2002: 96).

Alıcı ve satıcı arasında güvenin sağlanmasında olduğu gibi, alacaklı ile borçlu, yaptıran ile yapan arasında itimadın sağlanması için de banka aracılığına ihtiyaç duyulabilir. Bankalar borçluya kefil olmak suretiyle bu güveni sağlarlar. Ancak teminat mektubu bankayı muhtemel bir ödeme riski ile karşı karşıya bırakır. Bu riski azaltmak için belli bir itibara sahip kimselere verilir. Teminat mektubu verilirken kredi işlemlerinde olduğu gibi, yerine göre maddi ve şahsi güvence istenebilir.

BÖLÜM II

2.1. Risk Yönetiminin Amacı

Risk yönetiminin ana amacı, riski ortaya koymak ve kontrol edebilmek için ölçülebilir hale getirmektir. Bunu gerçekleştirebilmek için bazı fonksiyonların gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bunlar; Stratejilerin belirlenmesi, mukayeseli üstünlüklerin sağlanması, sermaye yeterliliği ve borç ödeyebilme kabiliyetinin tesis edilmesi, karar alma sürecinin desteklenmesi, fiyatlama politikasının oluşturulması, risklerin tespiti ve bunların kontrol edilmesi, sağlıklı portföy yönetiminin gerçekleştirilmesidir (Bessis, 2000).

Modern ekonomilerde performans ölçümü oldukça zor bir kavramdır. Finans literatüründe 1900’lü yıllardan itibaren karın maksimizasyonu olarak ifade edilen performans kriteri yüzyılın sonlarında tartışılmaya başlanmış ve maksimize edilmeye çalışılan karın vadesinin kısmı yoksa uzun mu olduğu, karlılık oranının mı yoksa kar tutarının mı ele alındığı soruları gündeme getirilmiştir. Banka performansını etkileyen faktörlere bakıldığında; performansı ölçmek için öncelikle performansı etkileyen değişkenleri belirlemek gereklidir. Bu değişkenler ise ; Çevresel Faktörler; Ekonomik Gelişmeler, piyasa talebi, politik ortam, yasal gelişmelerdir.

İçsel Faktörler; Planlama, teknoloji, personel geliştirme, banka koşullarıdır.

Dışsal Faktörler; Piyasa Payı, yasal uyum, mevduat sigortasıdır.

Risk yönetiminde performansı etkileyen değişkenleri belirttikten sonra, yönetim fonksiyonlarının unsurlarına da bir göz atacak olursak Tablo 1. de gösterildiği gibi; esasların belirtilmesi, yöntemlerin oluşturulması, belirli araçların kullanılması, tekniklerden yararlanılıp hedeflere ulaşılması şeklinde belirtilmiştir.

Tablo 1. Risk Yönetimi Fonksiyonunun Unsurları

Esaslar	Yöntemler	Araçlar	Teknikler	Hedefler
- Limit ve Yetki Belirleme - Risk Analizi (belirleme, ölçme, izleme) - Raporlama - Etkin ve etkili kontrol	Korunaklama (Hedging) Portföy Çeşitlendirmesi (Diversification) - Sigortalama	Türev Ürünler (Derivatives) -Menkulleştirme (Securitization) -İkincil Piyasalar	- Riske Maruz Değer (VAR) -Aralık (GAP) Analizi {Vade Aralığı (Duration GAP) Analizi -Senaryo Analizi Gerilim Testleri (Stress Testing) Geriye Dönük Testler (Back Testing)	-Rekabet Üstünlüğü (Competitive Advantage) - Etkin (Riske Ayarlanmış) Sermaye Dağılımı - Kârlılık - Büyüme -Katma Değer Yaratma (Shareholder's Value)

Kaynak: Salih Tanju Yavuz, “Risk Yönetimi İçeri, Aktif Pasif Yönetimi Dışarı mı?”, **Bankacılar Dergisi**, Sayı: 41, 2002, s.24

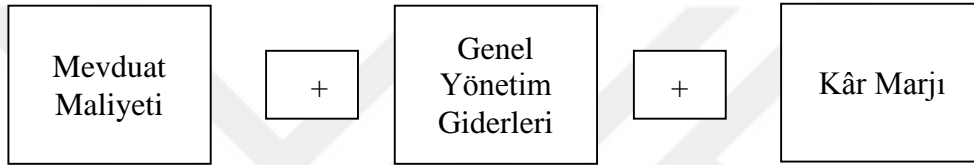

Burada dikkat edilmesi gereken hususlar risk yönetiminin 'riske maruz değer (value at risk)'in ölçülmesinden ibaret olmadığı ve sermaye yeterliliği Standardı'nın sağlanmasının tek başına, kesinlikle etkili ve yeterli bir risk yönetimi faaliyeti yürütüldüğü anlamına gelmeyeceğidir.

2.2. Bankalarda Risk Yönetimi

Bankalarda risk yönetimi fonksiyonunu icra etmekte olan birimlerin temel görevleri risklerin tespit edilmesi, ölçülmesi, yönetilmesi ve raporlanması şeklinde özetlenebilir(TBB, 2004:3).

Bankalar, günümüze kadar maliyet hesaplamalarında şu basit formülden faydalanmışlardır:

Ancak global finans piyasalarında, günümüze kadar yaşanan mikro ve makro ekonomik dengelerdeki değişimler, bankaları kâr amaçlarına ulaşmak için risk getiri anlayışlarını benimseme zorunluluğu ile yüzleştirmiştir.

Özellikle de son on yıl içerisinde dünya ekonomisinde yaşanan makro bazlı değişimler, değişimlere en hassas sektörlerin başında gelen bankacılık sektörünü yeniden yapılanma sürecine itmiştir. Yasal mevzuat değişimleri, olağanüstü artan rekabet koşulları nedeniyle azalan kâr marjları, müşteri kitlesi tercihlerindeki değişimler de bankacılığın bugün geldiği noktayı gösteren diğer faktörler oluşturmuştur.

Etkin bir risk yönetimi için güçlü özkaynak gerektiğini öne süren yaklaşımlar, bankaların dünya çapında faaliyet göstermeye başlaması ve uluslararası bankacılığın yaygınlaşmasıyla yerel düzenleyicilere ek olarak uluslararası düzenleyiciler ihtiyaç duyulmasını tetiklemiştir(Yüzbaşıoğlu, 2003: 35). Uluslar üstü düzenleyici kurumların en önemlilerinden biri olan BIS ise risk yönetimine çok önem vermiş ve bu alanda çalışmalar yaparak gelişmesine en büyük katkıyı sağlamıştır. Diğer taraftan akademik literatürdeki gelişmeler ve teknolojik imkânların artması da risk yönetiminin hayata geçmesini mümkün kılan diğer etmenler olmuşlardır.

Risklerin belirlenmesi ve ölçülmesi kapsamında gerçekleştirilen modelleme çalışmaları BDDK ve uluslararası düzenlemelere koşut olarak yürütülmektedir. “Bank for International Settlements (BIS)” nezdindeki Basel Komitesi tarafından yayımlanan yeni sermaye düzenlemelerinin (Basel II) 2007 yılında yürürlükte olması beklenmektedir. Basel II’nin Türk bankacılık sistemine olası etkilerinin saptanması amacıyla bankaların büyük çoğunluğunun katılımıyla yapılan Sayısal Etki Çalışmasının

(QIS-TR) sonuçları ışığında; Türk Bankalarının, Basel II'ye uyum çerçevesinde başlatmış oldukları risklerin daha duyarlı hesaplanmasına yönelik faaliyetler halen devam etmektedir. Yapılan araştırmalar sonucunda, sistem genelindeki genel durumun Basel-II'ye yönelik öğrenme ve algılama evresinde olduğu anlaşılmıştır(TBB,2004 :3)

Modern bankacılık anlayışı olarak tanımlanabilecek risk yönetimi işte tüm bu etkenler sonucunda ortaya çıkan bir olgudur. Bu nedenle risk yönetiminin ortaya çıkış nedenlerinin incelenebilmesi için bu etkenlerin, akademik alanlardaki değişimler, makroekonomik dengelerdeki değişimler, yasal mevzuattaki asgari sermaye oranı tespiti BIS - Basel II de bütün bu konuların üzerine harekete geçmiş ve sermaye yeterliliği konusu üzerinde bankaları standart bir yaklaşım sunma amacıyla başlamıştır.

2.3. Bankacılıkta Riskler

Finans sektöründe gerçekleşen krizler önce bankalar olmak üzere, tüm memleketin ekonomisini etkilemektedir. Ülke ekonomisinde deneyimlenen problemler yetersiz olan kaynakların verimsiz bir biçimde kullanılmasına ve dağıtılmasına neden olmaktadır. Bankacılık konusunda meydana gelen krizler sadece sermayedarları ve yatırım sahiplerini değil, beraberinde bütün ekonomiyi zarara uğratmakta olduğundan, düzgün işleyen bir bankacılık sisteminin gerekliliği tartışılmazdır. Bankacılık sektöründe olası krizlere neden olabilecek risklerin belirtilmesi ve bunların idaresi mühim bir konudur (Ak, 2008: 4).

Pazarların globalleşmesi, artan işlem yoğunluğu ve değişkenlik beraberinde kompleks mali ürünler ve işlem stratejilerinin meydana gelmesi, bankaların eylemlerindeki ehemmiyeti artırmıştır. Bu eylemler en nakit sabit kazançlı menkul kıymetlerden, kredilere ve en kompleks türev araçlara kadar bir sürü mali ürünün ve türlü stratejilerin kullanımını kapsamaktadır. Sözü edilen ürünlerin ve stratejilerin risk kapsamlarının mali kurumlar aracılığıyla eksiksiz ve yanlışsız bir biçimde kavranması, izlenmesi ve denetlenmesi gerekmektedir (Çetin, 2001: 1).

Genel olarak bankaların maruz kaldığı iç ve dış riskler aşağıda aktarılmıştır (Akgün, 2007: 5):

• Operasyon Risk	• Piyasa Riski	• Kredi Riski
• Likidite Riski	• Faiz Riski	• Kur Riski
• Ülke Riski	• Politik Risk	• Teknoloji Riski
• Yasal Risk	• Transfer Riski	• Sistem Riski
• Personel Riski	• Çevre Riski	• Süreç Riski

Risk yönetimi ise; olası risklerin veya mümkün risklerin belirlenip önlenmesi, önlenemiyorsa, hafifletilmesi veya telafi edilmesi üzerine kurulmuş bir yöntem ve bu yöntemin eriştiği sanattır (Aksel,

2001: 12). Bankacılık sektöründe uygulanan aktif-pasif yönetimi bugün artık risk yönetimi ismini almıştır. Aktif-pasif yönetimindeki gibi risk yönetimindeki gaye mali riskleri ölçmek, takip etmek ve denetlemektir. Önemli husus risklerin yanlışsız betimlenmesi ve risk yönetiminin banka üst yönetimi tarafından kabul edilmesidir (Bolgün, 2002: 58).

Banka işletmesinin hem nakit durumunu, hem de karlılığını güvence altına almak gayesiyle var olan risklere yönelik uygulanan politikaların tümü risk yönetimi olarak isimlendirilebilir. Farklı bir tanımlamayla risk yönetimi, zararların meydana gelmesini engelleyecek önlemler, almak, meydana gelebilecek zararlar için ölçme yöntemi uygulamak, üst yönetimi bilgilendirme yolunu oluşturmak ve manevra ihtiyacı duyulan hususlarda hızlı karar vermeyi gerektiren yöntemleri hazırlamak anlamına gelmektedir (Babuşcu, 2005: 16).

Risk Yönetim süreci, banka üst düzey yönetimi ile risk yönetimi gurubunun birlikte tayin ettiği ve yönetim kurulunun tasdiklediği temeller kapsamında, risklerin betimlenmesi, ölçülmesi, risk politikaları ve uygulama usullerinin meydana getirilmesi ve uygulanması, risklerin analizi ve gözlenmesi, raporlanması, araştırılması, gerçekleşmesi ve denetimi aşamalarından oluşur (BDDK Yönetmelik, 2001: 14).

**RİSKLERİN
TANIMLANMASI**

**RİSKLERİN
ÖLÇÜLMESİ**

RİSK YÖNETİMİ

**ANALİZ, TEYİT
VE DENETİM**

**UYGULAMA
USULLERİNİN
OLUŞTURULMASI
VE UYGULAMA**

Şekil 4. Risk Yönetim Süreci

Risk yönetim sürecinde yer alan temel unsurlar şunlardır: (Yüzbaşıoğlu, :22)

- Risklerin tanımlanması

Risklerin sayısallaştırılması / ölçülmesi

- Risk politikaları ve uygulama usullerinin oluşturulması ve uygulanması
- Risklerin izlenmesi ve analizi
- Risklerin raporlanması
- Risklerin araştırılması, teyidi ve denetimi

Bankalar bu temel unsurları risk yönetim sürecinde gereğince yerine getirdikleri takdirde karşılaşacakları olumsuzluklar o randa azalacaktır. Risk bankanın net nakit akımlarının standart sapması veya dalgalanması olarak da tanımlanabilir. Banka organizasyonu birçok kar merkezi olan bölümün bütünü olarak ele alındığında bölümlerin tahsis edilmiş olan ekonomik sermaye ye karşılık getirisi ön plana çıkmaktadır. Tahsis edilen sermaye üstlenilen riskleri ifade etmektedir. Uygulamaların sonuçlarının ölçülebilmesi risklerin yönetilebilmesi açısından önemlidir.

Tablo 2. Banka Bilanço Kalemleri ve Maruz Kalınan Riskler

AKTİFLER TL	PASİFLER TL
Hazır Değerler Krediler Kısa Vadeli Gelir Riski Orta - Uzun Vade Fiyat Riski Menkul Kıymetler Kısa Vadeli Gelir Riski Orta - Uzun Vade Fiyat Riski DÖVİZ Krediler Kısa Vadeli Gelir Riski Orta - Uzun Vade Fiyat Riski Menkul Kıymetler Kısa Vadeli Gelir Riski Orta - Uzun Vade Fiyat Riski	Mevduat Vadesiz Mevduat Likidite Riski Kısa Vadeli Mevduat Gelir Riski Orta - Uzun Vadeli Fiyat Riski Diğer Kaynaklar Kısa Vadeli Mevduat Gelir Riski Orta - Uzun Vadeli Fiyat Riski DÖVİZ Mevduat Vadesiz Mevduat Likidite Riski Kısa Vadeli Mevduat Gelir Riski Orta - Uzun Vadeli Fiyat Riski Diğer Kaynaklar Kısa Vadeli Mevduat Faiz Riski Orta Uzun Vadeli Faiz Riski

Kaynak: Tekin Savaş, Vedat Akman ve E. Aklın, **Bankalarda Risk Yönetimine Giriş**, Çetin Matbaacılık, İstanbul, Mayıs 2001, s. 124.

Kredi Riski	(1)
Döviz Kuru Riski / Kredi Riski	(2)
Likidite Riski	(3)
Döviz Kuru Riski / Likidite Riski	(4)

Bankalar işlevleri gereği birçok riskle birlikte yaşamak durumundadırlar. Bu risklerden kurtulmak mümkün olmadığına göre bankaların riskleri yönetmesinden başka bir seçeneği kalmamaktadır. Aslında korkulacak olan riskler ve boyutları değil, risklerin yanlış anlaşılması, yanlış fiyatlandırılması ve sonucunda yanlış yönetilmesidir. Risk yönetiminde etkinlik sağlayabilmek bazı yaklaşım tarzlarının banka içerisinde uygulanmasıyla mümkün olabilecektir. Banka içerisinde toplanan piyasa – kredi gibi farklı risklerin nasıl konsolide edileceği, riske göre sermaye tahsisi (Riske Göre Düzeltilmiş Sermaye) ve risklerden kimin, nasıl sorumlu olacağı ve risklerin raporlanması en belirgin standart yaklaşımlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.3.1. Bankaların Karşı Karşıya Oldukları Risk Türleri

Politik ve ekonomik belirsizlikler küreselleşen ekonomilerde fiyat, faiz oranı ve döviz kuru gibi riskleri de bünyesinde barındırmakta, bu durum sağlıklı karar alınmasını zorlaştırmaktadır. Bankalarda risk yönetimi fonksiyonunu icra etmekte olan birimlerin temel görevleri risklerin tespit edilmesi, ölçülmesi, yönetilmesi ve raporlanması şeklinde özetlenebilir. Aşağıda bankalarda sık sık ortaya çıkan risk türlerine yer verilmiştir.

2.3.1.1. Piyasa Riski

Piyasa riski, bankaların sahip oldukları bir ya da birden fazla ticari varlığın işleme tabi tutulabileceği süre dahilinde, piyasada meydana gelen beklenmeyen olumsuz dalgalanmaların sebep olduğu kayıp veya beklenenden düşük seviyedeki kar halini ifade eder. Piyasa riski herhangi bir zaman zarfında meydana gelebilir. Ayrıca Piyasa diğer bir tanımıyla; piyasadaki fiyat hareketleri sonucunda, finansal varlıkların değerlerinde meydana gelebilecek değişimler nedeniyle oluşacak kayıp olarak da tanımlanmaktadır(Çelik, 2001: 62).

Piyasa riskini en aza indirmek, piyasa disiplinin sağlanmasıyla mümkündür. Piyasa disiplini; piyasadaki kurumlarla ilgili bilgilerin zamanında doğru ve şeffaf şekilde alınmasını içerir. Bankacılık sektöründe piyasa disiplinin sağlanmasıyla birlikte, piyasadaki ilgili birimler, çok daha sağlıklı değerlendirmeler yapabilecekler ve böylece istenmeyen riskler en aza indirilecektir(Erçel: 2000: 135).

2.3.1.1.1. Piyasa Riskinin Türleri

Bankalar için en önemli piyasa riskleri üç ana başlık altında toplanır:

Faiz Oranı Riski: En basit anlamda, faiz oranı riski bankanın gelir ve gider dengelerini değiştirecek başlıca kalemdir. Banka, topladığı mevduatı kredi plasmanı veya fon yönetimi ile

değerlendirip vadesi geldiğinde faizi ile birlikte ödemeyi taahhüt eden bir finansal aktör ise faiz oranı riskini ve piyasada belirlenen faiz oranlarını sürekli takip etmelidir. Faiz oranı riski, bankanın faize hassas varlık ve yükümlülüklerinde olası değişimlerin yaratabileceği getiri kaybını ifade eder.

Döviz Kuru Riski: Döviz kuru riski, temel olarak, makroekonomik dengesizlikler sonucu ülke paralarının dünya ekonomisinde güçlü olarak nitelendirilen bazı ülke para birimleri karşısında değer yitirme ya da aşırı değerlenmesi risklerine ve bu değer değişimlerinin banka getirilerinde yaratacağı azalmaya denir.

Kur riskine ilişkin olarak, Türk Lirası, faiz oranları ile Türk Lirası'nın nominal değer kaybı arasındaki fark, bankaların döviz cinsinden kaynaklarını Türk Lirası veya alternatif yatırım araçlarına dönüştürmesinin en büyük nedenidir. Türkiye'de kur riskine bağlı açık pozisyon izleme uygulaması 1985 yılında başlamıştır. Çeşitli güçlük ve kayıplarla karşıladıktan sonra, Türk bankacılık sektörü, kur riski konusunda yeterince bilgi ve deneyim sahibi olmuştur. Ayrıca TCMB'de, yaptığı birçok yasal düzenlemeyle, bu riski azaltma yönünde önlemler almış ve uygulamaya koymuştur(Erçel, 2000: 69).

Likidite Riski: Likidite riski, bankanın varlık ve yükümlülüklerinin vadelerinin denkliklerini kaybetmeleri durumunda ortaya çıkar. Bankanın, yükümlülüklerini henüz vadesi gelmemiş varlıkları ile karşılayamayacağı için borçlanması gerektiği durumlarda, aldığı borç karşılığında ödemeyi taahhüt ettiği faiz, likidite riskinin getirilerinde yarattığı azalmayı gösterir, Aynı şekilde, işlem hacimlerinde yaşanabilecek düşüşler, işlem yapılacak taraf bulunmasını zorlaştırır, bankayı kârlılık hedeflerinden uzaklaştırır.

Genel olarak incelendiğinde, büyük bankalar küçük bankalara oranla daha az likidite riski ile karşılaşmakta ve söz konusu durum iki nedenden kaynaklanmaktadır(Özkan, 1999: 43). Bunlardan birincisi, büyük bankalarda çekilen mevduatın toplam mevduatın küçük bir kısmını oluşturma ihtimali daha yüksektir. Çünkü büyük bankaların mevduatları, küçük bankalara oranla daha geniş bir alana yayılmaktadır. İkincisi ise, ölçekleri nedeni ile büyük bankalar, genellikle bankalararası piyasaya daha iyi faiz oranıyla ve daha elverişli dönemlerde girmektedir.

Piyasa riski, herhangi bir zaman aralığı için geçerli olabilir. Portföyün piyasa değerinde herhangi bir zaman aralığı içinde meydana gelen değişim, portföyün ilgili zaman aralığının başındaki ve sonundaki piyasa değerleri arasındaki farktır(Berk, 1999: 377).

Yapılandırılmış piyasalarda işlem gören ve bu piyasalardaki hareketler neticesinde fiyatları sürekli değişen varlıklardan oluşan bir portföy, piyasa riskine maruzdur. Böyle bir portföy içindeki bir varlık her an nakde dönüştürülebilir. İşte bu sebeple, varlıkların elde tutma değerleri piyasa riskini ölçmek için yeterli değildir. Bu gibi varlıkların piyasa riskini ölçmek için, sözkonusu varlığın likitleştirilmesi için gereken minimum süre esas alınır ve bu süre içinde varlığın piyasa değerinde meydana gelebilecek olası kayıplar, varlığın piyasa değeri olarak tanımlanır.

Piyasa riskinin kontrol edilmesi, bir portföyün piyasa değerinin gösterdiği sapmaların belirli sınırlar dahilinde tutulması, portföyün değer değişim oranlarının imlendirilmesi ile gerçekleştirilir. Sınırlar portföyün duyarlılık düzeyine göre belirlenir. Bu şekilde portföyün duyarlılığının kontrol edilebilir bir aralıkta tutulması sağlanır ve portföy değerindeki değişimlere uygun ayar yapılır.

2.3.1.1.1.1. Faiz Oranı Riski

Bir bankanın faiz oranlarında meydana gelen ters yönlü hareketlerin, o bankanın finansal durumunda yarattığı etki faiz oranı riski olarak tanımlanmaktadır. Bankacılıkta faiz oranı riskinin kabul edilmesi normal karşılanması gerekmekte ve bu durum karlılığın ve hisse değerindeki artışın önemli bir nedeni olabilir. Fakat yüksek banka gelirleri faiz riski ve sermaye tabanı için büyük bir tehdit oluşturabilir. Faiz oranlarındaki değişimler, banka gelirlerini, bankanın net faiz gelirlerinde ve faaliyet giderlerinde değişimlere yol açmaktadır. Bu orandaki değişimler, banka varlıklarının, sorumluluklarının ve bilanço dışı araçlarının ana değerini de etkiler, çünkü gelecekteki nakit akımlarının bugünkü değeri ve nakit akımlarının kendisi faiz oranları değiştikçe değişmektedir. Faiz oranını sınırlar dahilinde tutmaya çalışan etkili bir risk yönetimi bankaların güvenliği ve istikrarı açısından oldukça önemlidir(www.tbb.org.tr).

Faiz oranı değişikliğini aktif ve pasifteki kalemlerin bağlı olduğu değişken ve sabit faizli olmasına göre üç değişik risk tanımlanabilir. Değişken faizli işlemler riski, piyasa faiz oranlarındaki değişimin aktif ve pasifteki kalemlerdeki değişken faizli kalemlerin fiyatını aynı oranda etkilememesi ve esnekliklerin farklı olması olarak tanımlanabilir. Sabit faizli işlemler riski ise, piyasa faiz oranları değiştiği halde bu kalemlerin fiyatı değişmeyeceği için bankanın riski direkt üzerine aldığı risk türüdür. Örneğin piyasa faiz oranları düşerse, bu kalemler eski getirilerini koruyacakları için banka kar eder ancak piyasa faiz oranı yükselirse bu durumda banka zarar etmektedir. Sabit faizli işlemlerde faiz oranının esnekliği sıfırdır(Kaval, 2000: 80-91).

Piyasa faiz oranlarının değişimi nedeniyle, bankanın faiz payının daraltmasıdır. Örneğin eğer borçlanılan para üzerindeki faiz giderleri, borç olarak verilen krediler üzerindeki faiz giderlerinden daha hızlı artıyorsa, artan faiz oranları bankanın kar marjının düşürecektir.

Faiz riskinin nedenlerini aşağıdaki maddelerle özetlemek mümkündür.(Eken, 1992: 48-52)

- **Temel Risk:** Faiz oranlarında meydana gelen değişimlerin, spot ve gelecek işlemlerin faiz oranlarına aynı oranda yansımaması riskidir.
- **Yeniden Fiyatlandırma Riski:** Aktiflerden elde edilen faiz gelirlerinin yeniden yatırıma dönüştürülmesidir. Elde edilen gelirlerin daha yüksek ya da düşük faiz oranlarından yeniden yatırıma dönüştürülmesine bağlı olarak banka kazanç sağlayabilir ya da kayıp yaşayabilir.
- **Gelir Eğrisi Riski:** Faiz oranlarındaki değişime karşı çok duyarlı olan aktifin ya da pasifin getirisinde meydana gelen değişimdir. Başka bir deyişle net kar marjındaki değişimdir. Gelir

eğrisi riski Türkiye bankacılık sektöründe önemlidir. Ülkemizde yaşanan krizler ve belirsizlikler sebebiyle sektördeki bankaların büyük bir kısmı kısa vadeli işlemlere yönelmektedir.

Faiz oranları da borsa dışında da içinde de işlem gören opsiyonlar olarak ayrılabilirler. Yani borsa ve tezgah üstü piyasalar da iki farklı piyasada alınıp satılırlar. Faiz riski sabit faiz düzeninin, yerini değişken faize bırakmasıyla ortaya çıkmıştır. Faiz opsiyonları, bu riski ortadan kaldırmak için geliştirilmiş ürünlerdendir. Özellikle bankalar arası rekabette önemli bir avantaj sağladığından, bankaların sıklıkla başvurduğu bir opsiyon türüdür. Faiz opsiyonları ile ileriye yönelik faiz riski ortadan kaldırılarak, kar potansiyeli korunabilmektedir. Faiz opsiyonları riskten korunma ile spekülasyon amacıyla da kullanılabilir(www.tbb.org.tr).

Yüksek faiz oranlarının geçerli olduğu ve Türkiye gibi faiz oranlarının aşırı dalgalanmalar gösterdiği ülkelerde faiz riskinin yönetimi bankaların taşıdıkları faiz oranı değişim riskini ölçmek ve bu riskleri yönetmek için birkaç yöntem geliştirilmiştir. Bunlar; Faiz esnekliği analizi Vade uyumsuzluğu ve Açık Vade Pozisyonu (GAP) analizi, Efektif Vade veya Ağırlıklı Ortalama Süre Duration analizi ve Simülasyon analizi yöntemleridir(Kılınç, 1996: 58).

2.3.1.1.1.2. Kambiyo Riski

Kambiyo riskini bankanın hali hazırdaki karının döviz üzerinden yaptığı işlemler neticesine bağlı olarak yabancı paraların fiyatlarında meydana gelen değişimler neticesinde banka karını tehlikeye atması olarak tanımlayabiliriz. Kambiyo riskinin kaynağını ulusal para ile yabancı paraların arasındaki kur değişimi ve Portföylerindeki yabancı para aktiflerinin ve yükümlülüklerinin birbirlerine karşı paritelerinin hangi yöne hareket edeceklerinin belli olmaması ve ulusal para otoritelerinin para politikalarına uyguladıkları yasaklayıcı ve kısıtlayıcı müdahaleler nedeniyle döviz ticaretinin ve transferinin engellenmesi olarak belirtilebilir(Kaval, 2002: 251)

2.3.1.1.1.3. Likidite riski

Bankaların karşılaşılabilecekleri en büyük sorunlardan biri piyasadaki güvenlerini kaybetmeleridir. Müşterilerinin gözünde bir bankanın sağlam olmadığı ile ilgili bir izlenim oluştuğu zaman, bankadan çok ani mevduat çekilmesi gibi olaylar ortaya çıkar. Böyle bir durum ile karşılaşan banka, nakit ihtiyacını karşılamak için ya yüksek maliyetle kısa vadeli borçlanır yada bilançodaki likit olmayan varlıklarını zarar ederek paraya çevirmek zorunda kalır. Bu davranışı, bankaya ciddi zararlar yazdırabileceği gibi, bankanın faaliyetlerini sonlandırması ile de sonuçlanabilir. Burada bankalar için likiditenin ne kadar önemli olduğu öne çıkmaktadır. Likidite, yükümlülüklerin ve takas borçlarının istenildiğinde ödenebilmesi anlamına gelen ve bankacılıkta birincil önem taşıyan hususlardan biri olarak kabul edilmektedir. Uzun dönemde bankanın başarısı, diğer bir deyişle mali bünyenin gücü likidite ile ölçülmektedir. Bankaların likidite sıkışıklığına girerek ödeme güçlüğüne düşmeleri likidite riski olarak açıklanmaktadır. Bankaların genellikle borçlarını ödeyemedikleri için değil, likit olamamaları dolayısıyla battıkları görülmektedir. Güçlü likidite, bankaların zor dönemlerde ayakta kalmalarını

sağlar. Önemli olan bankaların kriz anında bile kendini fonlama imkanına sahip olup olmadığıdır(Çelik, 2004: 106).

Bankalar likidite ihtiyaçlarını karşılamak için bankalar arası piyasadan veya önceden belirlenmiş kredi bağlantılarından borç alır ve satarlar. Böylece ellerinde fırsat maliyeti yüksek olan stoklarını tutmak zorunda kalmazlar. Bu yaklaşıma da pasif yönetimi denir. Bankaların kullandıkları diğer bir yol ise bilançolarındaki vade yapısının düzenlenmesi ile fon giriş ve çıkışlarının dengelenmesidir. Çünkü likidite riski sadece finansal varlıkların yükümlülüklerinin vadesinin uyuşmamasından değil, aynı zamanda fon ile nakit giriş ve çıkışları arasındaki uyumsuzluklar nedeniyle de oluşabilir(Dürer, 1988: 111).

2.3.1.2. Operasyonel Risk

Operasyonel risk, işletmenin harekâtlarındaki diğer risklerle ilişkili olmayan ve değişik etkilerle bağlantılı şekilde meydana gelen olaylarla ilgilidir. Bu olaylar bilgisayar arızaları, yazılımdaki sorunlar, yanlış kararlardan sistem problemlerine, personelin kısıtlı sahtekârlıklarından hatalı işlemlere, doğal afetlerden üçüncü kişilerin gerçekleştirdiği hırsızlıklara kadar geniş bir alanı içermektedir. Bu bağlamda operasyonel risk mutlak tarifi yapılması güç olan bir kavramdır. Bunun yanı sıra operasyonel risk ile diğer riskler pek çok defa iç içe geçmiş bir görüntüdedirler. Ölçümündeki büyük zorluklara karşın, Basel komitesi bankaların operasyonel riskler için de sermaye bulundurmalarını zorunlu biçime getirerek bankaların ister istemez operasyonel duyarlılık oluşturmalarına, operasyonel riskin ölçüm ve idaresine daha çok girdi harcamalarına yol açacağını, bunun da sonuçta operasyonel risk alanındaki ilerlemeleri daha da ivmelendireceğini düşünmektedir (Altıntaş, 2006: 461).

Türkiye’de BDDK’nın 8 Şubat 2001 tarih 24312 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan “Bankaların İç Denetimi ve Risk Yönetimi” hususundaki talimatnamesinde operasyonel risk; “Banka içi kontrollerdeki aksaklıklar neticesinde hata ve yontemsizliklerin gözden kaçmasından ötürü banka idaresi ve personeli tarafından zaman ve şartlara uygun davranılmamasından, banka idaresindeki hatalardan, bilgi teknolojisi sistemlerindeki hata ve aksaklıklar ile deprem, yangın, sel gibi felaketlerden kaynaklanabilecek kayıplar ya da zarara uğrama olasılığı” şeklinde betimlenmiştir (BDDK, 2001).

Geniş kapsamda değerlendirildiğinde operasyonel risk bir kurumun eylem sürecinde deneyimleyebileceği neredeyse bütün aksamaları içermektedir. Bu aksaklıklar sistem eksiklikleri, sistem yanlışlıkları, personelin yanlış işlemleri, personel yolsuzlukları, yanlış muhasebe kayıtları gibi kurum içi unsurların yanı sıra; terörist saldırılar, doğal afetler, yasal düzenleme farklılıkları ve düzenleyici yetkelerin farklılaşan uygulamaları gibi çok sayıda kurum dışı unsurdan da kaynaklanabilmektedir. Operasyonel risklere sebep olabilecek olaylarda gözlemlenen bu türülük riskin tanımlanmasını zorlaştırmaktadır (Can, 2003: 3).

Sektör yönünden kabul edilen operasyonel risk tanımı, Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS) bünyesinde kurulmuş olan Basel Komitesi tarafından hazırlanmıştır. Komite, Basel II uygulamaları içerisinde Haziran 2004 tarihinde bildirdiği “Uluslararası Sermaye Ölçüm ve Standartları Uzlaşısı”

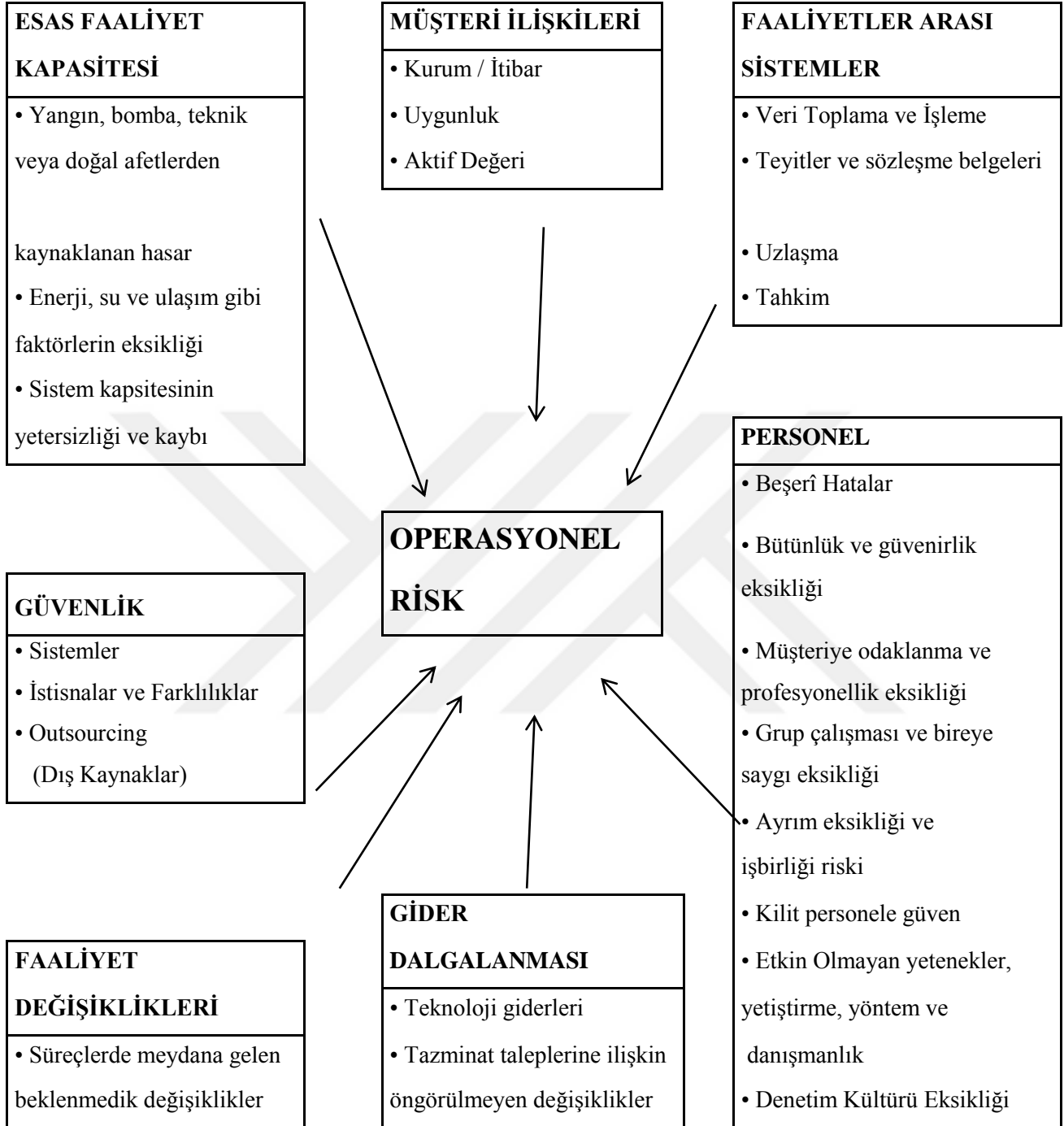
isimli raporunda operasyonel risk tanımını “Operasyonel risk, yetersiz veya başarısız iç süreçler, insanlar ve sistemler veya dış kaynaklı meseleler neticesinde oluşan dolaylı ya da direkt zarar riski” biçiminde belirtmiştir (Rachev T., 2004: 139 – 169).

2.3.1.2.1. Operasyonel Riskin Türleri

Operasyonel risklere sebep olan unsurlar her kuruluşun kendi içyapısına ve devinimsel eylemlerine göre çeşitlilik arz etmektedir. Mali kuruluşlar için operasyonel risk türleri 5 başlık altında toplanabilir. Bunlar;

- Personel riski
- Sistem ve Teknoloji Riskleri
- Süreçlere İlişkin Riskler
- Yasal Riskler
- Dış Riskler

Kurumların rastladıkları operasyonel risk unsurları aşağıda aktarılmıştır:

Şekil 5. Operasyonel Risk Faktörleri

Kaynak: Keck, Jovic, 1999 (Babuscu, 2005)

2.3.1.2.1.1. Personel Riski

Banka idaresinin ve çalışanın ehliyetsizliğinden, ihmalinden, vazifelerini unutmalarından veya kötü amaçlarla kullanmalarından ya da bilinçli olarak suç olarak nitelenen faaliyetlere girişmelerinden

ötürü meydana gelen risklerdir. Mesela; banka idaresinin ihtiyaç duyulan incelemeleri yapmaksızın diğer girişimlere ortak olması, sınırları aşarak ve gereken oranda güvence almaksızın kredi vermesi, teknolojik yenilikleri bankaya uyarlayamaması, değişime ayak uyduramaması, ürün ve hizmet tanıtımındaki eksiklik ve muğlâklığın beraberinde çalışanların yolsuzluk, hırsızlık ve sahtekârlık yapması, emirleri önemsememesi ya da kurallara aykırı olarak yapması, kasıtlı olarak işi önlemesi, kötü niyetli hareket etmesi gibi durumlar personel riski içerisinde değerlendirilebilir (Campell, 1988: 27).

Bu riske sebep olan unsurlar arasında (Arslan, 2008: 9);

- Çalışanların, iş yaşamları ve özel yaşamları arasındaki çizgiyi koruyamamaları,
- Çalışanların kişisel hayatlarındaki sorunları işe yansıtmaları,
- Çalışanların iş ortamının meydana getirdiği stresin aşırı olmasından kaynaklanan odaklanma sorunları,
- Niceliksel ve niteliksel bağlamda yeterli çalışanın mevcut olmaması,
- İş yerindeki fazla yük ve artan teknoloji kullanımı dolayısıyla kompleks iş süreçleri,
- Görevini kötüye kullanan personelin yolsuzluk, hırsızlık ve sahtekârlık gibi suç niteliğinde olan faaliyetlere dâhil olmaları, belirtilebilir.

2.3.1.2.1.2. Organizasyon Riski

Bankanın aktivitelerini devam ettirmek gayesiyle meydana getirdiği iş süreçlerinden, örgüt yapısından kaynaklanan risklerdir. İş akışlarındaki sorunlar, randımanlı biçimde çalışmayan örgütsel yapıdan kaynaklanan problemler, kurum içi iletişim problemleri, yeni süreçlere uyumda meydana gelen problemler banka organizasyonunun oluşturduğu operasyonel riskler olarak karşımıza çıkmaktadır (Babuşcu, 2005: 157).

Son zamanlarda pazarlara takdim edilen yeni hizmet ve ürünlerin kompleksliği ve teknolojiye meydana gelen hızlı ilerlemeler, bankaların var olan sistemlerinin hacmini yetersiz hale getirmiştir. Bu sebeple bankalar sistemlerini ya bütünüyle değiştirme veya yeniden yapılandırma sürecine girmişlerdir. Fakat banka içerisinde oluşturulan yeni bir sistemde ya da var olan sistemin güncellenmesi aşamasında meydana gelebilecek hatalar veya yanlış programlamalar veri kayıplarına yol açabilmekte; bu durum bilhassa operasyonel riskin ölçümü sırasında veri eksikliğinden kaynaklanan sorunlara neden olmaktadır (Teker, 2006: 31)

2.3.1.2.1.3. Teknolojik Riskler

Bankanın yazılım ve donanımından meydana gelen sorunlar, iletişim hatlarında oluşan kesintiler, bilgisayar virüslerinin sebep olacağı zarar gibi durumlar bu bağlamda verilebilecek

örneklerdir. Bununla birlikte, internet bankacılığı, ATM, telefon bankacılığı gibi geniş kapsamda bilgi teknolojilerine dayalı ürünlerin, banka uygulamaları içindeki kapsamının genişlemesi sistem kaynaklı operasyonel riskleri arttırmaktadır. Bu kapsamda bilhassa bankaların daha kompleks biçim kazanan ve neredeyse tüm kayıt ve hesaplamalarının gerçekleştirildiği yazılımları ciddi bir risk unsurudur. Yanlış bir tanımlama ya da program hatası neticesinde hatalı hesaplanıp reeskontu gerçekleştirilen veya ödemesi veya tahsilâtı gerçekleştirilen faiz ve komisyonlar, değerlendirme yanlışları, şubelerin cari hesabındaki uygunsuzluklar, yanlış yapılan maliyet ve kazanç hesapları, hatalı hesaplanan vergi vb. sorumluluklar bu hususa dair ihtimal dâhilinde olan risk örnekleridir. Yazılımdan kaynaklanan operasyonel risklerin bir kısmı, banka içinde kalan meseleler olurken bir kısmı ise hem müşterilerle gerçekleştirilen işlemlerde hem de yasal bazı sorumlulukların yapılmasında hatalara sebep olmaktadır (Babuşcu, 2005: 155-156).

Son zamanlarda pazara giren yeni hizmet ve ürünlerin spektrumu ve teknolojiye meydana gelen hızlı ilerlemeler, bankaların var olan sistemlerinin hacmini yetersiz hale getirmiştir. Bu sebeple bankalar sistemlerini yeniden yapılandırma sürecine girmektedirler. Bu yapılandırma aşamasında banka içerisinde kurulan yeni bir sistemde meydana gelebilecek yanlışlıklar ve hatalı programlamalar veri kayıplarına yol açabilmektedir (Özer, 2009: 14).

Finans sektörünün önemli bir unsuru olan bankaların sundukları hizmetin niteliği ve devamlılığının yerine getirilmesine olanak sağlayan bilgi teknolojisi desteğidir. Bankada bu desteğin eksikliği durumunda hizmeti veren işlemsel aşamaların randımanlı olması mümkün değildir. Teknoloji riskleri bağlamında aşağıdaki gibi bir genel bölümlendirme yapmak mümkündür (Brink, Başarır: 2006:23):

- Banka Yazılımlarına Dışarıdan Girilebilmesi
- Değişim Yönetimi
- Kapasite Yönetimi
- Acil Durum Yönetimi
- Uygulama Odaklı Riskler

2.3.1.2.1.4. Dışsal Riskler

Dışsal riskler; dışsal hizmet ve tedarikçilerle ilgili riskler, dışsal suç etkinlikleri ve felaketler olmak suretiyle üç alt başlığa ayrılmaktadır. Dışsal hizmet ve tedarikçilerle ilgili riskler son yıllarda daha ciddi bir hale bürünmüştür. Dış kaynaklılık, risk azaltıcı bir önlem olmanın yanı sıra bir risk kaynağı da olabilmektedir. Örneğin hizmet derecesi anlaşmasında tayin edilen kalite ölçütlerinin karşılanmaması risk oluşturabilir. Dışsal suç etkinlikleri bombalama, terör olayları, kara para aklama, dışsal dolandırıcılık ve nüfustaki toplumsal huzursuzluğun sebep olduğu zararlar şeklinde meydana gelebilir. Yeni bir unsur, finans kurumlarının web sitelerinde meydana gelen hasardır. Suç olayı, bu sitelerin şahsi hedefler için doğru olmayan kullanımıyla açıklanır. Kimi durumlarda müşterinin kredi

kartı numarasına ihtiyaç duyulur ve bunun neticesinde dolandırıcılık ihtimali artar. Felaketler sel, fırtına, deprem, elektrik kesintisi ve binanın kullanılamaz hale gelmesi gibi afetleri içerir (Brink, 2002: 12).

Ayrıca dışarıdan hizmet alınan tedarikçi ve taşeronların sözleşmeyle tayin edilen ölçütlere uymaması, hizmet veren kurumların batması, mevzuatlarda meydana gelen tadilat, hükümetlerin bankaları alakadar eden kararlar vermesi de dış kaynaklı operasyonel risklerdir (Babuscu, 2005).

2.3.1.2.1.5. Yasal Riskler

Globalleşme ve teknolojiye görülen ilerlemeler neticesinde mali kurumların beynelmilel eylemlerinin çoğalmasıyla ilintili olarak, kuruluş eylemlerinin ürün ve hizmetlerinin birden fazla hukuki aranjmana bağlı olmasından kaynaklanan risklerdir (Hussain, 2000: 89).

Bankalar için yasal risk, bilhassa yeni tür işlemlere girerken veya beynelmilel bankacılık aktivitelerinde meydana gelmektedir. Bunun sebebi belirtilen eylemlerin yabancı faktör taşımaları, bununla ilintili olarak da birden fazla hukuk düzenini alakadar etmeleridir. Bu sebeple beynelmilel bankacılık aktivitelerinde ve mukavelelerinde yabancı hukuk sistemine uygunluk denetimi zorunludur. Mesela, karşı taraf sorumluluğunu yerine getirmeyi kabul etmiyorsa ya da özellikli sözleşme çeşitleri yabancı hukuk sisteminde geçerli değilse, bankanın isteklerini elde edebilmesi konusu ciddi bir risk taşır (Betge, 1996: 278-279).

Uluslararası Menkul Kıymetler Komisyonu (IOSCO: International Organization of Securities Commissions) ve Otuzlar Grubu (G-30: Group Thirty) olarak isimlendirilen ve türev pazarlarda meydana gelen problemlerim ardından özel sektörden, kamu kurumlarından ve akademik dünyadan üst düzey katılımcılardan meydana gelmiş komisyonun hazırladığı kararlar da referans niteliğindedir. Ayrıca deneyimlenen Enron gibi mali skandallar neticesinde kurumsal yönetim öğelerinin koparılamaz bir parçası olarak ABD’de hazırlanan Sarbanes Oxley Kanunu (SOx), işletmelerin tabi olduğu yasal bir düzenlemedir (IOSCO, 1998).

Basel Komitesi aracılığıyla hazırlanan Basel-I ve Basel-II (International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards) Uzlaşıları tavsiye özelliğinde yayımlanmış hükümler olmasına karşın bu hükümler pek çok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de bankacılık alanında milli düzenleyici ve denetleyici kurul olan BDDK tarafından bankalar tarafından uyulması zorunlu mevzuat hükmünde sayılmıştır. Aynı biçimde Avrupa Birliği de 2006/48/EC ve 2006/49/EC sayılı Direktifler ile AB müktesebatında yer almış ve bu direktifler spesifik bir geçiş süreci içerisinde AB üyesi ülkelerde uygulanmaya başlanmış olup şu an dünyada pek çok ülkede ise Basel-II ‘ye uyum hazırlıkları sürmektedir (BDDK, 2009: 1).

2.3.1.2.2. Operasyonel Riskin Özellikleri ve etkileri

2.3.1.2.2.1. Operasyonel Risklerin Özellikleri

Operasyonel risk tanımı içerisinde bulunabilecek faktörlerin farklılığı ve niceliksel fazlalığı bu riskin kavranmasını, daha net biçimlerde tanımlanmış pazar ve kredi riskine nazaran güç hale

getirmektedir. Yasal mutabakattan doğal felaketlere kadar çok geniş bir çeşitliliği içermekte olan operasyonel riskin bu yelpazesi hem açıkça tarif edilmesini hem sınırlarının belirgin bir biçimde çizilmesini güçleştirmektedir. Çünkü operasyonel risk, bir kuruluşun ön ofisten başlayarak arka ofis ve diğer tüm destek birimlerini de içeren bir risk çeşididir. Bu sebeple operasyonel riski tarif etmek, diğer risk çeşitlerini tarif etmekten daha güçtür. Buchet ve Untregger operasyonel riski “hayli farklı ve birbiriyle bağlantılı olan ve farklı kaynaklardan gelen riskler seti” olarak tarif etmişlerdir (Buchelt ve Unteregger, 2004: 77-79).

Operasyonel riskin tanımı ve ortaya çıkış sebeplerine bakarak niteliklerini şu şekilde aktarabiliriz (Bahtiyar, 2008: 28-29);

- Operasyonel risk bütün hareketleri ve süreçleri içerir. Organizasyon, iş akışı, insan ve dışsal unsurlar kapsamında meydana gelebilecek, kuruma zarar verebilecek her çeşit riski kapsamaktadır.
- Riskin tayin edilmemesi ve önlem alınmaması ciddi kayıplara neden olur.
- Değişik faktörlerle ilintili olarak meydana gelir. Mesela personelden kaynaklı riskler, bilgisayar arızaları risk faktörleri içindedir (Babuşcu, 2005: 152).
- Ölçümü ve belirlenmesi güç bir risk çeşididir. Bankanın bütün etkinliklerinde meydana gelebilmesi, nedensel unsurları belirlemedeki zorluklar ve veri eksikliği risk ölçümünü güçleştirmektedir.
- Operasyonel risklerin yok edilmesi, büyük oranda insan unsuruyla ilişkilidir. Bu sebeple tam anlamıyla yok edilememekle beraber en aza indirilmesi amacıyla yöntemler geliştirilebilir (Babuşcu, 2005: 172).
- Operasyonel risk proaktif yönetim süreci icap ettirir. Riskin sebepsel olaylarının meydana gelmesi ertesinde toplanan veriler değil savunmaya dayalı bilimsel risk analizleri kullanılmalıdır (Teker, 2006: 25-26).
- Operasyonel riskin meydana gelme ihtimali düşük olup şiddeti yüksek olan türleri bankaya yıkıcı zayıflar getirmektedir.
- Operasyonel risk ile ilintili veriler bankanın içyapısına dair nitelikleri aksettirdiği için düzenleyici yetkiler her bankanın kendi operasyonel risk tanımını belirleyebilmesine ve veri tabanını oluşturmaya imkân sağlamaktadır.

2.3.1.3. Kredi Riski Kavramı

Dar anlamda kredi riski; bankaların vermiş olduğu kredilerin geri ödenmemesi ya da kısmen geri ödenmemesi ve borca karşılık teminat olarak verilmiş olan kıymetlerin değer kaybederek ödenmeyen borcu karşılayamaması riskidir.

Genel anlamda kredi riski; herhangi bir tarafın karşı tarafa olan yükümlülüğünü yerine getirmeme ihtimalinin oluşturduğu risk olarak ifade edilebilir(Erçel, 2000: 91). Dar anlamda kredi riski; bankaların vermiş olduğu kredilerin geri ödenmemesi ya da kısmen geri ödenmemesi ve borca karşılık teminat olarak verilmiş olan kıymetlerin değer kaybederek ödenmeyen borcu karşılayamaması riskidir(Meriç, 1980: 100).

Kredi vermek çoğu bankanın en temel faaliyetidir. Kredi işlemleri, bankaların ödünç alanların kredibilitesi konusunda doğru kararlar vermelerini gerektirir. Bu kararlar her zaman doğru olmayabilir ya da ödünç alanların kredibilitesi çeşitli faktörlere bağlı olarak zaman içerisinde azalabilir. Dolayısıyla, bankaların maruz kaldıkları en temel risk kredi riski; yani ödünç alan tarafın yapılan anlaşma gereklerine uymaması durumundadır(Basbuşçu, 1997: 73).

Krediler bankalar açısından risk taşımaktadır. Önemli olan riskin doğru olarak tanımlanıp kontrol altına alınabilmesidir. Böylece banka, risk düzeyi düşük, getirisi fazla ve aktif kalitesi yüksek bir portföy oluşturabilmektedir. Kredi riski nakit akımlarında da sorunlara neden olabilmekte ve banka açısından belirsizliğe neden olabilmektedir. Kredi riski sorunlu kredilerin varlığı ile yakından ilişkilidir. Bu şekilde kısa vadeli alacaklar uzun vadeli hale dönüşebilmektedir. Nakit akımında beklenmeyen böyle bir gelişmenin, bankanın likiditesini de olumsuz yönde etkileyeceği açıktır. Sorunlu krediler bankanın itibarı ve imajı açısından da problem yaratmaktadır. Böyle bir durumun varlığı ise bankanın fon sağlama serbestisinde ve maliyetlerinde olumsuz bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Kredi riski hem ekonomik dalgalanmalardan hem de borçlu firmaların faaliyetlerinden etkilenmektedir. Kredi riski, ekonominin yükseliş dönemlerinde azalmakta, ekonomik daralma dönemlerinde ise, borç anapara ve faiz ödemelerinde zorluk yaşandığından, kredi riskinde de artış söz konusu olmaktadır(Neal, 1996: 15-17).

2.3.1.3.1. Kredi Riskinin Türleri

Kredi riskinin bazı önemli özellikleri şunlardır. Kredi riski özellikle temerrüt ele alındığında tek bir firma açısından çok seyrek oluşur. Kredi riski asimetric olup kredi tutarının tümü kaybedilebileceği gibi hiç kayıp yaşanmayabilir ve ara durumlar genellikle oluşmaz. Her bir kredi için kayıp ve maliyetler bireysel bazda nedensel özellik gösterir. Olasılık dağılımının normal dağılım gösterdiği kabul görmez, kredi kayıp ve getirileri tek taraflı uzun ve kalın kuyruk özelliği ile piyasa riskinden farklı bir dağılım gösterir. Kredi riski kredinin kapanmasına kadar uzun bir zaman periyodu içinde devam eder. Kredi riskinin takibinde; ödememe olasılıkları, geri kurtarma oranları ve derece değerleri ve değişimleri büyük önem taşır. Kredi riskinin transfer veya hedge edilme imkanları kısıtlıdır. Kredi riski işlem seviyesi tutarında kayıp limitine sahiptir, büyük oranda karşılık gerektirir. Kredi riski piyasa riski ile etkileşim içindedir, finansal mevzuatlarda kontrol ve takibinde piyasa riskine göre çok daha belirgin sıkı yaptırımlar mevcuttur.

Kredi riski firma faaliyetlerinin yanı sıra ekonomik dalgalanmalardan da etkilenmektedir. Ekonominin yükseliş dönemlerinde azalan kredi riski, ekonomik daralma dönemlerinde borç anapara ve faiz ödemelerinde yaşanan zorluklar nedeniyle artmaktadır.

Kredi riski, genel kredi riski ve özel kredi riski olarak iki grupta incelenebilir(Meriç, 1980: 100-102).

Genel kredi riski: Borç verme eyleminin içerdiği genel bir risktir. Borcun verildiği anda ekonomik durumu çok iyi olan, güvenilir bir şahsın ya da işletmenin durumu, önceden tahmin edilemeyecek doğal afet, konjonktürel dalgalanmalar, tüketici talebinde meydana gelen değişiklikler v.b. nedeniyle kötüye gitmektedir.

Özel kredi riski: Kredi verilen işletmenin kendine has ekonomik koşulları ve içinde bulunduğu sektörün özel durumu nedeniyle ortaya çıkan risktir. Bankaya borç için müracaatta bulunan şahıs ya da firmalar arasında, borç ödeme gücü, yeterli teminat gösterebilme durumu, iş yeteneği, kazanma gücü açısından farklılıklar bulunabilir. Bunun yanında, firmaların faaliyet gösterdikleri endüstriler arasında risk farklılıkları gözlemlenebilir.

Kredi riski kapsamında değerlendirilebilecek risk türleri ise şunlardır(Babuşçu, 2005:3):

İşlemin sonuçlandırılmaması riski: Bankanın kredi kullandırdığı taraftan, umulan sürede işleme konu finansal aracı ya da fonu (nakdi) teslim alamaması, elde edememesidir.

İşlemin sonuçlandırılma öncesi oluşan risk: İşlemi yapan taraflardan birinin, işlemin süresi içinde, sözleşmedeki yükümlülüğünü yerine getiremeyeceğinin anlaşıldığı durumdur.

Ülke riski: Uluslararası kredi işlemlerinde, krediyi alan kişi ya da kuruluşun faaliyette bulunduğu ülkenin ekonomik, sosyal ve politik yapısındaki değişim nedeniyle yükümlülüğün kısmen veya tamamen zamanında yerine getirilememesi olasılığıdır.

Transfer riski: Krediyi alan kişi ya da kuruluşun bulunduğu ülkenin ekonomik durumu ve mevzuatı nedeniyle döviz borcunun sözleşmede belirtildiği tür veya diğer bir döviz ile geri ödenememe olasılığıdır.

2.3.1.3.2. Kredi Riskinin Etkileri

Kredi riski bir önceki risk türü olan likidite riskinde de belirtildiği gibi, bankanın nakit akışını birden değiştirebilir, örneğin bir müşterinin ödeme güçlüğüne düşmesi ve vadesi gelen borç veya taksidini ödeyememe durumunda, banka o güne ait nakit çıkışlarında alacaklarını, tahsile edemediği için sıkıntı, yaşayacaktır. Söz konusu kredinin ödemesinin tamamen durması, tahsilât sağlanamaması, durumunda da alacağının kanuni takibine başvurmada kanunen zorunlu karşılıkları ayırmak suretiyle kullanılabilir fonlarından elde ettiği getirilerin bir kısmından da mahrum kalacaktır. Söz konusu durum bankanın bilânçosunun ilgili kalemlerine intikal ederek (şüpheli alacaklar, tahsili gecikmiş alacaklar), gelir tablosu değerleri ve kârlılık üzerine etkilerinin yanı sıra bankanın eğer halka açıksa hisse değerlerinde düşüşe ve bankanın itibarında bir azalmaya yol açabilir. İşte bu nedenlerle bankalar, portföylerindeki tüm kurumsal kredi (corporate loans) risklerini ve bireysel kredilere (individual credits)

ve işlemlere ilişkin risklerini yönetmek durumundadırlar. Bankalar ayrıca kredi risklerinin diğer risklerle ilişkisini de göz önünde bulundurmalı, kredi riskinin tanımlanması, ölçülmesi, izlenmesi ve kontrolünün yapılmasında olduğu kadar, bu riskleri karşılamak için yeterli sermayeyi ayırmak konusunda da hevesli ve bilinçli olmalı ve kredi riskine maruz kalmalarına yol açacak kredilendirme işlemlerini bertaraf edebilmek için yeterli tahsis kriterlerini gözden geçirmelidirler.

Kredi riskinin etkilerinin ölçülmesinde en önemli nokta kredi riskinin kaynağının belirlenmesidir. Kredi riski iki kategoriden oluşmaktadır. i) temerrüt olasılığı ve ii) temerrüt durumunda oluşacak kayıp. Temerrüt olasılığı borçlunun finansal durumuna bağlı olup ülkenin ekonomik durumu gibi dış faktörlerden de etkilenmektedir. Temerrüt durumunda oluşacak kayıp ise bankanın kredi onayını verirken anlaşma şartlarında talep ettiği ipotek, teminat ve özel şartlara bağlıdır. Risk yönetimi temerrüt olasılığının ölçülmesi ile yüksek olasılıkların daha kapsamlı ipotek ve teminat şartları ile desteklenerek olası kayıpların en düşük düzeyde tutulmasını sağlar. Temerrüt durumunda oluşacak kaybı ölçmek için geliştirilmiş model sayısı çok daha azdır. Moody's tarafından geliştirilen LossCale bu modellerin en yaygın örneğidir. Bankalar temerrüt durumunda oluşacak kaybı ölçmek için pahalı modeller yerine ürün bazında tarihsel kayıp ortalamalarını kullanmayı tercih ederler.

Kredi riskinin etkin şekilde yönetimi, risk yönetiminde kapsamlı bir yaklaşımın önemli unsurlarından birisidir. Kredi riskine maruz kalınması, dünya çapında banka problemlerinin en önemli kaynağı olmaya devam ettiğinden, bankalar ile gözetim ve denetim otoriteleri geçmiş tecrübelerden yararlanmalı ve ders almalıdırlar.

2.3.1.3.3. Bankacılıkta Kredi Riski

Kredi riskine diğer risklerle birlikte coğrafi bölge, zaman, sektörel özellikler ya da konjoktürel gelişmeler gibi değişkenlere göre ölçülebilmesi veya tahmin edilebilmesi risk kavramının ana unsuru olarak ifade edilmektedir. Bir risk tanımlanırken, kullanılan ifadelerin doğruluğunu ve yeterliliğini; riske maruz değer için tahmin edilen risklerin ortaya çıkma olasılıklarının gelecekteki gerçek istatistiksel verilere uygun olması belirleyecektir. İstatistiksel açıdan ortaya çıkan yüzdelerin üst düzey doğruluğu, ele alınan kredi değeri için her türlü riskin tanımlanmış olması ile kanıtlanmaktadır. Risk ölçümünde temel olan riskin sıfıra indirgenmesi olmayıp, riskin minimuma indirilmesi ya da azaltılmasıdır(Sayım, 2006: 24).

2.3.1.3.3.1. Temel Kredi Riski

Uygun parametrelerle bankanın yaşayabileceği riskleri yöneterek, bankanın riske karşı ayarlanmış getirisini maksimize etmek kredi risk yönetiminin amaçlarındandır. Ancak bir bankanın kredi müşterisinin ya da kendisiyle bir anlaşmaya taraf olanın, anlaşma koşullarına uygun biçimde sorumluluklarını karşılayamama durumu söz konusu olabilmektedir. Bankalar, hem tüm kredi portföyünün taşıdığı riskleri hem de tek tek her kredinin taşıdığı riskleri yönetmek durumundadır. Buna

ek olarak Kredi riskinin yönetimi; risk yönetiminde ayrıntılı bir yaklaşımın önemli unsurlarından birisidir(Bolgün, 2005: 572).

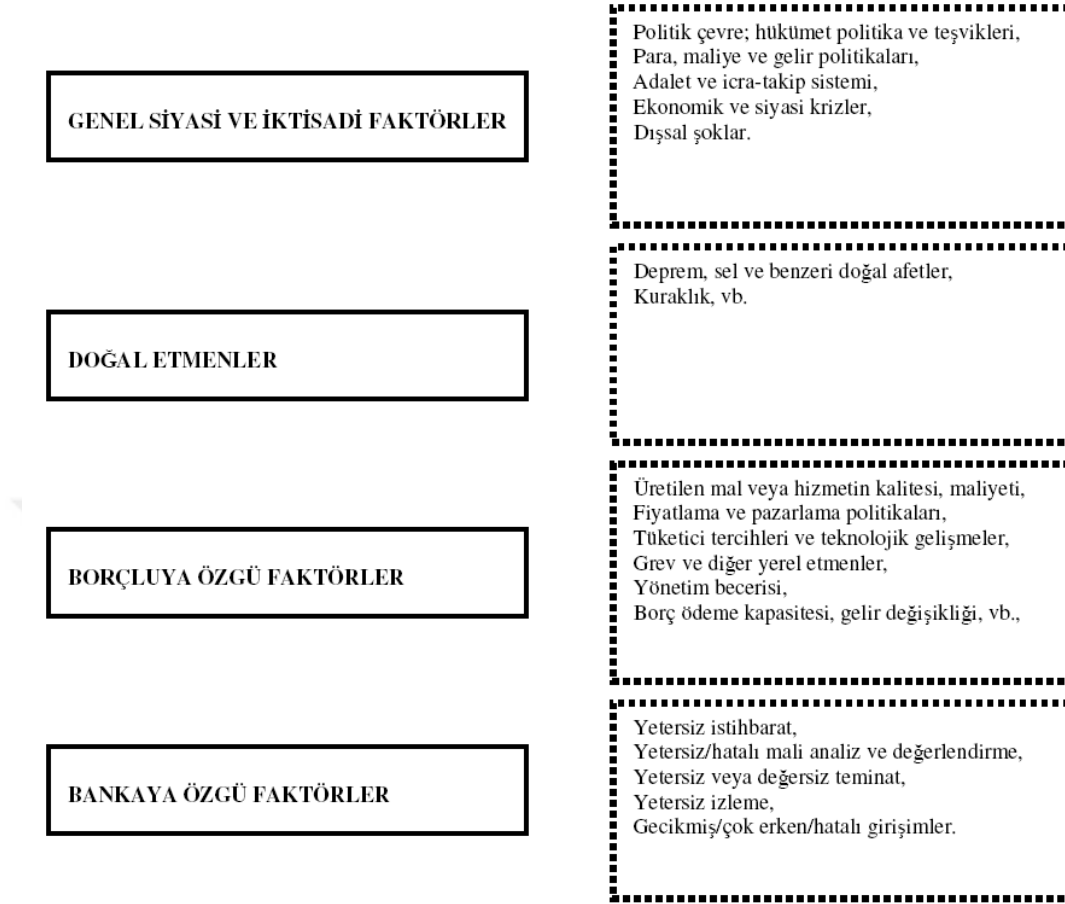
Bankanın politikalarına, yasal düzenlemelere ve kredi prosedürüne göre oluşturulan kredi portföyünün izlenmesinde şu amaçlar gözetilir

- Kredi geri ödemelerinin zamanının tespiti,
- Kredi kalitesinde bozulmanın tespiti,
- Kredi politikası ile uyumun kontrolü,
- Kredi kayıplarının engellenmesi ya da azaltılmasını sağlamak, üst yönetimi zamanında bilgilendirmek(erken uyarı sistemi).

Karşılıklı alım satım işlerinde, banka faaliyetlerini yerine getirmesine rağmen müşteri kendisine düşen sorumlulukları yerine getiremiyorsa ortada kredi kullandırma amacı olmamasına rağmen “karşı taraf kredi riski” ile karşılaşılır. Teorik olarak kredi riski almadan veya yüksek kredi riski ile yapılabilecek tek bankacılık işlemi toplanan kaynakların, ulusal para cinsinden, merkez bankasına veya devlet hazinesine borç verilmesidir. Bütün bu işlemlerde kredi riskinin olmadığına dair düşünce, merkez bankasının veya devlet hazinesinin merkez bankası tarafından basılan banknot cinsinden olan borçları zamanında ödemede temerrüde düşmeyecekleri durumundan kaynaklanmaktadır. Bunun dışında, kredi riskinin olmadığı veya çok düşük olduğu devlet borçlanma senetleri teminata alınarak kullanılmış bir kredide, yeterli teminat marjı tesis edilmemiş ise, piyasa riski nedeniyle teminatın değeri düşebileceğinden, bankanın alacağı kısmen de olsa teminatsız kalabilir ve kredi müşterisi temerrüde düştüğünde kredi riski ile karşılaşılabilir.

Kredi riskini doğuran faktörler, Şekil 6 da kısaca özetlenmiştir.

Şekil 6. Kredi Riskini Doğuran Faktörler

Kaynak: Altıntaş, s.360.

Kredi riskinin gözlenmesi, ölçülmesi, kontrolü, değerlendirilmesi ve tüm işletmeler nezdinde belirlenen kredi riski politika, prosedür ve uygulamaları kapsamında yapılandırılır. Bunlar, aşağıda sıralanmış olan unsurla ilgilidir:(TBB, 1999)

- Kabul edilen kredi taleplerinin karakteristik özellikleri,
- Kredi riski konusunda üst yönetime verilmesi gereken raporlama verileri Kredi portföylerinin yapısı,
- Uygulanması zorunlu limit yapıları,
- Kredi risklerinin ölçülmesi ve değerlendirilmesinde kullanılan metotlardır.

Kredi riski uygulama ve politikalarının geliştirilmesi risk yönetimi fonksiyonu tarafından yapılır. Yönetim kurulunun onayladıkları risk yönetimi birimi tarafından kabul edilir. Kredi riskleri ile ilgili tüm faaliyetler ve değerlendirmeler kredi riski uygulama ve politikaları çerçevesinde gerçekleştirilir.

2.3.1.3.3.2. Piyasa Riskinden Kaynaklanan Kredi Riski

Piyasa riskinden kaynaklanan kredi riski, bir işlemin vadesi gelmeden bankanın sorumluluğunu yerine getirmeyecek duruma gelmesine neden olmaktadır. Bu riskin oluşmasının nedeni, piyasa fiyatlarındaki kaybın kontrat fiyatına göre ters düşmesi sonucunda oluşmaktadır. Geniş anlamıyla piyasa riskinden kaynaklı kredi riski vadesi gelmeden önce taraflardan birinin ödeme güçlüğü içine girerek sözleşmede yazılan koşulları vade tarihinde yerine getirilemeyecek duruma düşmesiyle diğer taraftan parasal yükümlülüklerin karşılanması için yeni piyasa fiyatlarıyla aynı işlemi yeniden gerçekleştirme zorunda kalmasıyla gelen risktir. Bu durumda piyasa fiyatlarının ilk sözleşmedeki fiyatın üzerinde olması halinde kayıp söz konusu olmaktadır. İlk sözleşme fiyatıyla ortaya çıkan piyasa fiyatı oranındaki negatif değer riske maruz tutarıdır. Piyasa değerinin tahmini, “Empirik Dağılım Analizi”, “Ortalama Varyans Analizi”, “Binom Açılımı Modeli”, “Mantıksal Tahminleme” ve “Monte Carlo Simulasyonu” gibi tahmini istatistikî yöntemler kullanılarak yapılabilmektedir(İşıpek, 2005: 152).

2.3.1.3.3. Kalıntı Risk

Bankaların kredi riskini veya karşı taraf riskini garanti, teminat veya kredi türevleri ile netleştirmelerine izin vermek sermaye gereksiniminin azaltılmasına fırsat vermektedir. Bankalar, kredi riski azaltımı (CRM) teknikleri kullanırken, bütün risklerin azalmasının etkisinin az olmasına sebep olmaktadır. Bu bağlamda denetim otoritesi tarafından bankaların risklerle karşı karşıya kalması (yasal risk, sözleşme riski ya da likidite riski gibi), ele alınır. Bu tür risklerin oluşması durumunda asgari yükümlülüklerin yerine getirilmiş olması önemsenmeksizin banka, kendisini riskin doğduğu tarafa karşı beklentilerinin de üzerinde bir kredi riski tutarı ile karşı karşıya kalabilmektedir. (BIS, 2004: 10-11).

BÖLÜM III

3.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; bankacılıkta kredi risk değerlendirmesine ilişkin ele alınan konuların kredi riski arasındaki bağlantılarının varlığını ortaya çıkarmaktır. Kredi risk ölçümlerinde kullanılan Basel II standardının örnek bankalarda kullanımının ne seviyede olduğu amaçlanmıştır.

3.2. Araştırma Verilerinin Toplanması

Araştırmada kullanılan veriler Gaziantep, Mersin, Adana illerindeki çeşitli özel bankalar ve katılım bankaları arasında yapılmıştır. Veriler toplanırken toplamda 204 kişi ile anket yapılmış, ankette bankanın ve anketi yapanın ismi yer almamıştır.

3.3. Verilerin Analizi

Alan araştırmasından toplanan verilerin değerlendirilmesi ve analizinde SPSS 20.0 istatistik paket programı kullanılmıştır. Anketteki tüm sorulara ait frekans ve yüzde dağılımları hesaplanmış, bu dağılımlar tablo ve grafiklerle gösterilmiştir. Ayrıca ortalama, standart sapma, mod, medyan, minimum ve maksimum değerler gibi tanımlayıcı istatistiklerden de yararlanılmıştır. Hipotez testleri bölümünde Ki-Kare Bağımsızlık Testine yer verilmiştir. Araştırmanın amacına ilişkin hipotez testlerinin tamamında hipotezler şu şekilde kurulmaktadır:

H_0 : Ortalamalar incelenen değişkenin grupları arasında farklı değildir.

H_1 : Ortalamalar incelenen değişkenin grupları arasında farklıdır.

Testin karar aşamasında p değeri 0,05 anlamlılık değerinden küçük ise H_0 hipotezi reddedilir ve değişkenler arasında bir ilişkinin olduğu sonucuna varılır, aksi takdirde yani p değeri 0,05 anlamlılık değerinden büyük ise H_0 hipotezi reddedilemez ve değişkenler arasında ilişki yoktur şeklinde yorum yapılır.

3.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmamız, örneklem büyüklüğü en az 204 bankacı olarak hesaplanılmıştır Katılımcıların doğru, samimi yanıtlar verdiği varsayımı araştırmamızın bir diğer sınırlılığıdır. Ayrıca seçilen örneklem grubunun ana kütleyi/evreni yeterince temsil ettiği ve örneklem üzerinden ana kütleye genelleme yapılabileceği varsayılmıştır.

3.5. Bulgular

Bu bölümde anketteki sorulara verilen cevapların frekans ve yüzde dağılımları tablo ve grafiklerle gösterilmiş ve yorumlanmıştır. Bu cevapların analiz edilmesi ve yapılan hipotez testleri sonucunda elde edilen bulguların yorumlanması ile araştırmamızın sonuçlarına ulaşılmıştır.

3.5.1. Örneklem Grubundaki Bankacıların Kişisel Bilgilerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde araştırmamıza katılan banka çalışanlarının cinsiyet, yaş, mesleki kıdem, eğitim düzeyi ve çalıştıkları birimlerine ilişkin durumları incelenmiştir. Örneklem grubundaki bankacıların cinsiyetlerine, yaşlarına, mesleki kıdemlerine, eğitim düzeylerine ve çalıştıkları birimlerine göre dağılımları verilmiştir.

Kişisel Bilgilerin Dağılım Tablosu

		Frekans	Yüzde Dağılım	Ortalama	Ortalamanın Standart Hatası
Cinsiyet	Bay	126	61,8	1,38	0,487
	Bayan	78	38,2		
	Toplam	204	100,0		
Eğitim Durumu	Lisans	133	65,2	3,35	0,478
	Yüksek Lisans	71	34,8		
	Toplam	204	100,0		
Bankadaki Mesleki Kıdem	1 yıldan az	2	1,0	3,45	0,703
	1-5 yıl	2	1,0		
	5-10 yıl	120	58,8		
	10-15 yıl	63	30,9		
	15 yıldan fazla	17	8,3		
	Toplam	204	100,0		
Çalışılan Birim	Kobi	143	70,1	1,46	0,820
	Müdür	40	19,6		
	Kalite Geliştirme	10	4,9		
	Operasyon	11	5,4		
	Toplam	204	100,0		
Yaş	28-39 Yaş	148	72,5	1,34	0,603
	40-49 Yaş	42	20,6		
	50 ve üzeri	14	6,9		
	Toplam	204	100,0		

Örneklem grubundaki banka çalışanlarının %61,8'i bay, %38,2'si bayandır. %65,2'si lisans ve %34,8'i yüksek lisans mezunudur. %58,8'inin 5-10 yıl arasında, %30,9'unun 10-15 yıl arasında, %8,3'ünün 15 yıldan fazla, %1'inin 1 yıldan az ve %1'inin 1-5 yıl arasında değişen mesleki kıdemleri bulunmaktadır. Bankada çalışanların %70,1'i kobi biriminde, %19,6'sı müdür olarak, %5,4'ü operasyon biriminde ve %4,9'u kalite geliştirme biriminde çalışmaktadır. %72,5'i 28-39 yaş arasında, %20,6'sı 40-49 yaş arasında ve %6,9'unun ise 50 yaş ve üzerinde olduğu görülmektedir.

3.5.2. Bankacılıkta Kredi Risk Yönetimine İlişkin Bulgular

Bankacılıkta kredi risk yönetiminin durumuna ilişkin bulgular bu bölümde verilmektedir.

Kredi Risk Yönetimi Birimi Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Evet	204	100,0
Hayır	0	0
Toplam	204	100,0

Örneklem grubunu oluşturan banka çalışanlarının tamamı çalıştıkları bankada kredi risk yönetiminin olduğunu belirtmişlerdir.

Kredi Risk Yönetimi Biriminde Çalışan Eleman Sayısı Dağılımı

	Frekans	Yüzde
1-5	0	0
6-15	204	100,0
16-25	0	0
Toplam	204	100,0

Araştırmaya katılan banka çalışanlarının tamamı kredi risk yönetiminde çalışan eleman sayısını 6-15 kişi arasında olduğunu belirtmişlerdir.

Kredi Risk Yönetimi Konusunda Danışmanlık Hizmeti Alma Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Almayı düşünüyor	27	13,2
Almayı düşünmüyor	177	86,8
Toplam	204	100,0

Örneklem grubunu oluşturan banka çalışanlarının kredi risk yönetimi konusunda %13,2'si danışmanlık hizmeti almayı düşündüğünü ve %86,8'i ise danışmanlık hizmeti almayı düşünmediklerini belirtmiştir.

Kredi Fonksiyonları, Kredi İzleme, Onaylama Sürecinde Banka Üst Yönetimine Rapor Verme Durumuna Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Evet	204	100,0
Hayır	0	0
Toplam	204	100,0

Örneklem grubunu oluşturan banka çalışanlarının kredi fonksiyonları, kredi izleme, onaylama sürecinde banka üst yönetimine tamamı rapor verdiğini belirtmiştir.

Raporun Verilme Sıklığı Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Eğer rapor veriliyorsa ne kadar sıklıkta veriliyor?		
Aylık	79	38,7
3 Aylık	125	61,3
Toplam	120	100,0

Örneklem grubunu oluşturan banka çalışanlarının kredi fonksiyonları, kredi izleme, onaylama sürecinde banka üst yönetimine raporu 38,7'si aylık, %61,3'ü ise üç aylık rapor verdiğini belirtmiştir.

Bankanın Kullanmakta Olduğu Kredi Derecelendirme Sistemi/Skorlama Modelleri Varlığı Durumunun Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Evet	204	100,0
Hayır	0	0
Toplam	204	100,0

Örneklem grubunu oluşturan banka çalışanlarının tamamı kullanmakta olduğu kredi derecelendirme sistemi/skorlama modellerinin olduğunu belirtmişlerdir.

Kredi Derecelendirme Sistemi/Skorlama Modellerine İlişkin Prosedürler Yazılı Olarak Varlığı Sağlığı

	Frekans	Yüzde
Evet	204	100,0
Hayır	0	0
Toplam	204	100,0

Örneklem grubunu oluşturan banka çalışanlarının tamamı kredi derecelendirme sistemi/skorlama modellerine ilişkin prosedürlerin yazılı olarak sunumunun yapıldığını belirtmiştir.

Banka çalışanlarının Risk Derecelendirme ve Portföy Yönetim Sürecine Yardımcı Olmak İçin Dışsal Modellerin Kullanımı Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Evet	0	0
Hayır	204	100,0
Toplam	204	100,0

Örneklem grubunu oluşturan banka çalışanlarının tamamı portföy yönetim sürecine yardımcı olmak için dışsal modellerin kullanılmadığını belirtmiştir.

Kredi Riski Açısından Basel II'ye Uyum Düzeyi Aşamasının Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Başlamadı	0	0
Başlangıç düzeyi	0	0
Orta düzey	204	100,0
İleri düzey	0	0
Toplam	204	100,0

Örneklem grubunu oluşturan banka çalışanlarının kredi riski açısından tamamı orta düzeyde Basel II'ye uyum düzeyinde olduklarını belirtmiştir.

Basel II'ye Göre Kredi Riski Yönetimi Fonksiyonun Yürütülmesine İlişkin Politika ve Prosedürlerin Belirlenme Durumu Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Evet	204	100,0
Hayır	0	0
Hazırlık aşamasında	0	0
Toplam	204	100,0

Örneklem grubunu oluşturan banka çalışanlarının tamamı Basel II'ye göre kredi riski yönetimi fonksiyonun yürütülmesine ilişkin politika ve prosedürlerin belirlendiğini belirtmiştir.

Politika ve Prosedürlerin Yazılı Olarak Mevcut veya Hazırlanma Durumu Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Evet	129	63,2
Hayır	0	0
Hazırlık aşamasında	75	36,8
Toplam	204	100,0

Örneklem grubunu oluşturan banka çalışanlarının %63,2'si politika ve prosedürlerin yazılı olarak sunulduğunu veya hazır olduğunu ve %36,8'i ise hazırlık aşamasında olduklarını belirtmektedir.

Basel II'ye Uyum Sürecinde Kredi Riski Yönetim Birimine Bütçe Ayrımı Yapıldığına Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Yapıldı	204	100,0
Yapılmadı	0	0
Planlama aşamasında	0	0
Toplam	204	100,0

Örneklem grubunu oluşturan banka çalışanlarının tamamı Basel II'ye uyum sürecinde kredi riski yönetim birimine bütçe ayrımı yapıldığını belirtmektedir.

Basel II Kredi Riski Uygulamalarında Yeterli Teknik Bilgiye Sahip Personel İhtiyacının Karşılmasının Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Mevcut personel eğitiliyor/eğitilecek	200	98,0
Yeterli teknik bilgiye sahip personele alınacak	4	2,0
Toplam	204	100,0

Örneklem grubunu oluşturan banka çalışanlarının %98'i Basel II kredi riski uygulamalarında yeterli teknik bilgiye sahip personel ihtiyacının karşılanması için eğitildiğini/eğitileceğini, %2'si ise yeterli teknik bilgiye sahip personel alacaklarını belirtmektedir.

Basel II' Ye Göre Kredi Riski Yönetimi Konusunda Personele Eğitimlerin Verilmesi Durumunun Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Evet	204	100,0
Hayır	0	0
Toplam	204	100,0

Örneklem grubunu oluşturan banka çalışanlarının tamamı Basel II'ye göre kredi riski yönetimi konusunda personele eğitimlerim verildiğini belirtmektedir.

Eğitim Konularının Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Basel II kriterlerine göre kredi riski ölçüm yaklaşımları	8	3,9
Kredi riski yönetimine ilişkin ilkeler	194	95,1
Kredi riski azaltıcı teknikler	0	0
Basel II kredi risk düzenlemelerinin banka organizasyonuna ve iş akışına etkileri	2	1,0
Toplam	204	100,0

Örneklem grubunu oluşturan banka çalışanlarının %95,1'i Basel II kriterlerine göre kredi riski ölçüm yaklaşımları, %3,9'u kredi riski yönetimine ilişkin ilkeler, %1'i de Basel II kredi risk düzenlemelerinin banka organizasyonuna ve iş akışına etkileri konularından eğitim verildiği belirtilmektedir.

Borçlunun Temerrüt Olasılığı Hesaplanması Durumunun Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Evet	204	100,0
Hayır	0	0
Çalışmalar devam ediyor	0	0
Toplam	204	100,0

Örneklem grubunu oluşturan banka çalışanlarının tamamı borçlunun temerrüt olasılığının hesaplandığını belirtmektedir.

Temerrüt Olasılığı İle İlgili Veri Toplanma Süresinin Dağılımı

	Frekans	Yüzde
1 yıl	204	100,0
3 yıl	0	0
3 yıl ve üzeri	0	0
Toplam	204	100,0

Örneklem grubunu oluşturan banka çalışanlarının tamamı 1 yıldır temerrüt olasılığı ile ilgili veri toplandığı belirtilmektedir.

Temerrüt Halinde Kayıp Hesaplanması Durumunun Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Evet	204	100,0
Hayır	0	0
Çalışmalar devam ediyor	0	0
Toplam	204	100,0

Örneklem grubunu oluşturan banka çalışanlarının tamamı temerrüt halinde kayıp hesaplanmasının yapıldığını belirtmektedir.

Temerrüt Halinde Riske Maruz Tutar Hesaplanması Durumunun Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Evet	204	100,0
Hayır	0	0
Çalışmalar devam ediyor	0	0
Toplam	204	100,0

Örneklem grubunu oluşturan banka çalışanlarının tamamı temerrüt halinde riske maruz tutar hesaplanmasının yapıldığını belirtmektedir.

Kredi Riski İle Beklenen Kaybın ve Beklenmeyen Kaybın Tutarlarının Hesaplanması Durumunun Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Evet	204	100,0
Hayır	0	0
Toplam	204	100,0

Örneklem grubunu oluşturan banka çalışanlarının tamamı kredi riski ile beklenen kaybın ve beklenmeyen kaybın tutarlarının hesaplandığını belirtmektedir.

İçsel Derecelendirme Yaklaşımına Geçmenin Durumunun Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Evet	204	100,0
Hayır	0	0
Toplam	204	100,0

Örneklem grubunu oluşturan banka çalışanlarının tamamı içsel derecelendirme yaklaşımına geçtiklerini belirtmektedir.

İçsel Derecelendirme Yaklaşımına Geçişin Planlandığı Sürenin Dağılımı

	Frekans	Yüzde
1 yıl	83	40,7
2 yıl	0	0
3 yıl	121	59,3
4 yıl	0	0
5 yıl	0	0
6 yıl	0	0
6 yıl ve üzeri	0	0
Toplam	204	100,0

Örneklem grubunu oluşturan banka çalışanlarının %40,7'si 1 yıl sürede ve %59,3'ü 3 yıl sürede içsel derecelendirme yaklaşımına geçişin planladığını belirtmektedir.

Karşı Karşıya Kalınan Risklerin Belirlenmesi İçin İleriye Dönük Beklentileri Belirleyen Senaryo Analizleri Ve Stres Testlerinin Yapılma Durumunun Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Evet	121	59,3
Hayır	83	40,7
Toplam	204	100,0

Örneklem grubunu oluşturan banka çalışanlarının %59,3'ü kredi risklerin belirlenmesi için ileriye dönük beklentileri belirleyen senaryo analizlerini ve stres testlerinin yapıldığı, %40,7'si de yapılmadığını belirtmektedir.

Basel II'ye Uyum Sürecinde Kredi Riski Yönetimiyle İlgili En Çok Sorun Yaşayabileceği Alanların Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Tarihsel veri yetersizliği	0	0
Bilgi teknoloji sistemlerinin yetersizliği/altyapı eksikliği	3	1,5
Üst yönetimin Basel II düzenlemelerine gerekli önemi vermemesi	13	6,4
Müşterilerinin gerekli bilgiye sahip olmamaları	111	54,4
Basel II düzenlemesinin anlaşılabilmesi	77	37,7
Maliyet	0	0
Toplam	204	100,0

Örneklem grubunu oluşturan banka çalışanlarının %54,4'ü müşterilerinin gerekli bilgiye sahip olmamaları ile ilgili sorunların daha çok yaşanabileceği, %37,7'si Basel II düzenlemesinin anlaşılabilmesi ile ilgili sorunların daha çok yaşanabileceğini belirtmektedir. Ayrıca %6,4'ü üst

yönetimin Basel II düzenlemelerine gerekli önemin verilmemesi sorunlarının yaşanabileceği ve %1,5'i ise bilgi teknoloji sistemlerinin yetersizliği/altyapı eksikliği kredi riski yönetimiyle ilgili sorunların daha fazla yaşanabileceğini belirtilmektedir.

Kredi Riski Yönetiminde Karşılaşılan İçsel Sorunların Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Güçlü kurumsal yönetim eksikliği	0	0
Kredi risk yönetimine ilişkin kredi risk yönetimi kültürü oluşturulmaması ve bunun yazılı hale getirilememesi	12	5,9
Oluşturulan kredi risk yönetim kültürünün üst yönetim ve bankanın tüm birimlerince benimsenmemesi	16	7,8
Riske göre fiyatlamamın yapılamaması ve sorunlu kredilerin artması	154	75,5
Özsermaye yetersizliği	0	0
Bilişim teknolojilerindeki yetersizlik	4	2,0
Kredilendirme sürecindeki verilerin etkin olarak toplanamama ve yönetilememesi	18	8,8
İç kontrol ve denetim yetersizliği	0	0
Toplam	204	100

Örneklem grubunu oluşturan banka çalışanlarının %75,5'i kredi riski yönetiminde riske göre fiyatlamamın yapılamaması ve sorunlu kredilerin artmasını, %8,8'i kredilendirme sürecindeki verilerin etkin olarak toplanamama ve yönetilememesi içsel sorunlarıyla karşı karşıya kalılabileceğini belirtmektedir. Ayrıca %7,8'i oluşturulan kredi risk yönetim kültürünün üst yönetim ve bankanın tüm birimlerince benimsenmemesi ve %5,9'u ise kredi risk yönetimine ilişkin kredi risk yönetimi kültürü oluşturulmaması içsel sorunlarıyla karşı karşıya kalılabileceğini belirtmektedir. Diğer %2'si ise bilişim teknolojilerindeki yetersizlik içsel sorunlarıyla karşı karşıya kalılabileceğini belirtmişlerdir.

Kredi Riski Yönetiminde Karşılaşılan Dışsal Sorunların Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Global dünyada yaşanan yasal ve ekonomik gelişmeler	83	40,7
Kayıt dışılık	50	24,5
Mevzuattan kaynaklanan sorunlar	23	11,3
Ekonomik istikrarsızlık	29	14,2
Bankalar arası rekabet	19	9,9
Toplam	204	100,0

Örneklem grubunu oluşturan banka çalışanlarının %40'ı kredi risk yönetiminde global dünyada yaşanan yasal ve ekonomik gelişmeler ile ilgili dışsal sorunlarla karşı karşıya kalılabileceğini ve %24,5'i ise kayıt dışılık ile ilgili dışsal sorunlarla karşı karşıya kalılabileceğini belirtmişlerdir. %14,2'si ekonomik istikrarsızlık, %11,3'ü mevzuattan kaynaklanan sorunlarla karşı karşıya kalılabileceğini ve %9,9'u ise bankalar arası rekabet ile ilgili dışsal sorunlarla karşı karşıya kalılabileceğini belirtmektedir.

Düzenleme Otoritesi Olan BDDK'nın Bankalara Yönelik Basel II' Ye Göre Kredi Riski Çalışmalarını Yeterli Bulma Durumunun Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Evet	0	0
Hayır	204	100,0
Toplam	204	100,0

Örneklem grubunu oluşturan banka çalışanlarının tamamı BDDK'nın bankalara yönelik Basel II'ye göre kredi riski çalışmalarını yeterli bulmadıklarını belirtmektedir.

Dış Denetim Firmaları'ndan Kredi Risk Yönetiminde Yeterince Yararlanabilme Durumu Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Evet	0	0
Hayır	204	100,0
Toplam	204	100,0

Örneklem grubunu oluşturan banka çalışanlarının tamamı dış denetim firmalarının kredi risk yönetiminden yeterince yararlanamadıklarını belirtmişlerdir.

3.5.3. Ki-Kare Bağımsızlık Testine İlişkin Bulgular

Kredi riski yönetimiyle ilgili olan sorularla çalışına birim arasında bir ilişki olup olmadığına bakmak için ki-kare bağımsızlık testi kullanılmaktadır.

Çalışılan Birim İle Bankanın Kredi Risk Yönetimi Konusunda Danışmanlık Hizmeti Alması Arasındaki İlişki

			Bankanız kredi riski yönetimi konusunda danışmanlık hizmeti almakta mıdır?		Toplam	p
			Almayı Düşünüyor	Almayı Düşünmüyor		
Çalışılan Birim	Kobi	Sayı	19	124	143	0,001
		Bankanız kredi riski yönetimi konusunda danışmanlık hizmeti almakta mıdır? Yüzdesi	% 70	% 70	% 70	
	Müdür	Sayı	0	40	40	
		Bankanız kredi riski yönetimi konusunda danışmanlık hizmeti almakta mıdır? Yüzdesi	% 0	% 23	% 20	
	Kalite Geliştirme	Sayı	4	6	10	
		Bankanız kredi riski yönetimi konusunda danışmanlık hizmeti almakta mıdır? Yüzdesi	% 15	% 3	% 5	
	Operasyon	Sayı	4	7	11	
		Bankanız kredi riski yönetimi konusunda danışmanlık hizmeti almakta mıdır? Yüzdesi	% 15	% 4	% 5	
Toplam		Sayı	27	177	204	
		Bankanız kredi riski yönetimi konusunda danışmanlık hizmeti almakta mıdır? Yüzdesi	100%	100%	100%	

Bankacıların çalıştıkları birimler ile bankanın kredi risk yönetimi konusunda danışmanlık hizmeti alması arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır ($p=0,001<0,05$). Kobi biriminde çalışanların %70'i çalıştığı bankanın kredi risk yönetimi konusunda danışmanlık hizmeti almayı düşündüğünün, %70'i ise bankanın danışmanlık hizmeti almayı düşünmediğini belirtmişlerdir. Müdür görevinde çalışanların %23'ü bankanın danışmanlık hizmeti almayı düşünmediğini belirtmişlerdir. Kalite geliştirme birimindeki çalışanların %15'i bankanın danışmanlık hizmeti almayı düşündüğünü, %3'ü ise bankanın danışmanlık hizmeti almayı düşünmediğini belirtmişlerdir. Operasyon birimindeki çalışanların %15'i bankanın danışmanlık hizmeti almayı düşündüğünü, %4'ü ise bankanın danışmanlık hizmeti almayı düşünmediğini belirtmişlerdir.

Çalışılan Birim İle Basel II'ye Göre Kredi Riski Yönetimi Fonksiyonun Yürütülmesine İlişkin Politika ve Prosedürlerin Yazılı Olarak Mevcut veya Hazırlanma Durumu Arasındaki İlişki

			Bu politikalar ve prosedürler yazılı olarak mevcut mudur veya hazırlanacak mıdır?		Toplam	p
			Evet	Hazırlık Aşamasında		
Çalışılan Birim	Kobi	Sayı	98	45	143	0,000
		Bu politikalar ve prosedürler yazılı olarak mevcut mudur veya hazırlanacak mıdır? Yüzdesi	% 76	% 60	% 70	
	Müdür	Sayı	23	17	40	
		Bu politikalar ve prosedürler yazılı olarak mevcut mudur veya hazırlanacak mıdır? Yüzdesi	% 18	% 23	% 20	
	Kalite Geliştirme	Sayı	0	10	10	
		Bu politikalar ve prosedürler yazılı olarak mevcut mudur veya hazırlanacak mıdır? Yüzdesi	% 0	% 13	% 5	
	Operasyon	Sayı	8	3	11	
		Bu politikalar ve prosedürler yazılı olarak mevcut mudur veya hazırlanacak mıdır? Yüzdesi	% 6	% 4	% 5	
Toplam		Sayı	129	75	204	
		Bu politikalar ve prosedürler yazılı olarak mevcut mudur veya hazırlanacak mıdır? Yüzdesi	100%	100%	100%	

Bankacıların çalıştıkları birimler ile Basel II'ye göre kredi riski yönetimi fonksiyonun yürütülmesine ilişkin politika ve prosedürlerin yazılı olarak mevcut veya hazırlanma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır ($p=0,000<0,05$). Kobi biriminde çalışanların %76'sı prosedürlerin yazılı olarak mevcut olduğunu ve % 60'ı ise hazırlanma aşamasında olduğunu belirtmişlerdir. Müdür olarak çalışanların %23'ü prosedürlerin hazırlanma aşamasında olduğunu ve %18'i ise prosedürlerin yazılı olarak mevcut olduğunu belirtmişlerdir. Kalite geliştirme bölümündeki çalışanların %13'ünün prosedürlerin hazırlanma aşamasında olduğunu belirtmişlerdir. Operasyon biriminde çalışanların %6'sı prosedürlerin yazılı olarak mevcut olduğunu ve %4'ü ise prosedürlerin hazırlanma aşamasında olduğunu belirtmişlerdir.

Çalışılan Birim İle Karşı Karşıya Kalınan Risklerin Belirlenmesi İçin İleriye Dönük Beklentileri Belirleyen Senaryo Analizleri Ve Stres Testlerinin Yapılma Durumu Arasındaki İlişki

			Bankanızın karşı karşıya kalacağı riskleri belirlemek üzere ileriye dönük beklentileri belirleyen senaryo analizleri ve stres testleri yapılıyor mu?		Toplam	p
			Evet	Hayır		
Çalışılan Birim	Kobi	Sayı	98	45	143	0,000
		Bankanızın karşı karşıya kalacağı riskleri belirlemek üzere ileriye dönük ...? Yüzdesi	%71	%54	%70	
	Müdür	Sayı	23	17	40	
		Bankanızın karşı karşıya kalacağı riskleri belirlemek üzere ileriye dönük ...? Yüzdesi	%19	%20	%20	
	Kalite Geliştirme	Sayı	0	10	10	
		Bankanızın karşı karşıya kalacağı riskleri belirlemek üzere ileriye dönük ...? Yüzdesi	%0	%12	%5	
	Operasyon	Sayı	0	11	11	
		Bankanızın karşı karşıya kalacağı riskleri belirlemek üzere ileriye dönük ...? Yüzdesi	%0	%13	%5	
	Toplam	Sayı	121	83	204	
		Bankanızın karşı karşıya kalacağı riskleri belirlemek üzere ileriye dönük ...? Yüzdesi	100%	100%	100%	

Bankacıların çalıştıkları birimler ile karşı karşıya kalınan risklerin belirlenmesi için ileriye dönük beklentileri belirleyen senaryo analizleri ve stres testlerinin yapılma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır ($p=0,000<0,05$). Kobi biriminde çalışanların %81'i ileriye dönük senaryo analizleri ve stres testlerinin yapıldığı görüşünde olduğunu belirtirken %54'ü yapılmadığı görüşündedir. Müdür olarak çalışanların %19'u ileriye dönük senaryo analizleri ve stres testlerinin yapıldığı görüşünde olduğunu belirtirken %20'si yapılmadığını belirtmişlerdir. Kalite geliştirme birimindekilerin %12'si ileriye dönük senaryo analizleri ve stres testlerinin yapılmadığı görüşünde olduğu görülmektedir. Operasyon birimindekilerin %13'ü ileriye dönük senaryo analizleri ve stres testlerinin yapılmadığı görüşünde olduğu görülmektedir.

Çalışılan Birim İle Basel II'ye Uyum Sürecinde Kredi Riski Yönetimiyle İlgili En Çok Sorun Yaşayabileceği Alanlar Arasındaki İlişki

			Bankanızın Basel II'ye uyum sürecinde kredi riski yönetimiyle ilgili en çok sorun yaşayacağı alanlar nelerdir?				Toplam	p
			Bilgi-Teknoloji Sistemleri Yetersizliği	Üst yönetimin gerekli önemi vermemesi	Müşterilerin gerekli bilgilere sahip olmamaları	Basel II düzenlenmesinin anlaşılabilmesi		
Çalışılan Birim	Kobi	Sayı	3	11	68	61	143	0,027
		Bankanızın Basel II'ye uyum?Yüzdesi	%100	%85	%61	%79	%70	
	Müdür	Sayı	0	2	32	6	40	
		Bankanızın Basel II'ye uyum?Yüzdesi	%0	%15	%29	%8	%20	
	Kalite Geliştirme	Sayı	0	0	7	3	10	
		Bankanızın Basel II'ye uyum...?Yüzdes	%0	%0	%6	%4	%5	
	Operasyon	Sayı	0	0	4	7	11	
		Bankanızın Basel II'ye uyum...?Yüzdesi	%0	%0	%4	%9	%5	
Toplam	Sayı	3	13	111	77	204		
	Bankanızın Basel II'ye uyum...?Yüzdesi	%100	%100	%100	%100	%100		

Bankacıların çalıştıkları birimler ile Bankanızın Basel II'ye uyum sürecinde kredi riski yönetimiyle ilgili en çok sorun yaşayacağı alanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır ($p=0,000<0,05$). Kobi biriminde çalışanların tamamı bilgi teknoloji sistemlerinin yetersizliği ve altyapı eksikliği konusunda sorun yaşanabileceğini, %85'i Basel II düzenlemelerine gerekli önemin verilmemesi konusunda, %61'i müşterilerin gerekli bilgiye sahip olmadıkları konusunda ve %79'u ise Basel II düzenlemesinin anlaşılabilmesi yüzünden sorun yaşanabileceğini belirtmişlerdir. Müdür olarak çalışanların %15'i Basel II düzenlemelerine gerekli önemin verilmemesi konusunda, %29'u müşterilerin gerekli bilgiye sahip olmadıkları konusunda ve %8'i ise Basel II düzenlemesinin anlaşılabilmesi yüzünden sorun yaşanabileceğini belirtmişlerdir. Kalite geliştirme birimindeki çalışanların %6'sı müşterilerin gerekli bilgiye sahip olmadıkları konusunda ve %4'ü ise Basel II düzenlemesinin anlaşılabilmesi yüzünden sorun yaşanabileceğini belirtmişlerdir. Operasyon biriminde çalışanların %4'ü müşterilerin gerekli bilgiye sahip olmadıkları konusunda ve %9'u ise Basel II düzenlemesinin anlaşılabilmesi yüzünden sorun yaşanabileceğini belirtmişlerdir.

SONUÇ

Risk, risk yönetimi ve risk takip birimlerinde çalışan bankacılara anket uygulanarak bir alan araştırması gerçekleştirilmiştir. Bu alan araştırmasına katılan bankacıların, cinsiyet, yaş, eğitim durumu, mesleki kıdem, çalışma süreleri ile kredi risk yönetimine ilişkin bilgilerin verileri toplanmıştır. Bu verilerin SPSS 20.0 istatistik paket programı ile çözümlenmesi yapılmıştır.

Örneklem grubundaki banka çalışanlarının;

- %61,8'i bay, %38,2'si bayandır.
- %72,5'i 28-39 yaş arasında, %20,6'sı 40-49 yaş arasında ve %6,9'unun ise 50 yaş ve üzerinde olduğu görülmektedir.
- %65,2'si lisans ve %34,8'i yüksek lisans mezunudur.
- %58,8'inin 5-10 yıl arasında, %30,9'unun 10-15 yıl arasında, %8,3'ünün 15 yıldan fazla, %1'inin 1 yıldan az ve %1'inin 1-5 yıl arasında değişen mesleki kıdemleri bulunmaktadır.
- %70,1'i kobi biriminde, %19,6'sı müdür olarak, %5,4'ü operasyon biriminde ve %4,9'u kalite geliştirme biriminde çalışmaktadır.

Banka çalışanlarının verdiği yanıtlara göre:

- Banka çalışanlarının tamamı çalıştıkları bankada kredi risk yönetiminin olduğunu belirtmişlerdir.
- Banka çalışanlarının tamamı kredi risk yönetiminde çalışan eleman sayısını 6-15 kişi arasında olduğunu belirtmişlerdir.
- Banka çalışanlarının kredi risk yönetimi konusunda %13,2'si danışmanlık hizmeti almayı düşündüğünü ve %86,8'i ise danışmanlık hizmeti almayı düşünmediklerini belirtmiştir.
- Banka çalışanlarının kredi fonksiyonları, kredi izleme, onaylama sürecinde banka üst yönetimine tamamı rapor verdiğini belirtmiştir.
- Banka çalışanlarının kredi fonksiyonları, kredi izleme, onaylama sürecinde banka üst yönetimine raporu 38,7'si aylık, %61,3'ü ise üç aylık rapor verdiğini belirtmiştir.
- Banka çalışanlarının tamamı kullanmakta olduğu kredi derecelendirme sistemi/skorlama modellerinin olduğunu belirtmişlerdir.
- Banka çalışanlarının tamamı kredi derecelendirme sistemi/skorlama modellerine ilişkin prosedürlerin yazılı olarak sunumunun yapıldığını belirtmiştir.
- Banka çalışanlarının tamamı portföy yönetim sürecine yardımcı olmak için dışsal modellerin kullanılmadığını belirtmiştir.

- Banka çalışanlarının kredi riski açısından tamamı orta düzeyde Basel II'ye uyum düzeyinde olduklarını belirtmiştir.
- Banka çalışanlarının tamamı Basel II'ye göre kredi riski yönetimi fonksiyonun yürütülmesine ilişkin politika ve prosedürlerin belirlendiğini belirtmiştir.
- Banka çalışanlarının %63,2'si politika ve prosedürlerin yazılı olarak sunulduğunu veya hazır olduğunu ve %36,8'i ise hazırlık aşamasında olduklarını belirtmektedir.
- Banka çalışanlarının tamamı Basel II'ye uyum sürecinde kredi riski yönetim birimine bütçe ayrımı yapıldığını belirtmektedir.
- Banka çalışanlarının %98'i Basel II kredi riski uygulamalarında yeterli teknik bilgiye sahip personel ihtiyacının karşılanması için eğitildiğini/eğitileceğini, %2'si ise yeterli teknik bilgiye sahip personel alacaklarını belirtmektedir.
- Banka çalışanlarının tamamı Basel II'ye göre kredi riski yönetimi konusunda personele eğitimlerim verildiğini belirtmektedir.
- Banka çalışanlarının %95,1'i Basel II kriterlerine göre kredi riski ölçüm yaklaşımları, %3,9'u kredi riski yönetimine ilişkin ilkeler, %1'i de Basel II kredi risk düzenlemelerinin banka organizasyonuna ve iş akışına etkileri konularından eğitim verildiği belirtilmektedir.
- Banka çalışanlarının tamamı borçlunun temerrüt olasılığının hesaplandığını belirtmektedir.
- Banka çalışanlarının tamamı 1 yıldır temerrüt olasılığı ile ilgili veri toplandığı belirtmektedir.
- Banka çalışanlarının tamamı temerrüt halinde kayıp hesaplanmasının yapıldığını belirtmektedir.
- Banka çalışanlarının tamamı temerrüt halinde riske maruz tutar hesaplanmasının yapıldığını belirtmektedir.
- Banka çalışanlarının tamamı kredi riski ile beklenen kaybın ve beklenmeyen kaybın tutarlarının hesaplandığını belirtmektedir.
- Banka çalışanlarının tamamı içsel derecelendirme yaklaşımına geçtiklerini belirtmektedir.
- Banka çalışanlarının %40,7'si 1 yıl sürede ve %59,3'ü 3 yıl sürede içsel derecelendirme yaklaşımına geçişin planladığını belirtmektedir.
- Banka çalışanlarının %59,3'ü kredi risklerin belirlenmesi için ileriye dönük beklentileri belirleyen senaryo analizlerini ve stres testlerinin yapıldığı, %40,7'si de yapılmadığını belirtmektedir.
- Banka çalışanlarının %54,4'ü müşterilerinin gerekli bilgiye sahip olmamaları ile ilgili sorunların daha çok yaşanabileceği, %37,7'si Basel II düzenlemesinin anlaşılabilmesi ile ilgili sorunların daha çok yaşanabileceğini, %6,4'ü üst yönetimin Basel II düzenlemelerine gerekli önemin verilmemesi sorunlarının yaşanabileceği ve %1,5'i ise bilgi teknoloji sistemlerinin yetersizliği/altyapı eksikliği kredi riski yönetimiyle ilgili sorunların daha fazla yaşanabileceğini belirtmektedir.
- Banka çalışanlarının %75,5'i kredi riski yönetiminde riske göre fiyatlamasının yapılamaması ve sorunlu kredilerin artmasını, %8,8'i kredilendirme sürecindeki verilerin etkin olarak

toplanamama ve yönetilememesi içsel sorunlarıyla karşı karşıya kalılabileceğini, %7,8'i oluşturulan kredi risk yönetim kültürünün üst yönetim ve bankanın tüm birimlerince benimsenmemesi ve %5,9'u ise kredi risk yönetimine ilişkin kredi risk yönetimi kültürü oluşturulmaması içsel sorunlarıyla karşı karşıya kalılabileceğini ve diğer %2'si ise bilişim teknolojilerindeki yetersizlik içsel sorunlarıyla karşı karşıya kalılabileceğini belirtmişlerdir.

- %40'ı kredi risk yönetiminde global dünyada yaşanan yasal ve ekonomik gelişmeler ile ilgili dışsal sorunlarla karşı karşıya kalılabileceğini ve %24,5'i ise kayıt dışılık ile ilgili dışsal sorunlarla karşı karşıya kalılabileceğini %14,2'si ekonomik istikrarsızlık, %11,3'ü mevzuattan kaynaklanan sorunlarla karşı karşıya kalılabileceğini ve %9,9'u ise bankalar arası rekabet ile ilgili dışsal sorunlarla karşı karşıya kalılabileceğini belirtmektedir.
- Banka çalışanlarının tamamı BDDK'nın bankalara yönelik Basel II'ye göre kredi riski çalışmalarını yeterli bulmadıklarını belirtmektedir.
- Banka çalışanlarının tamamı dış denetim firmalarının kredi risk yönetiminden yeterince yararlanamadıklarını belirtmişlerdir.

Elde edilen verilere göre banka çalışanlarının çalıştıkları birim ile bankanın kredi risk yönetimi konusunda danışmanlık hizmeti alması arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır. Sonuç olarak Banka çalışanlarının değişen birimleri ile kredi risk yönetiminde bankaların danışmanlık hizmeti almayı düşünmeleri ve danışmanlık hizmetini almayı düşünmemeleri arasında bağlantı vardır. Banka çalışanlarının çalıştıkları birimler ile Basel II'ye göre kredi riski yönetimi fonksiyonun yürütülmesine ilişkin politika ve prosedürlerin yazılı olarak mevcut veya hazırlanma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır. Banka çalışanlarının değişen birimleri ile bankanın kredi risk yönetimi fonksiyonunun yürütülmesine ilişkin prosedürlerin mevcut olduğu veya hazırlanma aşamasında olması durumu farklılık göstermektedir.

Bankacıların çalıştıkları birimler ile karşı karşıya kalınan risklerin belirlenmesi için ileriye dönük beklentileri belirleyen senaryo analizleri ve stres testlerinin yapılma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır.

Bankacıların çalıştıkları birimler ile Bankanın Basel II'ye uyum sürecinde kredi riski yönetimiyle ilgili en çok sorun yaşayacağı alanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır.

Türkiye'de şirketlere verilen kredilerde Basel II derecelendirme sisteminin çok fazla kullanılmamakta olduğu görülmektedir. Ancak dünyada özellikle Amerika ve Avrupa Birliği ülkelerinde oldukça yaygınlaşmış olan bu derecelendirme sistemi ülkemizde yavaşta olsa önem kazanmaya başlamaktadır. Gelecekte şirketler kredi almak için dış denetçi firmaların, kredi değerlendirme sistemi Basel ile kendi durumunu görmesi ve alabileceği kredi miktarının ne kadar olduğunu bilmesi ve planlarını bu duruma göre yapması büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- AB Danışmanlık ve Yatırım Hizmetleri A.Ş., “Genel Kredi Sınırları Hakkında Avrupa Birliği Düzenlemeleri”, *Bankacılar Dergisi*, Sayı: 35, 2000, s.70-71.
- [Activeline Gazetesi, Date:01/12/2001, No:21](#)
- Ahmet Mirza, Kredi Riski Yönetiminde Erken Uyarı Sistemleri ve Sorunlu Kredilerin İzlenmesi, (Yüksek Lisans Tezi), 2006, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Akçelik, L. Burçin. **Teminat Mektupları**, Esbank Eskişehir Bankası T.A.Ş. Eğitim Yayınları, Yayın No:20, İstanbul 1997.
- Akgüç, Öztin. *Banka Yönetimi ve Performans Analizi*, Arayış Basım ve Yayıncılık, İstanbul 2007.
- Aksel, H. Kaan. “Kredi Risklerinin Ölçümünde Kullanılan Temel Yöntemler”, *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*, 2002, Sayı.26, s.1.
- Alkın, Emre;Tuğrul Savaş;Vedat Akman. *Bankalarda Risk Yönetimine Giriş*, İstanbul: Çetin Matbaacılık, Mayıs 2001.
- Alpergin, Pelin *Bireysel Bankacılık*, Türkiye Bankalar Birliği Yayını, No:160, s. 32.
- Altıntaş, M. Ayhan. *Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği*, 3. Basım, Turhan Kitap Evi, Ankara 2006.
- Anderson, Arthur. *Riskler ve Risk Yönetimi, Seminer Notları*, Ankara, 2001.
- Anonim, “Bankaların Risk Yönetimi Çalışmaları Hakkında Değerlendirme”, Türkiye Bankalar Birliği, Risk Yönetimi ve Uygulamaları Esasları Çalışma Grubu, *Bankacılar Dergisi*, 48, 2004, s. 18-27.
- Aras, Güler. **Ticari Bankalarda Kredi Portföyünün Yönetimi**, Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları, Yayın No:30, İstanbul, 1996.
- Arman T. Tevfik ve Gürman T. Tevfik, *Bankalarda Finansal Yönetime Giriş*, Türkiye Bankalar Birliği Yayını, İstanbul 1997.
- Artun, Tuncay. *İşlevi, Gelişimi, Özellikleri ve Sorunlarıyla : Türkiye’de Bankacılık*, 2. Basım, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1983.
- Ataman, Ayşe Gülden. “Derecelendirme Kurumları ve Türkiye’deki Olası Rolü” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 1995, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Atan, Murat. “Risk Yönetimi ve Türk Bankacılık Sektöründe Bir Uygulama”, (Basılmamış Doktora Tezi), 2002, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aydemir, Namık. “Dünden Bugüne Bankacılık”, *YDK Dergisi*, Yıl:1, Sayı: 3, 2002.
- Aydın, Nurhan. *Finansal yönetim*, TC. Anadolu Üniversitesi Yayın No: 1465, Eskişehir, 2003.

- Aymergen, Yasemin. *Mevduat Sigorta Sistemi ve Türkiye İçin Model Önerisi*, TBB, Yayın No:199, İstanbul 1996.
- Babuşçu, Şenol. *Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi*, Akademi Consulting and Training, 2005.
- Babuşçu, Şenol. Bankacılıkta Risk Derecelendirilmesi ve Türk Bankacılık Sektörüne Uygulanması, (Doktora Tezi), 1997, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Babuşçu, Şenol; Adalet Hazar. *Kredi Derecelendirmesi (Rating) ve Finans*, Akademi Consulting & Training, Ankara, 2006.
- Bakdur, Alper. Bankacılık Sektörünü Düzenleyen Kurumların Yapıları: Ülke Uygulamaları Ve Türkiye için Öneri, (DPT Uzmanlık Tezi), Yayın No: DPT – 2678, Ankara, 2003,
- Bankalarda Etkili Ve Uluslararası Standartlara Uygun Risk Yönetimi (Risk Management) Ve Kontrol Modeli,” Seminer, Tebliğler, Tartışmalar ve Panel, 8 Haziran 2000, İstanbul/düzenleyen İktisadi Araştırmalar Vakfı. İstanbul: İktisadi Araştırmalar Vakfı, 2000, s.41.
- Barbara Summers, Nicholas Wilson, "Trade Credit Management and the Decision to Use Factoring: An Empirical Study", *Journal of Business Finance and Accounting*, No: 27, January-March 2000, s.37-38.
- Basel Bankacılık Gözetim ve Denetim Komitesi, “Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin İlkeler”, Çev.Türkiye Bankalar Birliği Bankacılık ve Araştırma Grubu, 1991, s.18-20.
- Basel Komitesi. Sound Practices for the Management and Supervision of Operational Risk, February, 2003, s.2.
- Bayraktar, Haluk. “Risk Yönetimi, Finans Mühendisliği ve Endüstri Mühendisliği” Ekim 2002, <http://www.odtu.edu.tr> , (16.04.2011), s. 2.
- BDDK. “Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik,” s.16.
- Belkıs Seval, *Kredilendirme Süreci ve Kredi Yönetimi*, İ.Ü. İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü Yayını, 59, İstanbul 1990.
- Berk, Niyazi. “Bankacılıkta Pazara Yönelik Kredi Yönetimi”, Beta Yayın Dağıtım, İstanbul 2001.
- Berk, Niyazi. “Basel II’nin KOBİ’lere Etkileri”, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul, 2006.
- Berk, Niyazi. *Kredi Yönetimi*, 3.Baskı, Beta Yayın Dağıtım A.Ş., İstanbul 2001.
- Bessis, Joel. *Risk Management in Banking*, Second Edition, England: John Wiley& Sons Ltd., 2002.
- Beşinci, Murat. “Bankacılığın Dönüm Noktası Basel Kriterleri”,Kadir Has Üniversitesi Bankacılık Finans ve Doktora Programı, *Ekonomist Dergisi*, Cilt.5,Sayı.10, Ekim 2007, s.5.
- Beşinci, Murat. “Basel Kriterleri, Basel II’nin Finans ve Bankacılık Sektörüne Etkileri ve Türk Bankacılık Sektörünün Basel II’ye Uyum Süreci”, *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*, Sayı:45, Kasım-Aralık 2005, s.22-32.

- BIS. *Sermaye Ölçümünün ve Sermaye Standartlarının Uluslararası düzeyde Birbiriyle Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı)*, BDDK Araştırma Dairesi (çev.), Haziran 2004, s.10-11.
- Bolgün, K. Evren; Barış M. Akçay. *Risk Yönetimi: Gelişmekte Olan Türk Finans Piyasasında Entegre Risk Ölçüm ve Yönetim Uygulamaları*, Scala Yayıncılık, İstanbul 2005.
- Bolgün, Evren; Barış Akçay. *Risk Yönetimi*, Scala Yayıncılık, İstanbul 2003.
- Boyacıoğlu, Melek Acar. "1980 Sonrası Türk Bankacılık Sektöründeki Gelişmeler, Krizlerin Sektör Üzerindeki Etkileri Ve İyileştirici Öneriler", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 9 2003, s.525-526.
- Boyacıoğlu, Melek Acar. "Bankalarda ve Türk Bankacılık Sektörü üzerine Amprik bir Çalışma", İktisadi Araştırma Vakfı, 2005/2, s.55.
- Büyükdenez, Adnan. *Dünyada ve Türkiye’de Faizsiz Bankacılık, Özel Finans Kurumları Birliği Yayınları*, İstanbul 2003.
- Candan, Hasan; Alper Özün. *Bankalarda Risk Yönetimi ve BASEL II*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2006.
- Carey, M., Parameterizing Credit Risk Models With Hark Hrycay Rating Data, *Journal of Banking and Finance*, 25, 2001.
- Carey, Mark; Mark Hrycay. "Parameterizing Credit Risk Model With Rating Data", *Journal Of Banking & Finance*, Vol.25, No.1, 2001, s.197-270.
- Ceylan, Ali. *"İşletmelerde Finansal Yönetim"*, 7. Baskı, Ekin Yayınları, Bursa, 2001.
- Chorafas, N. Dimitris. *Setting Limits for Market Risk: Implementing the Precommitment Solution*, Euromoney Books, London 1999.
- Çelik, Faik. "Türk Bankacılığında Risk Yönetimi Yönetmeliği Dönemi ve Piyasa Riski Ölçüm Metodları", *İktisat Dergisi*, No: 417, 2002.
- Çelikyılmaz, Sertaç. "Bankalararası Kart Merkezi", *Uzman Gözüyle Bankacılık Dergisi*, Yıl:1, Sayı: 4, (Aralık 1993), s. 56.
- Çetinada, Emine. Bankalarda Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi, *TBB Eğitim ve Tanıtım Grubu Semineri*, İstanbul, 18-20 Kasım, 2002, s.32.
- Çirpan, Belgin. *"Kredi Kartları"*, Emlak Bankası Yayınları, Bursa 2000.
- Çivi, Halil. *Türkiye’de Bankacılık; Teori, Uygulama ve Sonuçları*, Fon Matbaası Cumhuriyet Üniversitesi Yardımcı Ders Kitabı Yayın No:1, Ankara 1985.
- Delikanlı, İhsan Uğur. "Döviz Kuru Riski ve Sermaye Yeterliliği", *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*, No. 6 (Nisan-Mayıs 1999), s. 7-8.
- Deloitte & Touche, *Risk Yönetimi Haber Bülteni*, Eylül / Ekim, Sayı:5, 2001, s.4.
- Demirdağ, Orhan. "Kredi Kartları: Bugünün ve Yarının Ödeme Araçları", *Para ve Sermaye Piyasası Dergisi*, 1990, s.6.

- Dinçer, Ahmet. “Bankacılık Sektöründe Konsolidasyon, Ülke Deneyimleri ve Türkiye için Öneriler”, (DPT. Uzmanlık Tezi), Yayın No: DPT - 2697, 2006, Ankara, s.86.
- Dinçer, Yeşim. *Kredilendirme Teknikleri*, T.B.B. Eğitim Seminer Notları, Nisan, İstanbul, 2001, s.23.
- Durer, Salih. “*Türkiye’de Ticaret Bankalarının Sermaye Yapı ve Yeterliliği*”, Yapı Kredi Bankası A.Ş. İktisadi Araştırmalar Müdürlüğü, Bankacılık Araştırmalar Dizisi No:8, 1. Baskı, 1988, İstanbul, s.111.
- Edward I. Altman, John Caouette ve Paul Narayanan, Credit Risk Measurement and Management: The Ironic Challenge Gizli Sayfa 95 16.11.2006 in The Next Decade", *Financial Analysts Journal*, 54(1), N:1, 1998, s.8
- Eken, Mehmet H. “Bankalarda Aktif-Pasif Yönetimi”, *Bankacılar*, Sayı:7, İstanbul, 1992, s.48–52.
- Eratay, Sertan. “Kredi Riskinin Tanımı, Ölçümleme Yöntemleri ve Modelleri”, Temmuz-Agustos 2003, http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?nARTICLE_id=2613 ,
- Ercan, Hakan. Bankacılıkta Kredi Riski Yönetimine İlişkin Metodlar Ve Bir Uygulama Örneği: Saf Karton Ve Ambalaj Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi, (Yüksek Lisans Tezi), 2002, İstanbul Üniversitesi, İstanbul
- Erçel, Gazi. *Konuşmalar 1999, Türk Bankacılık Sistemi*, TCMB, Şubat, Ankara, 2000.
- Erol, İbrahim; Emin Çivi. “*Para - Banka Teori ve Politika*”, Akademi Kitabevi, İzmir 1996.
- Evrim Pınar Mandacı, “Türk Bankacılık Sektörünün Taşıdığı Riskler ve Finansal Riski Aşmada Kullanılan Risk Ölçüm Teknikleri”, *Dokuz Eylül Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 5 Sayı:1, 2003.
- Eyüpgiller, Servet. *Bankacılar İçin Banka İşletmeciliği Bilgisi*, Ankara, **Bankacılar Serisi, No: 18, 1999.**
- Eyüpgiller, Servet. *Bankalarda Denetim*, Kısmet Matbaası, Ankara, 1985.
- Fabozzi, J. Frank. *Investment Management*, Prentice Hall International, New Jersey, 1995, s.61; Robert Hagin, *Modern Portfolio Theory*, The Dow-Jones-Irwin Guide, Homewood, New York 1989, s.95.
- Fortis Bank Temel Kredi Bilgileri Eğitim Sunumu, 2008.
- Gallatı, R.Reto. *Risk Management And Capital Adequacy*, The McGraw-Hill, 2003, s.283.
- Gitman, Lawrence. *Principles of Managerial Finance*, 9. Basım, Pearson Education, 2001.
- Göğebakan M. Cengiz; Musa Arda. “Kredi Risk Yönetimi Açısından İçsel Derecelendirme Modeli”, *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*, Sayı:34, Ocak-Şubat 2004, s.81.
- Gültekin, E; 2001, Risk Tabanlı Sermaye Modeli ve Türkiye Örneği, BDDK Yetki Etüdü Raporu, Ankara, s.1
- Günal, Mehmet. *Türk Bankacılık Sektörünün Sorunları ve Geleceği*, ATO, Ankara, 2001.

- Halisdemir, Ö, Bireysel Kredi Riskinin Ölçümünde Kredi Skorlama Tekniğinin Kullanılması, *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*, sayı 25, 2002, s.23.
- Hans-Ulrich Doerig, *Operational Risks In Financial Services An Old Challenge In A New Environment*, Credit Suisse Group, Nisan 2003, s.7.
- http://www.alomaliye.com/basel_ii_kobi.htm,
- http://www.alomaliye.com/sukru_senalp_akreditif.htm
- <http://www.iticu.edu.tr/kutuphane/dergi/d2/M00027.pdf>,
- <http://www.iticu.edu.tr/kutuphane/dergi/d2/M00027.pdf>,
- <http://www.riskyonetimi.com/faizriski.asp>
- http://www.tbb.org.tr/tr/Banka_ve_Sektor_Bilgileri/Banka_Listesi.aspx,
- http://www.teb.com.tr/fortis/sirketlericin/urunindexi/kabul_aval.jsp
- <http://www.tkgm.gov.tr/turkce/dosyalar/diger%5Cicerikdetaydh344.pdf>,
- <http://muhasabedersleri.com/banka-islemleri/banka.html>,
- <http://www.wikiturk.net/Madde/31842/Bankan%C4%B1n-Tan%C4%B1m%C4%B1>,
- Hull, John. *Risk Management and Financial Institutions*, Upper Saddle River, Pearson Prentice Hall, NJ 2007.
- Hüseyin, Kaya. “*Basel II Neler Getiriyor?*”, Ali İhsan Bayır Danışmanlık ve Eğitim Hizmetleri, 2000,
- http://www.alihsanbayir.com/DiscView.asp?mid=39&forum_id=6&s_text=&
- İbrahim Arslan, *Basel Kriterleri ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri*, Selçuk Üniversitesi SBE, Konya, 2007.
- İbrahim Aslan, BASEL Kriterleri Ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri, http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler/%C4%B0brahim%20ARSLAN/ARSLAN,%20%C4%B0BRAH%C4%B0M.pdf
- İktisadi Araştırmalar Vakfı: Bankalarda Etkili ve Uluslararası Standartlara Uygun Risk Yönetimi (Risk Management) ve Kontrol Modeli, Seminer, Tebliğler, Tartışmalar ve Panel, 8 Haziran 2000, İstanbul/ düzenleyen İktisadi Araştırmalar Vakfı, İstanbul: 2000, s.48
- İmir, Buket. “Piyasa Riski”, *Bankacılar Dergisi*, No. 29, 1999, s. 93.
- İMKB, *Sermaye Piyasası ve Borsa Temel Bilgiler Kılavuzu*, 1999.
- İşipek, Pekhan. “Banka Stratejik Yönetimi Açısından Kredi Riski Yönetim Modelleri”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), 2005, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- İyigün, Tunay. *Kredi Risk Yönetimi*, T.B.B. Eğitim Seminer Notları, Şubat, Ankara, 2000.
- Kaplan, İbrahim. “Bankaların Gözetimi, Denetimi ve Hukuki Sorumluluk”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, Cilt 23, Sayı: 3, 2006, s.8.
- Karacan, Ali İhsan. *Bankacılık ve Kriz*, 13.baskı, Creative Yayıncılık, İstanbul 2000.
- Karacan, Ali. *Bankacılık ve Kriz*, Finans Dünyası Yayınları, İstanbul 1996.
- Kaval, Hasan. *Bankalarda Risk Yönetimi*, Yaklaşım Yayınları, Ankara 2000.

- Kealhofer, Stephen; Jeffrey R. Bohn, "Portfolio Management of Default Risk", KMV, 2001, http://www.moodyskmv.com/research/whitepaper/Portfolio_Management_of_Default_Risk.pdf
- Kılınç, Gonca. "Planlama, Uygulama, Kontrol, Aktif-Pasif Yönetimi", *Bankacılar Dergisi*, TBB Yayınları, 1996.
- Korkmaz, Tuba Kale. "Bankalarda Kredi Riski Ölçümünde Alternatif Yöntemler", *Bankacılık ve Finans Dergisi*, Sayı 37, Temmuz-Ağustos 2004, s.54.
- Köylüoğlu, H. Uğur. "Risk Yönetimi! Zaman Geçirmeden Neden? Nasıl?" *Active Finans*, Mart-Nisan 2001, s.1-2.
- Köylüoğlu, H. Uğur. "Risk Yönetimi! Zaman Geçirmeden Neden? Nasıl?", *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*. No. 17. Mart- Nisan 2001, s. 80-87.
- Küçük, Mehmet. "Bireysel Bankacılık, Otomasyon ve Türkiye'de Bireysel Bankacılık", *Uzman Gözüyle Bankacılık Dergisi*, Yıl: 1, Sayı: 4, (Aralık 1993), s. 28-54.
- Mandacı, Pınar Evrim. "Türk Bankacılık Sektörünün Taşıdığı Riskler ve Finansal Riski Aşmada Kullanılan Risk Ölçüm Teknikleri", *Dokuz Eylül Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:5 Sayı:1, 2003, s.71.
- Matz, M. Leonard. *Self-Paced Asset/Liability Training and Certification*; Sheshunoff, Published in 2007 by Alex e Solution, Inc.
- McNeil, J. Alexander. *Quantitative Risk Management: Concepts, Techniques, and Tools*, Rudiger Frey, Paul Embrechts, Princeton, Princeton University Press, New Jersey 2005.
- Meek, Paul. "US Monetary Policy And Financial Markets", Federal Reserve Bank of New York, 1982.
- Meriç, İlhan. *Banka İşletmelerinde İşletme Riski ve Ekonomik Karlılık*, O.D.T.Ü., İdari İlimler Fakültesi Yayını, 36, Ankara 1980.
- Meriç, İlhan. *Türk Ticaret Banka İşletmelerinde İşletme Riski ve Ekonomik Karlılık*, ODTÜ Yayını, Ankara 1980.
- Mester, Loretta J., What's The Point of Credit Scoring?, *Federal Reserve Bank of Philadelphia, Business Review*, September, 1997, s.3-11.
- Mışkın, S.Frederic. *Money Banking and Financial Markets*, 5. Baskı, New York 1998.
- Mumyalmaz, Kubilay. *Rating'in (Derecelendirme) Finans Sektörü Bakımından Yeri ve Önemi*, Marmara Üniversitesi, İstanbul 1998.
- Mustafa Ergün, *Bilimsel Araştırmalarda Bilgisayarla İstatistik Uygulamaları (SPSS for WINDOWS)*, Ocak Yayınları, Ankara 1995.
- Neal, S.Robert. Credit Derivatives: New Financial Instruments for Controlling Credit Risk, Federal Reserve Bank of Cansas City, *Economic Review*, QII, 1996, s.15.
- Ogan, Ebru Erdoğan;Burak Dolgun. "Dünyada ve Türkiye'de Kredi Riski Uygulamaları", *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*. No. 18. Mayıs- Haziran 2001, s.78-82.

- Oksay, Serhan. “Türk Bankacılık Sisteminin Gelişiminin, Dünya Bankacılık Sistemindeki Gelişmeler Işığında Değerlendirilmesi ve Günümüzde Yaşanan Yapısal Sorunların Tespiti: 1908-1980 Dönemi”, *Banka Mali ve Ekonomik Yorumlar Dergisi*, Sayı:1, 2003, s.48.
- Oktay, Sadiye; Halime Temel. “Basel II Kriterleri Ekseninde Ticari Bankalarda Kredi Risk Yönetiminin Karşılaştırılmasına Yönelik Bir Saha Çalışması”, *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt.3,Sayı.6, 2007, s.165–170.
- Öçar T., Çolak Ö. F., Togay S., Eser K., Para Banka Teori ve Politika, Gazi Kitabevi, 1997, s.105.
- Öker, Ayşegül. “Ticari Bankalarda Kredi ve Kredi Risk Yönetimi-Bir Uygulamaya”, (Doktora Tezi), 2007, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Özdiñ, Özer. *Derecelendirme Sürecinde Ekonometrik Bir Değerlendirme*, Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları, 1999.
- Parasız, İlker. *Banka ve Sigorta Pazarlaması*, 1. Baskı, Anadolu Üniversitesi Yayını No: 1701, Eskişehir, 2007, s.301-302.
- Parasız, İlker. *Modern Bankacılık Teori ve Uygulama*, Kuşak Ofset, İstanbul 2000.
- Parasız, İlker. *Para Banka ve Finansal Piyasalar*, 6. Baskı, Ezgi Kitabevi, Bursa 1997.
- Parasız, İlker. *Para Banka ve Finansal Piyasalar*, 8.Baskı, Ezgi Kitabevi, İstanbul 2005.
- Pelin, Çelik. “Bankaların Risk Derecelendirmesi,” (Uzmanlık Yeterlilik Tezi), TCMB, Ankara, 2004, s.106.
- Pezier, Jacques. “Operasyonel Risk: Basel II ve Sonrası”, *Activeline Gazetesi*, (01.10.2002).
- Pınar Evrim Mandacı, “Türk Bankacılık Sektörünün Taşıdığı Riskler ve Finansal Riski Aşmada Kullanılan Risk Ölçüm Teknikleri”, *Dokuz Eylül Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:5 Sayı:1, 2003, s.70.
- Reckehemmer, Michael L. “Establishing Loan Review Department”, Edited By. Robert H. Behrens; Commercial Problem Loans, 2th. Edt. *Bankers Lending Series*, Bankers Publishing Company, Boston 1983, s.17-18.
- Reisoğlu, Seza. "Banka Teminat Mektupları ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar", *Bankacılar Dergisi*, Sayı:43, 2002, s.96.
- www.econturk.org/Turkiyeekonomisi/oguzbanka.doc,
- Rose, S.Peter. *Money and Capital Markets International: Financial Institutions And Instruments In A Global Marketplace*, Irwin/McGraw-Hill, Boston 2003.
- Rosenberg, M. Jerry. “*Dictionary of Banking and Finance*”, John Willey, Kanada,Sdhs inc., 1982.
- Saka, Tamer. “Operasyonel Risk Ölçüm Tekniklerine Genel Bir Bakış”, *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*, No. 25 (Temmuz-Agustos 2002).
- Savaşal, Mustafa. *Kredi Türleri ve Risk Yönetimi*, TBB Seminer Notları, Ekim, İstanbul, 2003.

- Sayım, Ferhat. *Bankalarda Kredi Karşılıkları Sistemi ve Vergisel İncelemesi*, 1. Basım, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, İstanbul, Sayı:244, 2006.
- Schroeck, Gerhard. *Risk Management and Value Creation in Financial Institutions*, Hoboken, N.J., John Wiley, 2002, s.29.
- Seçil Uyar, *Bankacılık Krizleri*, Ankara, 2003.
- Serdar Çıtak, *Geleneksel Risk Yönetiminden Programlanmış Menkul Kıymet İşlemleri*, Dünya Yayıncılık Ekonomi Dizisi, İstanbul, Sayı:7, 1999, s.11.
- Seval, Belkıs. *Kredilendirme Süreci ve Kredi Yönetimi*, İ.Ü. İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü Yayını, 59, İstanbul 1990.
- Sevilengül, Orhan. *Banka Muhasebesi*, 1. Baskı, Gazi Büro Kitapevi, Ankara, 1997.
- Sönmez, Sinan. *Dünya Ekonomisinde Dönüşüm Sömürgecilikten Küreselleşmeye*, İmge Kitabevi, İstanbul, 1998.
- Sungur, Turgut *Bankacılık İçin Banka Tekniği İşlemleri*, 4. baskı, Bankacılar Serisi, No: 23, Ankara,1999.
- Şahap Kavcıoğlu, “*Ticari Bankalarda Sorunlu Kredilerin Yönetimi, Çözüm Yolları ve Takibi*”, Türkmen Kitabevi, İstanbul 2003.
- Şenol Babuşçu, *Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi*, Akademi Consulting and Training, Eylül 2005.
- T.C. Ziraat Bankası A.Ş. Risk Yönetimi Daire Başkanlığı, *Basel II Bilgilendirme Raporu*, 2005.
- Takan, Mehmet. “Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim”, Adana, 2001.
- Tarlan, Selim. *Tarihte Bankacılık*, Maliye Bakanlığı, Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Yayın No:1986/283, Başbakanlık Basımevi, Ankara 1986.
- TBB (Türkiye Bankalar Birliği), *Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin Temel İlkeler*, İstanbul,1999.
- TBB, “Bankacılık Eğitim Sitesi”, <http://www.tbb-bes.org.tr>,
- TBB, “*Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin İlkeler*”.
- TBB, “Sermaye Yeterliliği Konusunda BIS Tarafından Getirilen Yeni Öneriler ve Değerlendirmesi”, 1999, <http://www.tbb.org.tr/turkce/arastirmalar/BIS.doc>,
- TBB, Bankacılık Eğitim, <http://www.tbb-bes.org.tr>
- TBB, Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin İlkeler, www.tbb.gov.tr,
- TBB, *Risk Yönetim Sistemleri ve Uygulama Esasları Çalışma Grubu*, Operasyonel Risk Veri Tabanı, Nisan 2004.
- TBB. Faiz riskinin yönetim prensipleri, Basel komitesi, s.6, www.tbb.org.tr/turkce/basle/risk.doc,
- TBB. Faiz riskinin yönetim prensipleri, Basel komitesi, s.7, www.tbb.org.tr/turkce/basle/risk.doc,
- Temel, Halime. “Basel II Kriterlerine Göre Ticari Bankalarda Kredi Riski Yönetimi”, (Yüksek Lisans Tezi), T.C.Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2006.

- Tezel, Nuri. “Bankacılık Risk Alma İşidir. O Zaman Risk Yönetimine Artan Önemle Yaklaşım Nedendir?”, *Active Bankacılık ve Finans Dergisi Eki: Active Bankacılık ve Finans Makaleleri IV*, s. 43- 44.
- Tezeri, Öçal; Ömer Çolak; Selattin Togay; Kadir Esen. *Para Banka*, Gazi Kitabevi Yayıncılık, Ankara 1997.
- Türkiye Bankalar Birliği, 2005, Türkiye’de Finansal Sektör ve Bankacılık Sistemi, s.14, www.tbb.org.tr
- Türkiye Bankalar Birliği, *Bankaların Risk Yönetimi Çalışmaları Hakkında Değerlendirme*, Risk Yönetimi ve Uygulamaları Esasları Çalışma Grubu, Nu.48, 2008, s.57
- Usta, Mahmut. *Temel Kredi Bilgileri*, 3 Basım, İstanbul 1995.
- Van, Karen Castle. “Credit Risk Management: Gaining Prominence in the Global Banking Industry”, <http://www.garp.com/garpriskreview/download/CreditRiskSP.pdf>.
- Yıldırım, Dr.Oğuz. “Türk Bankacılık Sektöründe Temel Sorunlar ve Sektörde Yaşanan Mali Riskler,” Anadolu üniversitesi, (Çevrimiçi) www.econturk.org/Turkiyeekonomisi/oguzbanka.doc,
- Yıldırım, Oğuz. “Türk Bankacılık Sektörünün Temel Sorunları ve Sektörde Yaşanan Mali Riskler”, 20 Ocak 2004, <http://www.dtm.gov.tr/ead/dtdergi/ocak%202004/turk.htm>, (05.04.2011), s. 4.
- Yu Du ve Wulin Suo, “An Empirical Study on Credit Rating Change Behavior”, http://finance.business.queensu.ca/~wsuo/psfile/rating_change_behavior.pdf,
- Yüzbaşıoğlu, A. Nejat. Risk Yönetimi ve Bankaların Denetimi, Risk Yöneticileri Derneği, *Finans Dünyası, Risk Yönetimi Konferansı*, Ocak, İstanbul, 2003, s.19.
- Zarakoğlu, Avni. “*Bankacılar için Para ve Kredi Bilgisi*”, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırması Enstitüsü, Yayın No:161, Bankacılar Serisi Numarası:5, 1986.
- Zarakolu, Avni. *Bankacılar İçin Para ve Kredi Bilgisi*, 9. Basım, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, Sayı.232, 1989.
- Zarakolu, Avni. ***Bankacılar İçin Para ve Kredi Bilgisi***, 11. baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 1999.
- Zarakolu, Avni. *Para ve Kredi Bilgisi*, Ankara 1993.